خپل وطنه، گل وطنه

(د متلونو کیسې)

ټولوونکی: عبدالنافع همت

۱۳۹۳لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړني :

نوم	:	خپل وطنه، ګل وطنه
ټولوونکی	:	عبدالنافع همت
خپرندویه ټولنه	:	علامه رشاد خپرندویه ټولنه، کندهار
چاپ کال	:	۱۳۹۳ل
د چاپ شمېر	:	زر ټوکه
تصحیح	:	خلیل احمد څارن
د پښتی ډیزاین	:	رضا پارسا
د لومړۍ پښتۍ رسامي	:	نصیر احمد احمدي
د ټولوونکي بر برېښنالیک	:	anhimmat@gmail.com

د کتاب د چاپ او خپرولو حقوق له لیکوال او خپرندویې ټولنې سره خوندي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ:

دا کتاب خپلې ګرانې او مهربانې مور ته
ډالۍ کوم، هغه مور چې د انساني ژوند
لومړۍ کيسه مې له دې څخه اورېدلې او
زه يې په کوچنيوالي کې په خپلو خوږو
کيسو ورو ورو له انساني نړۍ سره اشنا
کړی يم.

عبدالنافع همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکاډمسین سلیمان لایق

له متلونو راز برېدلي کیسې

د فولکلوري ادبیاتو سیمه د خلکو د ټولنیز احساس، نبوغ او ادبي کار سیمه ده چې د لیکل شوي ادب لپاره د سرچینې او مبدأ حیثیت لري. هغه ملتونه چې پیاوړي ملي مکتوبي ادبیات لري، د هغوی له شتمن او متنوِع فولکلور څخه برخمن او شتمن شوي دي.

د نړۍ سترې مذهبي او رزمي حماسې لکه د هندوانو مقدس کتاب (رامـاین) د والمیکي شاعر اثر، یا (الیاد) او (اودیسه) د یونان په انتیکه دوره کې د (هـومر) دوې حماسې او یا په سومر کې د (گِلگَمِش) د خوارقو حماسه گرسره له خلکو څخه په راټولو شویو شفاهي زېرمو باندې تکیه لگوي.

لا ښخوا تر دې چې خلک د لیک خاوندان شي، هغوی د ژبې او شفاهي ادب خاوندان وو او له مخه تر دې چې هغوی تغزلي (عاشقانه) شعر ولیکي، هغوی عشق احساس کړی و، پخوا تر دې چې موسیقي او غاړې اختراع کړي، هغوی موزوني عاشقانه زمزمې پیل کړي وې. د ټولنیزې هستۍ ټولې برخې په خپل تکاملي پړاو کې د استحالو، بشپړېدو او بدلېدو اوږده واټنونه وهلي او اوسنۍ مرحلې ته راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالقاسم فردوسي زموږ د هیواد حماسه بول ستر شاعر په هماغو نابغه ګـانو کـې شمار دی چې زموږ د ولسونو د شفاهي روایاتو شهکارونه یې په خپل تلپاتي اثر (شهنامه) کې خوندي او د نړیوالو ننداري ته وړاندې کړي دي. هغه خپله شهنامه د بلخ له لومړني ټولواک څخه تر پهلوان رستم، کک کُهـزاد، د کابـل او زابـل تـر واکمنانو پورې اوږده کړه او زموږ د اُسطوره یي تاریخ او ځلاند ثقافت روایات یـې له ورکې څخه وساتل.

د ټولو یادو شویو شهکارونو جرړې او سرچینې د خلکو پـه شـفاهي ادبیـاتو کـې خوندي شوي دي. که شفاهي روایات نه وای دغه شهکارونه به هـم نـه وو او کـه دغه شهکارونه نه وای د انسان د بیاني نبوغ لاره به ډب شوې وه.

فولکلوري ادب د لیکل شویو ادبیاتو لپاره د هغو زېږوونکو سرچینو حیثیت لـري چې د مکتوبي ادبیاتو ستر سین جوړوي، هغوی ته بنیاد او نظم ورکـوي او ملـي اصالت یې ټاکي. ټول اُسطوره یي او عاشقانه داستانونه، ډرامـې او د لیکـل شـویو ادبي ژانرونو ګرد اقسام د خپلې شفاهي سابقې او قدامت په اعتبار فولکوري رنګ او عطر لري.

د فولکلوري تار او تانستې پرته د ملي کتبي ادبیاتو د شتون فکـر هـم لا نـه شـي کېدای. لیکلي ادبیات له شفاهي ادبیاتو څخه پیل کېږي، هیڅوک داسي یو ملت نه شي را په ګوته کولای چې شفاهي ادبیات دې و نه لري، خو لیکلي ادبیات دې ولري او یا دې د شفاهي ادبیاتو برخه خواره وي، خو لیکلي ادبیات دې غني وي.

د فولکوري ادبیاتو راټولول او له علمـي میتـود سـره سـم څېـړل پـه معاصـرو او اکاډمیکو مطالعاتو کې مهم ځای نیولی دی. شفاهي ادبي ژانرونه نه یواځې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ادبي تیورۍ او ادبي څېړنو له نظره، بلکې د تاریخ، ټولنپېژنـدنې، قـوم پېژنـدنې، انسان پېژندنې، روحیاتي څېړنو او نورو مطالعاتو له اړخه هم یو مهم ځـای غـوره کړی دی.

تېر کال د افغانستان د اسلامي جمهوریت د علومو اکاډمۍ، د ژبو او ادبیاتو مرکـز په هیواد کې د فولکلوري څېړنو د اهمیت له مخې، د اکاډمي علمـي شـورا تـه د افغاني ژبو د فولکلورونو د راټولولو او ارشیف کولو لپاره د یوه زېرمه ځای د جوړولو پیشنهاد وکړ چې له نېکه مرغه دغه پیشـنهاد و منـل سـو او سږکال د هغـه پـر فعالولو مقدماتي کار روان دی.

دا د افغانستان د فرهنگ او ادب په سیمه کې یو داسي رغوونکی اقدام دی چې د ټولنیزو پوهنو په تېره بیا په ثقافتي څېړنو کې رغونې او پرمختگ ته پراخه مخـه ورکوي. په داسي بختور مهال کې ماته دا د پښتو متلونو د کیسـو کتـاب چـې د متلونو د را منځ ته کېدو منطق او شان ورود څرگندوي، د دیبـاچې لیکلـو لپـاره راوسپارل شو. دا اثر (خپل وطنه، گل وطنه) نومېږي چې پر وطـن مـین زلمـي ښاغلي عبدالنافع همت لیکلی دی. دا کتاب د متل د را منځ ته کېدو تـاریخي - فرهنگي علت او سرچینه په گوته کوي او له څېړونکي سره مرسته کـوي چـې د متل په ریښه یي سرچینو او د هغه په را منځ ته کېـدو کـې ټـولنیز محرکـات او اسباب وپېژني.

د متلونو د را منځ ته کېدو بهیر داسي دی چې هر ځانگړی (منفرد) متل له یوې داسي پېښې او تصادف څخه را منځ ته کېږي چې د خلکو ذهن ته د عقلي درایت او یا عملي حکمت تجربه او نتیجه ورکوي. د دغو تجربو یو شمېر د خلکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاق ذهن کې د یوې ټولنیزې مقولې او پدیدې حکمت او یا د هغې هغه لیدلوری او اغېز بیانوي چې ټولنیز فراست تایید کړي دي.

ښاغلی همت چې په پښتو ادب کې پراخ ورود لري، د خپلو ګڼو مشاغلو باوجود له پښتو فولکلور سره د عاشقانه لېوالتیا له مخې د یو شمېر پښتو متلونو په باره کې هغه کیسې او وړاندپېښې راټولې کړي دي چې د متلونو د را منځ ته کېدو مبدأ او ټولنیز علت بیانوي.

که څه هم د متلونو تر منځه داسې افراد هم شته چې د هغوی په شان ورود کې د بېلابېلو راویانو تر منځ اختلاف موجود دی، خو فولکلوري ژانرونه او ورسره متلونه چې د پیدایښت ناټاکلی زمان لري، کېدای شي چې د یوه قوم د جلا نسلونو او قومونو په همځولو کې د دودونو او روایتونو د اختلاف په سبب او یا د نورو ټولنیزو عواملو له کبله دغه اختلافونه او توپیرونه را منځ ته شوي وي.

دا اختلافونه تش په متلونو کې نه، بلکې په ټولو فولکلوري ژانرونو او اساطیري روایاتو کې لیدل کېږي. کوم څه چې په دې مرحله کې زموږ فرهنګي هویت او ملي ادب ضرورت ورته لري هغه دا دی چې باید فولکلورونه د هر راز روایتي توپیرونو او اختلافونو باوجود کشف، راټول او په علمي طریقه د علمي څېړنې لپاره تنظیم او زېرمه شي.

فولکلورونه د راټولولو خپل خاص میتود لري، هغه دا دی چې کله یو متل یا یوه لنډۍ له چا څخه اورو او هغه لیکو، نو باید د راوي نوم، د پلار نوم، ټبر، عمر، سیمه، د سواد کچه او د ثبت تاریخ هم ورسره ولیکو، د دې تر څنګ باید په فولکلور کې د راوي د لهجې ټول خصوصیات هم ثبت شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

په افغانستان کې چې تر اوسه د فولکلور په راټولولو کې څومره کار شوی دی، دغه میتود ته هیڅ پام نه دی شوی، خو له نېکه مرغه همت صاحب په خپل کتاب (خپل وطنه، ګل وطنه) کې د متلونو کیسې په علمي او عصري میتود راټولې کړې او تر ډېره بریده یې د فولکلور نړیوال او علمي میتود مراعت کړی دی، زه هیله لرم چې باید په دې برخه کې نور هم دقت وشي او هغه نور خصوصیات هم په پام کې ونیول شي چې له همت صاحب څخه پاته شوي دي.

زما هیله دا ده چې پخوا تر دې چې د پښتو د فولکلوري ژانرونو سیمه ییزې غني زېرمې د راروانو بدلونونو او دودونو په وجه، له هغوی څخه د نویو نسلونو د پردي کېدو له کبله مړاوي او لا درکه شي، باید د ثقافت د سیمې د کارکوونکو په همت، له ورکې او هېرې څخه وژغورل شي.

همت صاحب د خپلې ملي خواخوږۍ په خاطر د افغانستان د معنوي پانګې د بې مزده راټولولو لپاره خپله وطني، انساني او ذمه وارانه ونډه ادا کړې ده، زه دده لپاره اوږد ژوند او د ګران افغانستان د خلکو په خدمت کې لا برى غواړم او د هیواد له زلمیو ثقافتیانو څخه هیله کوم چې د افغاني فولکلورونو په راټولولو، خوندي کولو او ارشیف کولو کې هغه ګټوره او مهمه ملي دنده سر ته ورسوي چې زموږ او زموږ له اسلافو څخه نیمګړې پاتې شوې ده.

و من الله التوفیق

اکاډمسین سلیمان لایق

کابل، د کب ۲۵ نېټه، ۱۳۹۲ ه ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متلونو پر کیسو یوه بله کیسه

متلونه د ملتونو د ملي تجربو، عملي نتیجو او فکري نچوړ دی او د خلکـو د خولـو هغه سپېڅلي، پاکي، معنی دارې او لويې لويې، خو لنډې لنډې جملې دي چې د ولس د ثقافت، فرهنګ، علم او پوهې د کړووړو ژوندۍ نمونې او د ولسي پوهانو د لوړو افکارو نماينده ګان دي.

متلونه د ولسونو د ملي ژبو په بليغو او فصيحو جملو کې خوندي کېږي او د خپـل فکري او ادبي ارزښت له امله د دې ملتونو د افرادو په سينو او حافظو کـې سـاتل کېږي او بيا خوله پر خوله له يوه نسل نه بل نسل ته لېږدي او خلـک يـې د ورتـه پېښو او حالاتو د تائيد يا ترديد له پاره وايي.

په دې ترتيب هر متل د پاخه فکر او پخې ژبـې مجموعـه ده چـې د ولسـونو لـه شفاهي فرهنګ سره اړه لري او له کومه وخته چې په دوو وروستيو پېړيو کې پـه نړۍ کې د فولکلور او ولسي کلتور اهميت ته پوهان متوجه شوي او د راغونـډولو له پاره يې ټولنې او اکاډمۍ جوړي شوي، نو د نورو فولکلوري توکيو تـر څنـګ د متلونو راټولو، ليکلو او خوندي کولو ته هم پام اوښتی دی.

د ملتونو متلونه په کتابونو، رسالو، کېسټونو او نورو کې چاپ او خونـدي شـوي او راز راز تشريحي، تفسيري، تحليلي او حتی د ملتونو د متلونـو پرتليـزې څېړنـې شوي او دا قيمتي ملغلرې او الماس خوندي شوي چې د پوهې او استناد غوړونـو ته د قيمتي ملغلرو په توګه وراچول شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هر ملت متلونه د دوی د خپلو ژبو په چوکاټ کې خپلې ښکلاوي او ځانګړنې لري او له فکري صلابت سره ژبنی سلاست، فصاحت او بلاغت هم لري. پښتو متلونه هم ډېر لرغوني او پخواني دي چې زموږ د نیکونو غوره، قیمتي، تللي، او پخې ویناوي پکښې خوندي شوي او د زمانې په پوړیو کې تر موږ پورې رارسېدلي دي.

متلونه په ټولنه کې د منطق او استدلال له پیدایښت سره سم د منطقي کلیو او پخو فکري لاسوندونو په توګه را منځ ته شوي چې د ګړني ادب یوه خوږه او پخه برخه ده او له زرګونو کلونو راهیسې پر پښتني ټولنه حکومت کوي، د پوهانو او لویانو په سینو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي.

متلونه هر هغه چا چې فکر کولای شوای ویلي دي، لکه د لنډیو غوندې مشخص ویونکی نه لري، د سینو په خزانو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي. متلونه هر وخت ویل شوي او ویل کېږي او د ټولو پښتنو د خولو ملغلري دي چې د خلکو په حافظو او ذهنونو کې خواره واره پراته دي او له موقع سره سم یې وایي او استدلال پرې کوي. متلونه د شکل او عباراتو له پلوه خوندور، لنډ او له فصیحو او بلیغو جملو نه جوړ وي او د فکر له پلوه له موجز او معجز ډول یو لوی او پوخ مطلب پکښې ځای شوی وي.

متلونه له زرګونو کلونو راهیسې په پښتني ټولنه کې ژوند کوي، جوړېږي، خورېږي، هېرېږي او نوي متلونه یې ځای نیسي، دا عملیه همداسې روانه او پښتني فکري ټولنه پرې ودانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

پښتو متلونه د بڼې له پلوه درې ډولونه لري لکه منثور، منظوم او مسجع متلونه دي چې د ټولو په جوړښت کې د ژبې فصاحت، بلاغت او صلابت په نظر کې دی.

ځو منثور متلونه دا دي:

- که بانجڼ نه خورې، بد مه پرې وایه !
- واښه د سمې خوري هوا د غره لري.
- د ښو غوښو ښه ښوروا وي.
- تر سره ګټه تود تاوان ښه دی !

ځو منظوم متلونه:

- ارمان به کړې هلکه، بیا به نه مومې ادکه
- من خورم چار ک ګټم، بي بي درځم که نه درځم !
- سل روپۍ پور که، د اختر شپه پر کور که
- دوې ګوتې یې تورې کړې، پر ما خوارې یې پورې کړې.

ځو مسجع متلونه:

- ارزان بې علته نه وي، ګران بې حکمته.
- بخت په ټنډه دی، نه په منډه.
- پر ځمکه سیوری نه لري، پر اسمان ستوری.
- اسان یې په سوو ګټي، مېړونه یې په خولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه پر دې وېش علاوه نور په زړه پورې ډولونه هم لري چې یو یې هم تمثیلي متلونه دي. دا متلونه یوه موضوع د ډیالوگ په بڼه په خپله غېږه کې رانغاړي او اورېدونکی ورجذبوي لکه د یوې ډرامې ننداره چې کوي.

د دې ډول متلونو څو نمونې دا دي:

(۱):

- چېرته ځې؟

- د دښمن کره

- ولې؟

- دوست مې هلته دی.

دا متل هغه وخت ویل کېږي چې یو څا په بدو کې خپله خور او لور ورکړې وي او بیا یې په پوښتنه پسې ځي.

(۲):

- مورې خرڅوم دي !

- څنگه؟

- داسې چې څوک دې نه اخلي

(۳):

- ابا اوبو یوور !

- ویل ابا څه کوې چې غاړې غرونه یې یوورل.

(۴):

- اموخته خور ښه دی که میراث خور؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ویل اموخته خور.

تلمیحي متلونه د متلونو یو بل ډول دی چې د یوې پېښې، یوې واقعې، یوه ځای یا یوې اسطورې ته اشاره پکښې شوې یا یو مشهور نوم پکښې راغلی وي لکه دا متلونه:

- اتڼه وران شي چې امرالدین دې نارې کوي.
- پر پچه وخوت کشمیر یې ولید.
- خوشال خټک، په درنو دروند په سپکو سپک.

په دې لړ کې کیسه ییز متلونه چې اوس ورته د متلونو کیسې هم وایي هغه متلونه دي چې له یوې کیسې نه راز بېړ ېدلي او له یوې کیسې سره تړلي وي. دا متلونه هم ډېر زیات دي او کار هم پرې شوی دی چې ستاسو په لاس کې کتاب هم همدا کیسه ییز متلونه یا د متلونو کیسې دي چې د پښتو ژبې ځوان او هڅاند لیکوال عبدالنافع همت، همت کړی، زحمت یې گاللی او په لسگونو داسې متلونه یې راغونډ کړي چې له کیسو څخه راز بېړ ېدلي او ده یې د کیسو د رښتینولۍ لـه پاره ډېر زیار گاللی او له باوري کسانو نه یې راټولي کړي دي.

تر دې وړاندې هم په دې برخه کې کار شوی او د متلونو د کیسو څو مجموعې راغونډې شوي او چاپ شوي دي لکه:

- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی ابوالخیر ځلاند.
- د ملغرو امېل، ښاغلی ولي محمد ولي.
- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی موسی زی.
- د متلونو کیسې، ښاغلی نصرالله زرمتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- خبره له خبرې پيدا کېږي، ښاغلی علم گل سحر.

دوی ټولو هڅه کړې چې کيسې يې يو له بل سره ورته نه وي او هر يو خپله کيسه او خپل راوي لري.

ما چې د ښاغلي همت کيسې ولوستې، اکثره يې داسي کيسې او متلونه دي چې له پخوا څخه په خلکو کې موجود وو، خو دده راويانو له وروستيو کسانو سره تړلي او نوي کړي يې دي.

دا ډول خوځښت او حرکت له پخوا څخه په فولکلور کې موجود دی چې د فولکوري توکيو د زمانې او مکاني پراختيا او خپرېدو په لاره کې ډېره مرسته کوي او عمر يې اوږدوي. مثلا يوه لنډۍ، يو متل يا يو بل فولکوري توکی په کندهار کې جوړېږي او د کندهار اړوندو سيمو نومونه پکښې وي، خو کله چې دا توکی ننگرهار ته ولېږدي نو هلته يې مکاني نومونه وربدل کړي او په نوي محيط کې د نوي ژوند کولو زمينه ورته مساعده شي يا په يوه فولکلوري توکي کې د يوې سيمې يوې مشهورې پېښې ته اشاره شوې وي، خو کله چې بل ځای ته ولېږدي هلته د هغې سيمې يوه مشهوره واقعه ورسره وتړله شي او په دې توگه له نوي محيط سره اشنا شي يا په يوه همداسي فولکلوري توکي کي يو مشهور او سيمه ييز نوم راغلی وي، په بل ځای کې دا نوم په بل مشهور نوم واوړي او د دې توکي ژوند اوږد کړي، دا ځکه چې فولکوري توکي شفاهي ژوند کوي او له محيطي بدلونونو سره يې ژوند تجديد او اوږدېږي.

د همت صاحب په دې اثر کې راغلې د قاضي غلام متل ۶۴ کاله وړاندې اروانښاد استاد محمدگل نوري په (پښتو متلونه) نومې کتاب کې خوندي کړی او قاضي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام په خپله د امير شېرعلي خان د واکمنۍ پر وخت تېر شوی او همت صـاحب دا کيسه په ۱۳۸۹ ه ش کال کې ثبت کړې ده چې په دې ترتيب دې متل تقريبا يو نيم سل کاله عمر کړی او د رواياتو تجديد اوږد عمر وربخښلی دی.
(انا مړه تبه يې وشلېده). دا هم يو مشهور متل دی چې کيسه يې ځای پـر ځـای فرق کوي او محيطي تړاوونه پيدا کـوي. د (انځـر او غوښـه) کيسـه پـه بېلابيلـو ځايونو کې بېلابېل روايات لري، دا کيسه د چای او هندوانې د تضاد په بڼه هم ده او د نورو متضادو خوړو په باب هم ويله کېږي. همـدا راز چـې بـدګرځي، بـد بـه پرځي متل هم ډېر ډولونه او ډېرې کيسې لري.
(که بدي نه کړې بدې چـارې، بـدی بـه چـا واژه بـې لارې) دا لـه نيکـي بـدي فولکوري کيسې سره تړلی متل دی چې ډېره په زړه پورې کيسه ده.
يا:
کرميه چې غم نه وي ته غم راړوې، کرميه په لم غوټه سپرو واوړې. د پټې خان او رابيا د کيسې سره تړلې ناره ده چې د متل بڼه يې غوره کړې ده. اکرم خان د دې کيسې يوبدماشه کردار دی چې د پټې خان ناسکه ورور دی، اوس چې هر څوک ده ته ورته کارونه کوي دا متل ورته ويل کېږي.
په همدې ترتيب که د دې اثر د نورو کيسو په باب په خـوره وره پښـتونخوا کـې پلټنه وشي ګڼ او سره بېل روايتونه به يې ترلاسه او تنوع به يې زياته شي.
همت صاحب د خپل کار له پاره د فولکور ټولونې له عصري اصولو او آرونـو څخـه کار اخيستی دی، لومړی يې متل راوړی، بيـا يـې تړلـې کيسـه پـه مشرح ډول راوړې، ورپسې يې د دې متل او کيسې د ويلو سيمې ښودلي او په پای کې يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل راوي نوم راوړی او د کیسې د ثبت تاریخ او نېټه یې هم ښودلې ده. تر دې وروسته که هر څومره روایتونه ثبتېږي هغه به د دې متل د زماني او مکاني پراختیا له امله وي، نه د یو بل درد له پاره.

له نېکه مرغه اوس پر متلونو باندې د څېړنې نورې لارې هم پرانیستل شوي دي، په دې لړ کې زما مخې ته (د متلونو په لار) نومي کتاب پروت دی چې ښاغلي فرهاد علي وسیم یوسفزي لیکلی او په ۲۰۱۰م کال د خیبر پښتونخوا له مردان نه خپور شوی دی. ده په خپل کتاب کې د متلونو د پیدایښت زمینې څېړلي چې د متلونو تر کیسو یې د څېړنې زمینه لړ پراخه ده او د هر متل د پیدا کېدو تعبیر او تفسیر کوي.

همدا راز (متلي بابا) یو بل کتاب هم زما مخې ته پروت دی. په دې کتاب کې لنډې کیسې لیکل شوي چې د هرې کیسې سرلیک یو متل دی او کیسه د متناظرو متلونو په راوړلو سره خوندوره شوې او په دې ترتیب په هره کیسه کې په لسهاوو نور متلونه راغلي دي.

د همت صاحب پر کتاب باندې تبصره کې مې د دې کتابونو یادونه ځکه وکړه چې همت صاحب د خپل کتاب په لیکلو کې ډېر زیار ګاللی او د متلونو په ملغلرو کې یې پخه لاره موندلې او زړه ته یې ورننوتلی دی، دی کولای شي چې پر متلونو خپل کار ته دوام ورکړي او د پښتني متلونو نورې زمینې هم وڅېړي، ویې څېړي او په دې لاره کې نوي ډګرونه فتح کړي.

د همت صاحب د لیک ژبه ښه او روانه ده، خو تر ډېره بریده یې هڅه کړې چې په کندهارۍ لهجه یې ولیکي. په فولکوري څېړنو کې د یوې لهجې کارول عیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دی، خو په دې شرط چې گونکې برخې يې په معياري ژبه تشريح شي او خصوصا کله چې لهجه ژبدوديز ورانی پېښوي او گرامري قاعدې ماتوي بيا نو عامه ژبه کارول په کار ده.

دردونه ډېر دي، خبره پر بله را نه ولاړه، بيرته راځم د همت صاحب همت او دده (خپل وطنه، گل وطنه) کتاب ته چې په فولکوري څېړنو کې د خاص ارزښت او مقام وړ دی، زه په خپل وار مبارکی ورکوم او نور برياليتوبونه يې غواړم.

په درنښت

څېړندوی حبيب الله رفيع

د افغانستان د علومو اکاډمۍ سلاکار

۲۴/ ۹/ ۱۳۹۲ ه ش کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي

وايي چي يو ملنګ د کلي تر څنګ په کوډله (جونګړه) کي اوسېده. دی به هر ماځيګر کلي ته راته او خير به يې ټولاوه. يوه ورځ يوه کور لږ پخه کړې غوښه ورکړه، ملنګ غوښه واخيسته او په کچکول کي يې واچوله، وروسته يوه بل کور لږ تازه انځر ورکړه، ملنګ انځر هم واخيسته او له غوښي سره يو ځای يې په کچکول کي واچول، کچکول يې غاړي ته واچاوه او خپلي کوډلي ته ولاړ.

کله چي ماخوستن سو، نو ملنګ اول غوښه او ورپسې يې انځر وخوړل. نيمه شپه وه چي پر نس يې درد سو، درد يې وار په وار پسي ډېرېده چي اخير بيخي له ولاړو ولوېد. شپه تېره سوه، په سبا ملنګ کلي ته نه ورغی او ورځ تېره په خپله کوډله کي پروت و.

ملنګ په کلي کي يو انډيوال درلود چي کله به يې ملنګ کور ته ورته او کله به دی د ملنګ کوډلي ته ورته او د زړه خواله به يې سره کول. د انډيوال يې پام سو چي ملنګ نن کلي ته نه دی ورغلی، په زړه کي يې ورو ګرځېده چي ملنګ ته خامخا يو څه ورپېښه ده چي نن کلي ته نه دی راغلی، هغه و چي د ملنګ د پوښتني لپاره روان سو.

کله چي د ملنګ کوډلي ته ور ننووت، نو ګوري چي ملنګ ناروغه پروت دی او د ګېډي له درده اړخ پر اړخ کېږي. انډيوال وپوښتل چي ملنګ پاچا څه دي خوړلي دي چي پر نس دي درد دی؟ ملنګ ورته وويل چي انځر او غوښه مي خوړلي دي، انډيوال يې وويل: بس بس پوه سوم، همدې انځرو او غوښي ناروغه کړی يې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاشکي انځر او غوښه دي يو ځای نه وای سره خوړلي، انځر او غوښه خو تر خپل منځ بد سره وړي. ملنګ په زګېروي ورغبرګه کړه: نه داسي خبره نه ده، که يې بد سره وړلای نو په کچکول کي به يې جنګ سره کړی وای، انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي.[1]

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د کومي دسيسې او توطيې قرباني سي يا د مشکل اصل عامل يو شی او خلک بل څه فکر کوي نو خلک دا متل وايي.

[1]: دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړه خیشته میشته کړي، منت پر تناره کړي[1]

وایي چي پر یوې مور خپله لور ډېره گرانه وه او خورا یې نازوله، مېړه به یې ورته ویل چي دې نجلۍ ته اوس لا د کور لږ کار په لاس ورکوه چي زده یې کړي، سبا چي پېغله سي او د مېړه کور ته ولاړه سي نو هیڅ کار به یې نه وي زده، ښځې یې دا خبره نه ورسره منله ویل به یې چي دا دی زه ټول کارونه کوم، څه ضرورت دی چي دا کار وکړي.

میاشتي او کلونه تېر سول او نجلۍ پېغله سوه، ښځې به د کور ټول کارونه خپله کوله، خو لور ته یې هیڅ کار په لاس نه ورکاوه. مېړه یې ورته وویل چي اوس نجلۍ پېغله سوې ده، باید چي د کور له کارونو سره بلده سي، همدا یې وخت دی چي ځیني کارونه په لاس ورکړې، سبا چي د مېړه کور ته ولاړه سي کارونه به

[1] : دلته (خیشته میشته) د گرامر له مخي تکراري ترکیب نه دی لکه کورمور، هلک ملک، سړی مړی، بلکي د ډوډۍ لپاره د اوړو چمتو کولو یوه ځانگړي پړاو ته اشاره ده. په کندهار او شاوخوا ولایتونو کـي هغه ډوډۍ چي پر تبخي (تبۍ) پخېږي اوړه یې په دوو پړاوونو کي چمتو کېږي. لومړي پړاو تـه یـې (اغږل) یا (اخښل) وایي. په دې پړاو کي له اوړو سره یوازي اوبه او مالگه گډېږي او د کاشین یا تالۍ سر په ړینگي (د اوړو دسترخوان) یا ټغر تړل کېږي. یو یا دوه ساعته وروسته له همدې خیشته کړیـو اوړو سره نوري اوبه هم گډېږي، کله چي اوړه ښه سره گډ سي په سوکانو کلک کلک وهل کېږي چي پاخه سي، لکه د دېوال لپاره چي ختې پخېږي دغسي اوړه هم په سوکانو وهل کېږي چي کلک او پاخه سي.

د اوړو چمتو کولو دې پړاو ته (میشتېدل) یاني په سوکانو وهل وایـي. د اوړو اغـږل اسـانه کـار دی او خاص مهارت نه غواړي، خو مشتېدل خاص مهارت غواړي چي دا پړاو د ډوډۍ پر پخولو خورا ډېر اغېز لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه کوي؟ ښځي به ورته ویل چي خیر دی اوس لا زه ځوانه یم او کار کولای سم، پر پرده چي یو څو ورځي هوسا تېري کړي، که د مېړه کور ته ولاړه هسي هم کار ته مجبوره ده.

د نصیب کارونه دي نجلۍ واده سوه او د خسر ګنۍ د کور ټول کارونه ور دغاړي سوله، خواښي چي به یې هر کار په لاس ورکړ د دې به نه و زده، د نجلۍ د بې کارۍ او ټمبلۍ اوازه په ټوله خسرګنۍ کي خپره سوه، د نجلۍ په باره کي د ښځو خبري ورځ په ورځ ډېرېدې، آن دا چي داسي وخت هم راغی چي ښځو به مخامخ پېغورونه ورکول. خواښې یې مجبوره سوه چي د کور نور کارونه په خپله وکړي، دې ته یې یوازي ډوډۍ پخول وروسپارله، ورته وې ویل چي لومړی ډوډۍ پخول زده کړه بیا به نور کارونه هم په لاس درکړم.

څرنګه چي نجلۍ تر دې مخکي ډوډۍ نه وه پخه کړې ، نو تل به یې ډوډۍ سوځلې، بلمنګه (بې مالګي) تروه او یا پتیره به وه. نجلۍ به د ځان خلاصولو لپاره ډول ډول پلمې جوړولې، کله به یې ویل چي اوړه خراب دي، کله به یې ویل چي بوټي لانده دي او کله به یې ویل چي تنور خراب دی.

یوه ورځ یې مېلمانه درلودل، کله چي نجلۍ اوړه میشتول (لندول) نو خواښي یې ورته وویل چي لوري دا اوړه دي ډېر خیشته میشته کړي دي، سمه ډوډۍ نه ځني پخېږي، خو نجلۍ یې خبره و نه منله او له هماغه اوړو څخه یې ډوډۍ پخه کړه. مېلمنو ته چي یې راوړه، نو نیمه اومه او نیمه سوځلې وه.

د نجلۍ خواښې او مېړه د مېلمنو په مخ کي سخت وشرمېدل، خو هغه مهال یې څه و نه ویل. کله چي مېلمانه ولاړل، نو مېړه یې پر نجلۍ سوټې راواخیست او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي سخته يې وډبوله چي پوستکي يې ورواړوله، ويل يې کوچنۍ خو نه يې، ته به کله ډوډۍ زده کوې، دا هم ډوډۍ ده چي تا پخه کړې ده؟ ته خو په شرم نه پوهېږې، د مېلمنو په مخ کي دي زموږ پزه راپرې کړه.
نجلۍ چي هم خوږېدله او هم شرمېدله د ځان خلاصولو لپاره دا پلمه جوړه کړه چي تنور خراب دی. خواښې يې زوی ته مخ ورواړاوه او ورته ويې ويل: زويه تنور سم دی، اصلي خبره دا ده چي اوړه يې سم نه وه اغږلي. بيا يې خواښي په لغاز او پېغور وويل: دا ټمبله تل بېځايه پلمې کوي، اوړه خيشته ميشته کړي، منت پر تناره کړي.
يادونه: دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځمنو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په تېره بيا ښځه ټمبله او يا بې کفايته وي، غواړي چي خپله بې کفايتي پټه کړي او ددې هدف لپاره خپله ملامتيا پر اسبابو او وسايلو ور اچوي، نو نوري ښځي دا متل وايي.[1]

۱) دا کيسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر اوومه نېټه د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د (ده سبزي) کلي له يوې سپين سري ښځي څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام [1] غوندي غمخور لرې

وايي چي يوه ورځ قاضي غلام له محکمې څخه کور ته روان و، گوري چي د سماوار مخ ته يو خر تړلی او خورا دروند بار پر تړل سوی دی. د قاضي غلام زړه پر خره وسوځېد او پوښتنه يې وکړه چي دا خر د چا دی؟ يو چا ورته وويل چي خاوند يې په سماوار کي ناست دی. قاضي غلام د خره خاوند را وغوښت او ورته ويې ويل چي ولي ظالمه ! خپله په سماوار کي ارام ناست يې او خر بېچاره دي دومره په تکليف کړی دی؟ که وايې چي د بار لپاره وي دا هم سمه خبره ده، اوس خو دي خر بې ضرورته په تکليف کړی دی.

د خره خاوند بې ځوابه پاته سو او سترگي يې کښته واچولې. قاضي غلام پوليسو ته وويل چي دی ونيسئ، د خره بار پر واچوئ او خره ته شپيشتي

[1] قاضي غلام محمد چي په قاضي غلام سره شهرت لري په کندهار کي يو ډېر عادل شخصيت تېر سوی دی. دی دومره عادل قاضي و چي دده له لاسه خلکو پر حيواناتو هم ظلم نه سوای کولای. اوس هم په کندهار ښار کي يوه کوڅه دده په نوم يادېږي چي (قاضي غلام دانه) يې بولي. دده د عدل او انصاف په باب په کندهار کي خورا ډېري کيسې ويل کېږي.

قاضي غلام محمد د امير شېرعلي خان د پاچهۍ په وخت کي ژوند کاوه او پر عدالت سربېره يې په علم کي هم ډېر شهرت درلود، ان دا چي نامتو عالم او سياستوال علامه سيد جمال الدين افغان به يې کورته راته. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ریشقه) ور واچوئ، کله چي خر موړ سو نو بیا له سړي څخه بار لیري کړئ.
پولیسو هم سړی را ونیو او د خره بار یې پر واړاوه. څرنګه چي بار دروند و، نو د سړي مخ سور واوښت او خولې پر راماتي سوې.قاضي غلام ورته وویل چي څنګه اوس خو پوه سوې چي بار څومره دروند او څومره ځوروونکی دی؟
کله چي سړي توبه وایسته، نو قاضي غلام ورته وویل چي اوس ځه ولاړ سه، خو پام دي وي چي بیا پر خره ظلم و نه کړې. په خلکو کي اوازه ګډه سوه چي قاضي غلام یوه سړي ته له خره سره د ظلم په وجه داسي سزار ورکړه، تر دې وروسته د کندهار خلکو انسانان خو څه کوې چي له ډار او وېري یې پر حیواناتو هم ظلم نه سوای کولای.
یوه ورځ یو سړی له خپل بار کړي خره سره کندهار ښار ته ولاړ، تر یوه څه مزله وروسته خر یو ځای ودرېد، خاوند چي یې هر څومره اشه اشه ورته وویل خر بیا هم له ځایه و نه ښورېد، سړي له ډاره خر په لښته نه سوای وهلای، ویل داسي نه وي چي پولیس مي وویني او قاضي غلام را خبر کړي، اخر یې په کنایه او لغاز خره ته وویل : اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام غوندي غمخور لرې. [1]
یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک له کومي ستونزي سره مخ سي او مقابل لوری یې په ظاهره کمزوری، خو د

---

(۱) دا کیسه مي په (۱۳۸۹ ش) کال د جدي د میاشتي پر دوولسمه نېټه له ښاغلي سید عبدالحي اغا څخه په موبایل کي اورېدلې ده. ښاغلی عبدالحی اغا د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې تر شا د کومې غښتلې قبيلې، شخص يا حکومت ملاتړ ولري، نو خلک د خپلې ناوسۍ ښوولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انا مړه سوه تبه یې وشکېده

وایي چي یوه بوډۍ له ډېره وخته راهیسي ناروغه او تل به یې تبه وه، هر څومره دارو درمل چي یې وخوړل جوړه نه سوه. یو چا ددې بوډۍ لمسیانو ته وویل چي انا مو په صندلۍ کي پټه کړئ چي ښه خوله وکړي، که خدای کول همدا خوله یې جوړوي. کله چي لمسیانو انا ته د خولې وویل نو انا ویل زه اوس هم د تبې له لاسه سوځم او تاسي خوله راکوئ؟ لکه چي وژنئ مي که څنګه؟ لمسیانو یې ډېري زارۍ ورته وکړې چي دا کار ستا په خیر دی، په دې ډول جوړ ېږې، نیم ساعت تکلیف پر ځان تېر کړه د تل لپاره به جوړه سې، لنډه دا چي انا یې په دې ډول علاج راضي کړه.

لمسیانو یې انا په صندلۍ کي ښه پټه کړه، دوی د صندلۍ د تلتک (بړستن) پر څنډو کښېناستل چي هم صندلي یخه نه سي او هم انا له صندلۍ څخه را و نه وځي.انا ډېري نارې وکړې چي د خدای لپاره مړه سوم ایله مي کړئ ، خو لمسیانو یې ویل مه یې ایله کوئ. انا یو څو دقیقې چیغي وکړې، خو وروسته ارامه سوه. لمسیانو سره وویل چي انا ارامه سوه. مشر لمسي یې وویل چي په زوره خبري مه کوئ چي انا ویده سي، دا ډېر وخت دومره ښه نه وه ویده سوې. بس انا یې همداسي په صندلۍ کي پرېښوول او دوی بلي خوني ته ولاړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د ډوډۍ وخت راغی، نو يو لمسی ورغی چې انا راويښه کړي، ګوري چې انا لکه بانجڼ تکه شنه اوښتې او وختي لا مړه سوې ده. لمسيان يې حيرانۍ واخيستل چې مور، خو ويل انا به په دې ډول جوړه سي دا خو مړه سوه. يو لمسی يې ولاړ چې ګاونډيان خبر کړي او نور لمسيان يې سر ته کښېناستل.

په دې وخت کې د انا کوچني لمسي د انا پر تندي لاس کښېښود او مشر ورور ته يې په خوشالۍ وويل: لالا ! د انا تبه وشکېده، دا دی ته يې وګوره بدن يې يخ دی. مشر ورور ته يې درد ورغی او کشر ورور يې يوه کلکه چپلاخه (څپېړه) وواهه او په درد يې ورته و ويل: بدبخته د انا تبه نوره څه کوو؟ انا مړه سوه او ته وايې چې تبه يې وشکېده؟

يادونه:
دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چې يو کار په ډېري ستوماني او سترګيا پای ته ورسېږي او نور نو خلک نه غواړي چې پر دې موضوع بحث کوي، نو دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپلي مور څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوس شالماره [1] پای دي پر ټنډه خره تمام سو

وايي چي يو سوداګر به تل په کندهار کي د شالمار مېلې ته ورته او خورا ښې خاطرې يې ځني درلودې. په دې وخت کي سوداګر د کاروبار لپاره هندوستان ته ولاړ او څو کاله هلته پاته سو، کله چي بيرته کندهار ته راغی نو شپې او ورځي يې شمېرلې چي کله به د شالمار د مېلې وخت راسي چي دی ورسي. هغه و چي د مېلې وخت راغی او سوداګر په پخواني شوق او مينه د شالمار مېلې ته ولاړ، ګوري چي د شالمار مېله ځای ډېر کوچنی سوی دی، نه هغه لوبي او ساعتېری سته او نه هم د پخوا په شان ډېر ځوانان ليدل کېدل، يوازي يو څو هلکانو په يوه خړ ميدان کي د (ټنډه خره) [2] نومي لوبه کوله. سوداګر ډېر خوابدی سو، تر خوله

---

[1] (١) شالمار يا شاليمار په کندهار کي يوه تاريخي مېله ده چي د لوی احمدشاه بابا په وخت کي شـروع سوې او اوس يې پايځوړ (پاته برخه) د بابا صاحب مېله نومېږي. بابا صاحب د کندهار ښار شمال ته د يوه صوفي شخصيت زيارت دی. دا زيارت په (لنګر) نـومي کلـي کـي جـوړ سـوی چـي د ارغنـداب ولسوالۍ مرکز دی. څرنګه چي د باباولي زيارت هم په دې کلي کي دی، نـو خلـک اوس دا کلـی بابـا صاحب بولي. پخوا به د شالمار مېله څلوېښت ورځي روانه وه چي په نوروز کي به شروع پيل او بيا به يې څلوېښت ورځي دوام کاوه.

(٢) (ټنډه خره) يوه ولسي لوبه ده چي په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي رواج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې سوړ اسوېلی وخوت او ویې ویل: افسوس شالماره پای دي پر ټنډه خره تمام سو. (۳)[1]

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو کار، یو ارزښت او یا یو شخص له خپل برم او عظمت څخه ولوېږي او یا د خلکو په نظر کي سپک سي، نو خلک د افسوس په ډول دا متل وایي.

(۳) دا کیسه مي د (۱۳۹۰ ش) کال د وري د میاشتي پر پنځمه نېټه په کابل کي لـه ښـاغلي فضـل احمد اغا څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان د کلي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښان بېګار بدله، ګیدړه هم ځغاسته، ویل پوښتنه نسته

پخوا چې موټر نه و، نو حکومت به د کار لپاره اوښان، فیلان، اسان، خرونه او نور هغه حیوانان بېګارول[1] چې بار یې وړای سوای. یوه ورځ حکومت اوښان بېګار کړي ول، عسکرو چې به هر ځای اوښ لیده، نو هغه به یې نیوه او کار ته به یې استاوه.

ځنګلي او کورني اوښان ډېر وارخطاول، که څه هم حکومت اوښان بېګار کړي ول، خو ټول حیوانان وېري اخیستی و، ویل داسي نه وي چې حکومت د اوښانو سره دوی هم بېګار کړي، لنډه دا چې په سمه، غرونو او ځنګلونو کي منډې ترړي شروع وې، هر حیوان هڅه کوله چې ځان یو ځای پټ کړي.

یوه ګیدړه هم ډېره وارخطا وه او منډې وهلې، یو چا پوښتنه ځني وکړه چې ګیدړي خدای دي یې خیر کړي، ولي دومره وارخطا یې؟ ګیدړي ورته وویل چې حکومت اوښان بېګاروي. سړي په خندا ورته وویل: حکومت خو اوښان بېګاروي، ته ولي داسي وارخطا یې؟ ګیدړي په ناهیلۍ او نا امیدۍ ورته وویل: هی وروره، نه قانون سته او نه پوښتنه، بس ګډوډي ده، داسي نه وي چې یو څوک حکومت ته ووایي چې دا هم د اوښ بچی دی، په دې ګډوډۍ کي یې په چا سپینوې چې زه د اوښ بچی نه، بلکي ګیدړه یمه.

---

[1] : کله چې حکومت له مزدورۍ او امتیاز پرته په زور یو څوک یا د هغه موټر یا بله وسیله کار ته بـوځي بېګار بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي ته خندا ورغله او پر خپله لاره ولاړ، څو گامه وروسته يو سړی په مخه ورغی، ويل خدای دې خير کړي ولي خاندې؟ سړي د گيدړي کيسه ورته وکړه، له دې پېښې وروسته چې به کوم سړی بېځايه وارخطا و، نو خلکو به ويل چې: اوښان بېگارېدله ، گيدړه هم ځغاسته ويل پوښتنه نسته.

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک ډارن يا بېځايه وارخطا وي، نو خلک دا متل وايي. ([1])

---

[1]) دا کيسه مي په (۱۳۶۶ ش) کال له ښاغلي مولوي عبدالعلي صاحب څخه اورېدلې ده. دی اصلا د هلمند ولايت د نوزاد ولسوالۍ و چي هغه مهال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي اوسېده او د عبدالله بن مسعود (رض) په مدرسه کي د عربي ژبي استاد و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه په اوبو، شیدې په شیدو

وايي چي يوه سړي به په شيدو کي اوبه گډولې او بيا به يې په بازار کي خرڅولې. يوه ورځ يې شيدې خرڅي کړې، پيسې يې په هميانۍ (د پيسو کڅوړه) کي واچولې او کور ته روان سو. په لاره کي يې گرمي وسوه او خولې پر راماتي سوې، هم هلته نژدې يوه سيند ته ورغی چي پکښي ولمبېږي او گرمي يې ورکه سي. هغه و چي کالي يې وايستل او سيند ته ورولوېد. په دې وخت کي يوه بيزو راغله، د پيسو کڅوړه يې واخيسته او د سيند پر غاړه يوې ونې ته وخته.

سړي چي هر څه چيغي وکړې چي له بيزو څخه د پيسو کڅوړه واخلي خو گټه يې و نه کړه. بيزو د پيسو کڅوړه خلاصه کړه او پيسې يې راوايستلې، يوه روپۍ به يې د سيند اوبو او بله به يې پر وچه را اچوله، په همدې ډول يې ټولي پيسې له ونې څخه راواچولې.

کله چي سړی له سيند څخه راووت نو هغه پاته نيمي پيسې چي بيزو د سيند پر غاړه اچولي وې بيرته راواخيستې، خو ډېره خواشينی و، ويل نيمي پيسې مي له لاسه ووتې. په دې وخت کي يې د ځان خوشالو لو لپاره له ځان سره وويل: څه خير دی، ما خو هم په شيدو کي نيمي اوبه گډې کړي وي، د ابو پيسې ابو يووړې او د شيدو پيسې راپاته سوې، بيا يې وويل: اوبه په اوبو، شيدې په شيدو.[1]

---

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال ليندۍ د مياشتي پر نهمه نېټه له لعل بادشاه خيالي څخه په ټيليفون کي اورېدلې ده. ښاغلی خيالي د خيبر پښتونخوا مردان سيمي، خيال اباد د فارم کورونـو اوسـېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په خیبر پښتونخوا په تېره بیا مردان کې ډېر ویل کېږي. کله چې گټه او تاوان سره پرتله او وروسته یو څه گټه ورته پاته سي نو د ځان ډاډه کولو او خوشاله کولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بد ورور په بده ورځ په کار بېږي

وايي چي د يوه طالب ورور لمونځ نه کاوه، طالب چي به هر څومره نصحيت ورتـه کاوه ورور يې خبره نه منله. طالب به هره ورځ مورته ويل چي دا زما ورور ډېر بـد سړی دی، يو توری لمونځ نه کوي. مور به يې هم ډېر نصـيحت ورتـه وکـړ چـي زويه لمونځ کوه، زوی به يې هغه گړی ښه ورته وويل، خو بيا به يې هم لمونځ نـه کاوه.

يوه ورځ د طالب له يو چاسره جنگ سو، مخالف لوری يې ډېر پر زورور و، طالـب يې را چپه کړ، يو غټ سوټی يې ورته ونيو او داسي کلک يې واهه چي نـارې يـې ټول کلي اورېدلې. دطالب ورور له ليري وليدل چي ورور يې يوچا را غوځـارکړی او ډبوي يې.

بس ده هم سمدلاسه ور وځغاسـتل او هغـه نفـر يـې راونيـو، سـوټی يـې ځنـي واخيست او ښه يې وډباوه. طالب چي راپورته سو او ورور يې وليد، نو له خپل ورور څخه ډېر خوشاله سو، له ځان سره يې وويل: هر څوک يو ځای لري ، بد ورور په بده ورځ په کار بېږي.

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي چا ته خپل ورور يا کوم بل خپل بد و ايسي او د ښو هيله يې ځني پرې سي، بيا که

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

نوموړی شخص ده غوندي د بد شخص مخه ونیسي یا په بده ورځ په ښه ورسـي، نو دا متل وايي.[1]

---

(۱) دا کیسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټـه په ایمیل کي رالېږلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغسان ولسوالۍ د (سرتیف کـلا) کلـي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې عقل سړی يې دومره په بل نه کوي لکه په ځان

وايي يوې کونډې دوه زامن درلودل چې په ډېر تکليف او خواريو يې لوی کړي وو، کونډې يوه ټوټه ځمکه هم درلوده او د کور ټوله گوزاره يې په همدې ځمکه کوله، کله چې د ځمکو د حاصلاتو وخت سو، نو دومره ډېر ملخ راپيدا سول چې د اسمان مخ يې پټ کړ.

ټول خلک ځمکو او باغونو ته ولاړل چې له خپلو ځمکو څخه ملخان وشړي. د کونډې زامن چې خبر سول نو د پلار ټوپک يې راواخيست او د خپلې ځمکې خوا ته روان سول، کله چې هلته ورسېدل، نو گوري چې ملخانو يې نيم فصل خوړلی دی، د کونډې زامنو ته سخت درد ورغی، يوه ورور يې لښته راواخيسته او څو ملخان يې مړه کړل، په دې وخت کې يې يو ملخ څو واره په لښته وواهه خو ځني خطا به سو، اخير يې ټوپک راواخيست او پر ملخ يې څو ټکان وکړل، خو ملخ بيا هم ځني خطا سو، په دې وخت کې هغه ملخ راغی او د ورور پر ځيگر (ټټر) يې کښېناست، د کونډې زوی خپل ورور ته اشاره وکړه چې دا دی ملخ زما پر سينه ناست دی، هغه هم ټوپک ورته سم کړ چې ډز سو خپل ورور يې وويشت. کونډه چې خبره سوه، نو په چيغو چيغو يې ژړل. کله چې خلک راغلل او د پېښې پوښتنه يې وکړه نو يوه سړي د خپلو سترگو ليدلی حال ورته ووايه، په دې وخت کې يوه سپين ږيري وويل: بې عقل سړی يې دومره په بل نه کوي لکه په ځان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک په خپله ګټه او تاوان نه پوهېږي او د ګټې پر ځای ځان ته تاوان ورسوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

(۱) دا کیسه مي د (۱۳۸۸ ش) کال د وري د میاشتي پر لومړۍ نېټه له ښاغلي عبدالحي څخه چي په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لويي منارې د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن که له کوچو هم جوړه سي، خواره دي سي

يوې ښځې ته به تل خپل مېړه ويل چي زه بله ښځه کوم، خو د دې زړه ته نه لوېده چي مېړه دې بله ښځه وکړي، هغه و چي په ډېره بې پروايي به يې مېړه ته ورغبرگه کړه: خدای دي تا دومره نر کړي چي همدا نن بله ښځه وکړې. کله چي به سړي د بلي ښځي نوم ياد کړ نو دې به همدا يوه خبره ورته کوله.

څو کاله تېر سول، خو ښځې اولاد پيدا نه کړ، ميړه يې غوښتل چي د اولاد لپاره بله ښځه وکړي ، پخوا به يې په ټوکو ويل چي بله ښځه کوم، خو اوس يې رښتيا غوښتل چي بله ښځه وکړي، آن دا چي پټ پټ يې پوښتني کولې چي څان ته نجلۍ خوښه کړي. ښځه چي د مېړه په نيت پوه سوه، نو ډېره وارخطا سوه، کله چي به يې مېړه وويل چي بله ښځه کوم، نو د دې ښه به والوته، اوس يې نو نه هغه د پخوا زړه ورتوب پاته و او نه بې پروايي.

ښځې به شپه او ورځ له ځان سره دا فکر کاوه چي که مېړه يې بله ښځه وکړي د دې به څه حال وي؟ کله به يې ويل چي بن په ما هيڅ هم نه سي کولای، کله به وېري واخيسته چي که بن يې پيدا کړه، نو ژوند به يې ډېر تريخ سي. اخير يې له ځان سره وويل چي مېړه يې نن وي که سبا بله ښځه کوي، ښه به دا وي چي دا اوس لا له بني سره ځان عادت کړي، هغه و چي کوچي (کوچ) يې راواخيسته، يوه ناوکۍ (نانځکه) او يو زوم يې څني جوړ کړل، پر ناوکۍ يې د خپلي بني او پر سړي يې د خپل مېړه نوم کښېښود، په ناوي او زوم يې ښايسته کالي واغوستل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګ پر ځنګ يې سره کښېنول، ځای يې داسي ورجوړ کړ لکه د دوی آئينه مصحف چي وي، چمبه (دايره) يې راواخيسته او بدلي يې ورته شروع کړې، بس داسي يې وګڼل چي دا زومګی په رښتيا د دې مېړه او ناوکۍ يې بن ده.

په دې وخت کي يې تر خوله يوه لويه چيغه ووته، دايره يې له ځمکي وويشته، د کوچو څخه جوړه سوې ناوکۍ يې په لاس کي سره ومروړله او په درد يې ورته وويل: بې شرمي تا بل سړيپيدا نه کړ چي زما له مېړه سره دي واده وکړ؟ ته نه وې خبره چي دا سړی زما غوندي ځوانه او ښايسته ښځه لري؟ ستا څه خيال و چي ته به زما له لاسه پر ارامه ژوند وکړې؟ ته ودر ېږه زه به اوس درسره جوړه سم. له دې سر ه سم يې د کوچو ناوکۍ راواخيسته او اور ته يې واچوله، کله چي ناوکۍ په اور کي ښه ويلي سوه، نو دې له ځان سره په خندا وويل: بن که له کوچو څخه هم جوړه سي، خواره دي سي.

يادونه:

دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يوه ښځه د بني ځيني ښه اړخونه وايي او يا يې هدف دا وي چي ځيني ښې بني هم سته، نو بله ښځه چي له دې نظر سره جوړه نه وي، دا متل وايي.[1]

[1] (۱) دا کيسه مي په (۱۳۸۵ ش) کال له خپلي مېرمني څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکه دا دي لا بله سپکه !

وايي چي يو چا خپل کور ته مېلمانه رابللي ول، په رابلل سويو مېلمنو کي د يوه مېلمه پزه بادو خوړلې وه. کوربه يو زوی درلود چي په سر پک او خورا فسادي او شوخ و. تر مېلمستيا مخکي کوربه زوی ته وويل چي بچيه په مېلمنو کي د يوه مېلمه پر پزه دانه را ختلې ده، پام دي وي چي ډېر ورته و نه ګورې، ځکه چي مېلمه شرمېږي او زموږ نوم بدېږي.

هلک هم هغه دم ورسره ومنله، خو کله چي مېلمانه راغلل، نو هلک ورغی چي روغبړ ورسره وکړي. کله چي يې پر هغه مېلمه سترګي ولګېدې چي پزه يې بادو خوړلې وه، نو پلار ته يې مخ راواړاوه او په لوړ اواز يې وويل: پلاره تا خو ماته ويلي وه چي د يوه مېلمه پزه لږ خوږ ده، دا خو بيخي پزه نه لري. په دې وخت کي يې پلار د مېلمنو په مخ کي ډېر سخت وشرمېده، لاسونه يې سره ومروړل او ويې ويل: پکه دا دي لا بله سپکه !

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو داسي څوک چي له پخوا څخه د ناوړه کارونو له امله مشهور وي او پر خپلي بدنامۍ سربېره يو بل داسي ناوړه کار وکړي چي له خلکو څخه يې پخواني بدکارونه هېر سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه د (۱۳۹۰ ش) کال د زمري د مياشتي پر دوولسمه نېټه د سمسور په نوم يو چا زما د فيسبوک پر پته را استولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څه ناز مي لویولې راڅه پلن سوې[1]
ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې

وایي چي یوه شپانه په دښت کي د وحشي مرغه بچی پیدا کړ، شپانه داسي فکر وکړ چي دا د باز بچی دی، هماغه و چي کور ته یې راوړ او په قفس کي یې واچاوه. څرنگه چي باز ښکاریانو په ډېره لوړه بیه اخیست او خورا ډېر ارزښت یې درلود، نو شپانه یې هم خوړو او اوبو ته خورا ډېر پام کاوه.
له دې کلي څخه لیري یو غریب سړی خبر سو چي په فلاني کلي کي شپانه د باز بچی موندلی دی، غریب سړي اورېدلي ول چي باز ښکاریان خورا په لوړه بیه رانیسي، هغه و چي پایڅې یې راپورته کړې او د شپانه کلی یې پیدا کړ، شپانه د باز بچی دومره لوړ بیه کړ چي د غریب سړي له وسه پورته و.
غریب سړي د باز رانیولو پیسې نه درلودې خو بیا یې هم زړه نه صبرېده، ویل خدای به کوي او همدا باز به کوي چي زه له دې غریبۍ څخه خلاص سم، هغه و چي په کلي کي کور په کور وگرځېد، څه له خپلوانو او څه له پردو خو اخیر یې پیسې برابري کړې او له شپانه څخه یې د باز بچی رانیو. د باز بچي ته یې خورا ډېر پام کاوه، خپله خواري او غریبي ځني پاته وه، بس شپه او ورځ به یې د باز د بچي پالنه او روزنه کوله.

---

[1]: راڅه یاني راڅخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

د باز بچی چي لږ غټ سو، نو رنګ یې (بم) ته ورته و، غریب سړي ویل خیر اوس لا بچی دی، سم نه معلومېږي، خو کله چي باز ښه غټ سو کټ مټ بم و، ټولو خلکو وویل چي دا بم دی. غریب سړي چي دا حالت ولید، نو په ژړا یې پیل وکړ او پر سر یې خاوري باد کړې، ویل زما خو ژوند برباد سو، زه به د خلکو پورونه څنګه ور ادا کوم. په دې وخت کي یې زړه راډک سو او له درده یې بم پر ځمکه وویشت، پښه یې پر کښېښووله او په درد یې وویل: په څه ناز مي لویولې راځه پلن سوې - ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې.

یادونه:

دا متل په کندهار کي ویل کېږي. کله چي یو څوک له چا سره ډېر زیار وګالي او دا هیله لري چي سبا به یې زیار ښه حاصل ورکړي، خو بر عکس ټولي خوارۍ یې اوبه یوسي او ګټه و نه کړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۵ش) کال له اروانښاد ولسوال محمد عمر خان څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی کټ تر نیمو شپو وي

وايي چي يوه پاچا يوه مينځه درلوده، دا مينځه به له پاچا سره په ماڼۍ کي اوسېده، پر نورو کارو سربېره يې يو کار دا و چي د پاچا د خوب خونه به يې ورسموله. يوه ورځ پاچا په دربار کي مېلمستيا جوړه کړې وله چي خورا ډېر مېلمانه يې رابللي ول. په دې شپه مينځه ډېره ستړې سوې وه، بې له دې چي د پاچا د خوب پالنګ ور سم کړي خوب يووړه، له ډېري ستړيا څخه د هډوکو په درد راويښه سوه، په دې وخت کي يې پام سو چي د پاچا د خوب پالنګ يې نه دی ورسم کړی، په منډه ولاړه او د پاچا د خوب پالنګ يې ورسم کړ، نور يې نو په غړو کي سېک نه و پاته، بس همالته خوب يووړه.
مينځي په ټول ژوند کي پر داسي پاسته پالنګ خوب نه و کړی، کلونه کلونه يې دا ارمان درلود چي په پالنګ کي خوب وکړي، خو نن چي د پاچهۍ پر ښکلي او پاسته پالنګ پرېوته، نو ښه په درانه خوب ويده سوه.
په دغه شپه پاچا تر ډېره وخته پوري له مېلمنو سره ناست و، کله چي د خپل خوب کوټې ته راغی، نو ګوري چي پر پالنګ يې مينځه ويده ده. پاچا چي مينځه وليده، نو له درده سور او شين سو، شلاخه (متروکه) يې راواخيسته او بې له دې چي مينځه له خوبه راويښه کړي همداسي په خوب کي يې پر پښو څو شلاخي ووهله، ويل ته اوس دومره بې شرمه سوې چي زما په پالنګ کي ويدېږې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

مينځه بېچاره له يوې خوا د پاچا چيغو او له بلي خوا د شلاخو درد له خوبه راويښه کړه، کله چي يې وليدل چي دا د پاچا په کټ کي پرته او پاچا يې څنګ ته ولاړ دی، نو له وېري يې ښه والوته او بدن يې ربړد واخيست، د پاچا درد وار په وار ډېرېده، مينځه يې تر وېښتانو ونيوله او په کشولو کشولو يې له کوټې وايسته، مينځه چي له يوې خوا سخته وارخطا او له بلي خوا په زړه کي ډېره پښېمانه وله له ځانه سره ووېل: پردی کټ تر نيمو شپو وي.

يادونه:
دا متل تقريبا په ټولو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو څوک له پردو سره ملګری وي او هغه يې په نيمه لاره کي پرېږدي او ناځواني ورسره وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د جدي د مياشتي پر څوارلسمه نېټه په کابل کي لـه ښـاغلي معلـم هستي محمد څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګـان د کلـي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پور چي څنډنی سي، خوړنی سي

وايي چي په پخوا وختو کي د يو چا پر يوه نفر پور باندي و، د پور څښتن څو ځله خپل پور وغوښت، خو پوروړي به هر ځل ورته ويل چي پيسې نه لرم، ډېر وخت تېر سو خو پوروړي بيا هم پيسې پيدا نه کړې. يوه ورځ بيا د پور څښتن د پوروړي دروازه ور وټکوله، پوروړی چي له کوره را ووت، نو د پور څښتن په درد ورته وويل: بس ده ډېر مي درته وکتل، نور صبر نه سم کولای، نن به مي خامخا خپل پور راکوې.

پوروړی نه پوهېده چې څه وکړي، له يوې خوا د پور څښتن نه پرېښووده او له بلي خوا يې پيسې نه درلودې، اخير يې د پور خاوند ته وويل چې سمه ده راځه پور دي درکړم. هغه و چي پوروړی دمخه او دپور خاوند د شا له خوا ورپسي روان سو، تله تله تله چي اخير د يوه لوی سيند غاړي ته ورسېدل.

د پور څښتن وويل چي دلته څه کوې؟ پوروړي وويل: پيسې راسره نسته او ته مي هم نه پسې پرېږدې، اوس غواړم ځان سيند ته واچوم چي له پوره دي بېغمه سم، له دې خبري سره سم يې د سيند پر خوا منډه کړه. د پور خاوند چي دا حال وليد ،نو په پوروړي پسي يې منډه کړه، تر لاس يې ټينګ ونيو او ورته ويې ويل: وروره خير دی نيم پور به درپرېږدم، خو ځان سيند ته مه ور اچوه. پوروړي هم ورسره ومنله او دواړه بيرته د کلي پر خوا روان سول.

په لاره کي د پور څښتن په ارامه ورته وويل: دا دی نيم پور خو مي در پرېښود، اوس دا راته ووايه چي پاته نيم پور مي کله راکوې؟ پوروړي کټ کټ وخندل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ویل: ته ولې دومره وارخطایې، پاته نیم پور به دي هم دغسي ژر در کړم لکه دا نیم نور چي مي درکړ. د پور خاوند چي د پوروړي خبره واوریده، نو ډېر ناهیلی سو، نور یې زړه ته نه لوېده چي پیسې دي یې په لاس ورسي، په خواشـینۍ یـې وویل: پور چي ځنډنی سي، خوردنی سي.

یادونه:
دا متل په کندهار او غزني ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي پور وځنډېږي او یا پوروړی له پور څخه نټه (انکار) وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي له ښاغلي محمد انور اندړ څخه اورېدلې ده. دی د غزني ولایت، اندړو ولسوالۍ د (پاینده) کلي اوسېدونکی دی. اندړ صاحب (خوردنی) ویلی، خو استاد سلیمان لایق وایي چي مور یې خـوړنی وایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشو تر هغو شیخه چي پر مږه نه وي پېښه

وايي چي په یوه کنډواله کي څو مږو او موږکانو ژوند کاوه، یوه ورځ یوه پیشي د کنډوالې پر دېوال تېرېده چي د مږو او موږکانو بوی یې تر سږمو سو، کله چي کنډوالې ته ورکښته سوه، نو د موږکانو او مږو ګڼه ګوڼه یې ولیده، پیشي له خوشالیه باغ باغ سوه، بس همدلته یې ورته واړوله، هره ورځ به یې مږي او موږکان خوړل او خورا ساعت یې تېر و.

مږي او موږکان له پیشي څخه ډېر تنګ سول، ټول په غارونو کي پټ سول، تر څو چي بيخي مجوره سوي نه وای نو له سوړو څخه نه راوتل، په دې وخت کي پیشي ډېره وږې سوه، هر څه چي یې وکړه نو موږکان او مږي یې له غارونو څخه نه سوای را ایستلای، اخیر یې له ځان سره یوه نقشه جوړه کړه، په کنډواله کي یې په زوره ناره کړه چي اې مږو او موږکانو ! زه ستاسي ټولو څخه ډېره بخښنه غواړم، ستاسي ډېر خپلوان مي وخوړل او تاسي مي ډېر وځورولاست، خو نور مي توبه ده، بیا به تر مرګه پوري دا کار و نه کړم، که باور نه کوئ نو راسئ وګورئ چي زه رښتیا وایم او که درواغ؟

په دې وخت کي یو موږک په ډېر احتیاط له غاره راووت، ګوري چي پیشي اوږدې تسبیح په غاړه کړي او د عبادت په ډول خوله ښوروي، موږک یې کرار مخ ته تېر سو، خو پیشي ګردسره ورته ګوري هم نه، موږک ولاړ او نورو موږکانو ته یې وویل چي پیشي خو رښتیا زموږ له خوړلو څخه توبه ایستلې ده، دا دی ماته یې څه و نه ویل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

له دې خبرې سره سم څو موږکان له غارونو څخه راووتل او د پیشي مخ ته ودرېدل، پیشي په خپل عبادت داسې بوخته ده چې موږکانو ته بیخي ګوري هم نه. موږکانو چې دا حالت ولید نو ولاړل او مږي یې خبري کړې، ویل هلئ راووځئ، پیشي شیخه سوه، نور په موږ کار نه لري.

مږو چې دا خبره واورېده نو یوه مږه له سوړي راووته او پیشي ته نژدې سوه، ګوري چې پیشي ورته ګوري هم نه، مږه ولاړه او نوري مږي یې خبري کړې چې راووځئ، نور به ارام خپل ژوند کوو، پیشي شیخه سوه، نور موږ نه خوري. له دې سره سم ټولي مږي له سوړو څخه راووتې او له خوشالیه یې د پیشي مخ ته اتڼ واچاوه.

پیشي چې ورته وکتل نو یو دم یې پر مږو ورټوپ کړه، څرنګه چې مږي له خپلو غارونو څخه ډېري لیري راغلي وې، نو ځانونه یې بیرته غارونو ته نه سواى رسولاى، پیشي پر مږو ډېره سخته حمله وکړه، اکثره مږي یې ونیولې او یا یې ټپیانې کړې. په دې وخت کې دوې مږي چې ټپونه یې کوچني وه ځانونه غار ته ورسول، یوې مږي بلې ته وویل: پیشو تر هغو شیخه چې پر مږو نه وي پېښه.

یادونه:

دا متل په خوست، پکتیا او پکتیکا ولایتونو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک له نه وسه ځان ښه سړی بولي او بیا چې پر بدو کارونو وس پیدا کړي او له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره سر ه چي ځان ته ښه سړی وايي بد کار ته لاس واچوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۹۱ ش) کال د جدي د میاشتي پر لسمه نېټه په کابل کي له یوه ټکسي چلوونکي گل میر څخه اورېدلې ده. ښاغلی گل میر اصلا د خوست ولایت، تڼیو ولسوالۍ د حصارک د کلـي دی، خو اوس په کابل کي اوسېږي
(ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکاڼي د بيزو کار نه دی

وايي چي يو ترکاڼ (نجار) په کلي کي دوکان درلود، دی به په هفته کي يو وار ځنگله ته ولاړ او هلته به يې وني اره کړې او بيا به يې دوکان ته راوړې. يوه ورځ يې په ځنگله کي د يوې لويي وني تنه اره کوله، څرنگه چي د وني تنه لويه او لنده وه، نو ترکاڼ يې ډېر ستړی کړ، کار يې بس کړ او گوښه د يوې وني تر سيوري لاندي ويده سو.

په دې وخت کي يوه بيزو چي لوږه په ونه کي ناسته وه او د اره کولو ننداره يې کوله، کله چي ترکاڼ ويده سو، نو بيزو راکښته سوه او د وني د تنې په اره کولو يې پيل وکړ. د بيزو پام نه و چي لکۍ يې د لرگي د کوندې په هغه چاوده کي لوېدلې ده چي نجار هلته فانه وهلې ده، په دې وخت کي يې پښه له فانې (آغاز) سره ولگېده چي ترکاڼ د اره سوي ځای په چاک کي ورکړې وه، له دې سره سم د کوندې دوې پلې سره ومښتې او د بيزو لکۍ کلکه پکښې بنده سوه.

بيزو چي هر څومره زورونه ووهل چي د لرگي له کوندې څخه خپله لکۍ راخلاصه کړي، خو وس يې و نه رسېد، هغه و چي له ناچاريه يې په چيغو پيل وکړ، په دې وخت کي ترکاڼ د بيزو په چيغو له خوبه راويښ سو او په منډه د بيزو خوا ته راغی، گوري چي د بيزو لکۍ د لرگي په کونده کي ټينگه مښتې ده.

ترکاڼ بيزو ونيوله او په قفس کي يې واچوله، په دې وخت کي ترکاڼ د قفس څنگ ته کښېناست او په خندا يې بيزو ته وويل: ای بې عقلي بيزو ! ايا تا غوښتل چي ترکاڼي وکړې؟ ته بايد پوه سې چي ترکاڼي د بيزو کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي د اهلیت او کاري کفایت خبره یاده سي یا یو څوک د یو کار اهلیت نه لري او کار خراب کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خیلو په کیمپ کي له اروانباد قاري عبدالرزاق څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لویي مناري د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپ بې تره کي (۱) نه راګرځي

وایي چي کله انګرېزانو لومړی وار پر افغانستان تېری وکړ، نو د نورو ولایتونو په شان په غزني کي هم پښتنو بریدونه وربانديي وکړل، په دې جګړه کي ډېر انګرېزان مړه سول، لښکر یې تارونار سو او یوې او بلي خوا ته یې په تېښته پیل وکړ، خو یوې ټولۍ انګرېزانو ډېر سخت جنګ کاوه، پښتنو چي هر څه بریدونه وربانديي وکړل ګټه یې نه کوله، د دې ټولۍ مخ ته یوه لوړه غونډۍ وه چي پر سر یې توپ ولاړ و، دا چي له پښتنو سره توپ نه و او یوازي یې په توره، ټوپک او بېلچې جګړه کوله، نو له توپ سره جنګ کول ډېر سخت کار و، تر څو چي به پښتنو ځوانانو تر انګرېزانو پوري ځانونه ور رسول، نو توپ به پرله پسې ډزي وربانديي وکړې او پښتانه به یې کنډ و کپر کړل.

په دې وخت کي پښتانه پوه سول چي تر څو مو د توپ غونډۍ نه وي نیولې، انګرېزان نه سو ماتولای، هغه و چي یوې ډلي ځوانانو د توپ پر غونډۍ ورمنډه کړل، توپچي چي کله ځوانان ولیدل چي د دوی خواته منډي وروهي، نو پر هغوی یې پرله پسې ډزي شروع کړې چي په ډزو کي ټول ځوانان ټپیان او یا ووژل سول.
1

[1] (تره کی) د غلجي پښتنو یوه مشهوره قبیله ده چي لویه برخه یې په غزني ولایت کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپچي فکر وکړ چي ټول پښتانه یې ووژل، بس زړه یې ډاډه سو او پام یې بلې خوا ته واړاوه. په دې ځوانانو کي یو تره کی ځوان هم و، دا ځوان که څه هم ټپي و، خو په ټپي ځان راپورته سو او ځان یې د توپ غونډۍ ته ور ورساوه، انګریز توپچي یې تر غاړه ونیو او ویې واژه. کله چي نور انګریزان پوه سول چي د توپ غونډۍ یې له لاسه ووته، نو په تېښته یې پیل وکړ.
کله چي پښتانه سره راټول سول، نو دا سوبه او بریالیتوب یې د تره کي ځوان د مېړاني او زړه ورتوب برکت وباله. کله چي انګریزان دوهم وار افغانستان ته راغله نو د غزني پښتانه د خپل ځان د ساتني لپاره بیا سره راټول سول، د جرګې یوه سپین ږیري وویل چي په دې کار کي د تره کو ملګرتوب ضروري دی، ځکه چي توپ بې تره کي نه راګرځي.

یادونه:
دا متل په غزني ولایت کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د یو کار وړتیا او اهلیت ولري او یا یې یو کار پخوا په ښه ډول تر سره کړی وي او نوموړي شخص ته یو ځل بیا اړتیا پېښه سي او یا د یو کار لپاره یو شخص وړ او مناسب وګڼل سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د غوایي د میاشتي پر اتلسمه نېټه له ښاغلي ومان نیازي څخه اورېدلې ده. ښاغلی نیازی د غزني ولایت د اندړو ولسوالۍ د (شمشی) د کلي اوسېدونکی دی. نیازی صاحب وایي چي دا کیسه یې له ښاغلي جانان پهلوان څخه چي اوس په کوټه کي اوسېږي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان يې زړو جامو کې جوړ کړ

لکه په وران کلي کې باغ د ګلو وينه

وايي چې يو سړی ډېر غريب و، اولاد يې نه درلود، بس يوازي دی او مېـرمن يـې سره اوسېدل، خو بيا هم په وچه ډوډۍ نه وه ماړه. سړی به سـهار غـره تـه ولاړ، بوټي به يې راوړل او بيا به يې په ښار کې خرڅ کړل، په کومه ورځ چې به بـاران و او يا به هوا ډېره سړه وه نو غره ته نه سوای تلای، هماغه و چې په هغه شپه به دی او مېرمن يې وږي ويده سول.

ددې سړي مېرمن ډېره ښايسته وه او پر ده هم دومره ګرانه وه چې زړه يې ورسره ډوبېده. يوه ورځ يې مېرمني ورته وويل چې سړيه نن زموږ په کلي کې واده دی، که ستا اجازه وي زه به هم ورسم. غريب سړي ويل سمه ده ولاړه سه.

ښځه واده ته ولاړه، په واده کې يې وليده چې نورو ښځو نـوي او ښايســته کـالي اغوستي دي، خو ددې کالي زاړه او پينه پينه دي، د ښځو چې د دې زړو کالو تـه پام سو پر راټولي سوې او ملنډې يې په وهلې، وار په وار د ښځو ورته پـام کېـده، غريبي ښځې تر يو وخته څه و نه ويل، خو وروسته يې زړه تنګ سو او پـه چيغـو چيغو له واده څخه ووته.

د غريب سړي ښځه همداسي په ژړا کور ته راغله او د مېړه په غاړه کې ور ولوېده، ويل زموږ غريبي به تر کله وي؟ ډېري لوږي او تندي مي وګاللې څه مي و نه ويل، خو د کلي د ښځو سپکي خبري او ملنډې نه سمه زغملای، نن د واده ښځو په ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره ډرۍ او ملنډې ووهلې چې تر مرګه به مې هېرې نه سي، له شرمنده ګيـه نه ځمکه چاودله او نه زه په ننوتلمه، ټولو ښځو نوي کالي اغوسـتي ول، خـو زمـا کالي نوي خو هلته پر پرده بيخي ځيري او پينه پينه ول، هر ډول چې کېـږي مـا ته به يوه جوړه نوي کالي رانيسې.

غريب سړي چې خپلې ګراني مېرمني ته وکتل، نو زړه يې وربانـدي تـور کبـاب سو، خو هيڅ يې له وسه پوره نه وه، نه پيسې ورسره وې چې هغې ته نوي کـالي واخلي او نه يې د هغې اوښکو ته ځان ټينګولای سوای، تر خوله يـې يـو سـوړ **آه** وخوت او پر مخ يې اوښکي راماتي سوې. ښځې چې د مېړه اوښکو ته وکتـل، نـو ژړا يې په ستوني کي وچه سوه او خبري يې بس کړې.

په دې وخت کي سړي ته خپله مېرمن تر پخوا ډېره ښايسه و ايسېده، بله لار يې نه درلوده، همدا يوه لاره ورپاتـه وه چـي هغـې تـه پـه خپـل ښايسـت د زړه داډ ورکړي، لومړی يې خپلې او بيا يې د مېرمني اوښکي ورپاکي کړې، وروسـته يـې په ناز ورته وويل: اې زمـا ګرانـي ! ښايسـته ښـځه چـي نـوي او ښايسـته کـالي واغوندي په کالو کي يې ښايست نه معلومېږي، ټولـو ښـځو يـو د بـل کـالو تـه سترګي نيولي وې، ستا ځان ته پام دی کنه؟ ستا ښايست په ټول کلي کي نسته، ستا د ښايست اوازې په کلي کي خو څه کوې چې تر ډېر ليري ليري ځايه پوري تللي دي، ته په همدې زړو جامو کي ډېره ښه ابسې. په واده کـي د ښـځو کـالي ښايسته وه، خو ته خپله ښايسته وې، ته اصلا نه يې پوهېدلې، ښځو لـه کسـت او کينې څخه پر تا خندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ښځي بیا هم خبري نه کولې او همداسي په حیرانۍ یې د مېړه خبرو ته غوږ نیولی و، سړي داسي فکر وکړ چي ښځه یې ورباندي پوه سوه چي دی هغې ته دروغ وایي، سترګي یې بلي خوا ته واړولې او له ځان سره یې دا لنډۍ زمزمه کړه:
ځان یې زړو جامو کي جوړ کړ - لکه په وران کلي کي باغ د ګلو وینه.

یادونه:
دا متل په خیبر پښتونخوا کي ویل کېږي. کله چي یو څوک له معنوي پلوه غني وي او یا له رنګه ښکلی وي، خو په جامه خوار او ډېر بېوزله وي او یا خلک یې په قدر چندان نه پوهېږي، نو خلک د نوموړي شخص د ډاډګیرني لپاره دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۶ش) کال د پېښور له مشهور طناز او دیني عالم ارواښاد (مولانابجلي ګر) څخه د یوې ثبت سوي فیتې له لاري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک چې زورور سي، نو عقل مرور سي

وايي چې يو تجارتي کاروان يوه ليري وطن ته روان و، له دې کاروان سره يو ډېر مشهور عالم او يوه سړی هم ملګری و. په لاره کي د کاروان مخه غلو ونيوله، د کاروان ساتونکي يې ووژل او کاروان يې لوټ کړ، غلو نه يوازي دا چې مالونه يې غلا کړل، بلکي کاروانيان يې هم ډېر سخت ووهل او پر دې سربېره يې خورا سپک هم کړل.

په دې وخت کي يوه سړي عالم ته وويل چې ستا قربان سم ته خو ډېر پوه سړی يې او ټول خلک دي پېژني، ته دې غلو ته يو څه نصيحت وکړه، مالونه خو يې راڅخه واخيستل اوس دي موږ پرېږدي چې خپلو کورونو ته ولاړ سو. عالم ورته وويل چې تاسي يې وينئ چې هغوی غله دي، زه غلو ته څنګه نصيحت وکړم؟ خلکو ورته وويل چې تاسي خو ډېره ښه ژبه لرئ او خدای ډېره پوهه درکړې ده او غله هم انسانان دي او عقل لري، که ستاسي خبري واوري خامخا يې مني، که مالونه بيرته نه راکوي نو موږ خو دي پرېږدي.

يوه سړي ورته وويل چې انسان هغه وخت انسان وي چې په ژوند کي له عقل څخه کار اخلي ، کله چې عقل ته شا کړي او د عقل پر ځای پر زور تکيه وکړي بيا نو انسان نه دی، سړی خو هغه چا ته نصيحت کوي چې د هغوی عقل کار کوي، اوس له دې غلو څخه عقل مررور دی، ځوک چې زورور سي، نو عقل مرور سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک د خپل واک او زور له امله عقل او منطق تر پښو لاندې کړي او د خلکو په څورولو پیل وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۶۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا پنجپای (محمد خېل) کیمپ کې لـه ارواښـاد مولوي عبدالحلیم صاحب څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلا د کندهار ولایت، ژیړۍ ولسوالۍ د سنځري کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چي کوَر خوري، سر به هم خوري[1]

وايي چي په يوه دېره (کوټه) کي د توت لوړي وني وې چي د انگورو په تاکونو (سپارتاک) پوښل سوي وې. د سپارتاک په سر کي لږ انگور پاته ول، ډېرو خلکو کوښښ کړی و چي دا انگور راوشکوي خو له وسه يې پوره نه ول.
د مني اخيري شپې وې او د ځمکي ټول انگور خلاص سوي ول. يوه زلمي غوښتل چي د توت وني ته ور وخېژي او کور ياني انگور راوشکوي. په حجره کي ناستو خلکو ورته وويل چي هلکه مه کوه انگور ډېر لوړ دي، داسي نه وي چي راولوېږې او خدای مه کړه لاس، پښه او يا مغزی دي مات سي. هلک د خلکو خبره و نه منله او د انگورو لپاره د توت وني ته وروخوت.
هلک کوښښ وکړ چي په لوړو څانگو کې د انگورو وږيو (ځونډيانو) ته ځان ورسوي او راو يې شکوي، په دې وخت کي د توت هغه نری څانگه چي ده لاس ورپوري نيولی و ماته سوه او هلک له وني څخه راولوېد، سر يې پر يوې ډبري ولگېد او وروسته د همدې ټپونو له امله مړ سو. د جنازې پر مهال خلکو افسوس کاوه چي هلک ځوانيمرگ سو، يوه سپين ږيري چي هلک يې له دې کاره منع کاوه د کنايې او لغاز په ډول وويل: بس نو څوک چي کور خوري، سر به هم خوري.

---

[1]: د کونړ ولايت او خيبر پښتونخوا د ځينو سيمو خلک انگورو ته (کوَر) وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کونړ ولایت او خیبر پښتونخوا په ځینو سیمو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو ځوک ډېر (اورگډی) او (اور پړاندی) وي او په لوی لاس ځان په خطر کي اچوي او بیا سر بایلوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه ښاغلي ډاکټر فرید بزگر د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اته ویشتمه نېټه په ایمیل کي رالېږلې ده. دی د کونړ ولایت، نرنگ ولسوالۍ د چارقلعه کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دود وي، هلته سود وي

وايي چې يو وخت د ژمي په موسم کي زابل ولايت ته يو مامور را تبديل سوی و. مامور غوښتل چې خپله کډه هم رابار کړي او په زابل ولايت کي واړوي. مامور د وظيفې په لومړۍ ورځ يوه ځايي سړي مېلمه کړ.
مامور کور ته په لار ه کي له ځايي سړي څخه د سيمي په اړه پوښتني گروېږني پيل کړې، ويل دلته ژوند څنگه دی؟ که زه کور او ماشومان راولم دلته به گوزاره وکولای سم کنه؟ ځايي سړی چې څومره پوهېده مامور ته يې د سيمي په باب معلومات ورکړل. کور ته چې ورسېدل، نو کوربه مېلمه د کور يوې خوني ته بوت چې نيمه برخه يې تاوخانه او نېمه پاته برخه يې د اوسېدو لپاره جوړه سوې وه، د خوني تيران او دېوالونه د اور بلولو له امله تک تور اوښتي ول.
مامور چې خوني ته وکتل نو نه يوازي دا چې په سيمه کي اوسېدل ورته گران معلوم سوه، بلکې دې ته يې هم وارخطا سو چې دا يوه شپه به څنگه تېر ېږي؟
څرنگه چې هوا ډېره سړه وه، نو د کور خاوند وغوښتل چې تاوخانه توده کړي چې مېلمه يخ و نه وهي. مېلمه چې د خوني تورو دېوالونو او خيرنو پردو ته وکتل نو تر دود يې يخني ښه وگڼله او د کور خاوند ته يې وويل چې يخني مي قبوله ده، خو دود نه سم زغملای.
د کور خاوند هم د مېلمه پالني له امله پر خپله خبره ټينگار و نه کړ او له اور بلولو تېر سو. يوه شيبه وروسته مېلمه د يخنۍ له امله رېږد واخيست، هر څه چې يې ځان ټينگ کړ بيا يې هم تر وس تېره سوه، د کور خاوند ته يې وويل چې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساړه دي، دود خير دی اور بل کړه. د کور خاوند هم سمدلاسه اور بل کړ چې له دې سره سم خونه له دوده ډکه سوه. مېلمه تر يوه مهاله ځان دود ته ټينګ کړ، خو وروسته يې ډېر زړه تنګ سو او د کور خاوند ته يې وويل: دا خو ډېر بد دود دی، تاسي څنګه په دې ډول ژوند تېروئ؟ د کور خاوند ورته وويل: وروره موږ په همدې دود ژوندي پاته يو، هر چېري چې دود وي، هلته سود وي.

يادونه:

دا متل په زابل، غزني او نژدې سرو سيمو کي ډېر ويل کېږي. په کومه سيمه کي چې واوره اوري او هوا يې سړه وي نو اور بلول د ژوند چاري اسانه کوي او خلکو ته ګټه رسېږي، کله چې يو يخ وهلی سړی اور ته کښېني او تود سي، نو د اور ګټې او فايدې په دې متل سره بيانوي.[1]

[1] دا کيسه مي د(۱۳۸۹ ش) کال د لينديۍ د مياشتي پر دوه ويشتمه نېټه له ښاغلي هدايت الله فيضي څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. دی د زابل ولايت د کلات ښار اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مېږونه وي، هلته کورونه وي

وايي چې يو کال خورا ډېره واوره ورېده، لارې او کوڅې بندې سوې، ډېر کورونه تر واورو لاندې سول، ډېرو خلکو ته د سر او مال تاوانونه ورسېدل. ژمی هـر ډول چې و تېر سو او پسرلی راغی، د پسرلي نهه ورځې هم تېرې سـوې، خلـک ډاډه سول چې اوس به نو نوره واوره نه کېږي. د غزني ولايت په يوه ليرې کلي کې يو سپين ږيری اوسېده. دی ډېر تجربه کار او له موسم سره ښه بلد و، ده لس ځوانان زامن درلودل او ښه يې روزلي ول چې دده له خبرې هيڅ نه اوښتل.
سهار مهال و، سپين ږيري اسمان ته وکتل، اسمان تک شين و، يوه زوی تـه يــې وويل: زويه ولاړ سه د هاغه غونډۍ پر سر ودرېږه، شاوخوا وګوره چې پـر اســمان وريځ ښکارېږي که نه؟ زوی يې ولاړ او پر غونډۍ ودرېد، شا وخوا يې ځار وکـړ او بېرته راغی، پلار ته يې وويل چې بابا ډېر ليرې يوه لوېشت سپينه ورځ ښکاري.
سپين ږيري زامنو ته وويل چې دا وريځ خطرناکه ده، زمـا تجربـه دا ده چــې نــن واوره کېږي او دا واوره به ډېره خطرناکه وي، نن کارونو ته مه ځئ او پر کور پاتــه سئ. بيا يې وويل چې په غوجل کې ولاړ غويي حلال کړئ چې پوخ يــې کــړو. د کور ټول لويان او کوچنيان يوې کوټې ته راولئ او کوټه ښه توده کړئ. نورو زامنو ته يې وويل چې تاسې د واورې پاکولو سامانونه تيار کړئ، پنډې جامې واغوندئ او ځانونه د واورې پاکولو ته چمتو کړئ.
زامنو يې هم د پلار خبره ومنله، هر څوک په خپل کار پسې روان سول. د کلــي خلکو وويل چې د سپين ږيري او د هغه د زامنو ماغزه خراب سوي دي، هسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېځایه له واوري ډار بېږي، په دې شنه اسمان او پسرلي کې به واوره له کومه سي؟ کلیوال له خپلو کورونو را ووتل، هر څوک په خپل کار پسې ولاړل.

یوه لوېشت وریځ ورو ورو پسي ډېرېده او اخیر یې د اسمان مخ پټ کړ، لږ شیبه وروسته واوري په اورېدو پیل وکړ. هغه خلک چي په کورو کي پاته وه نه یې د واوري لپاره چمتووالی درلود او نه یې هم د سونگ لپاره بوټي او نور ضروري شیان درلودل. واوره ډېره چټکه او غټه غټه اورېده، هغه ځوانان چي له کلي څخه لیري تللي ول دا موقع یې پیدا نه کړه چي بیرته خپلو کورونو ته راسي.

په لږ وخت کي واوري کوڅې او لاري بندي کړې، واوره وار په وار پسي ډېرېده، داسي وخت هم راغی چي واوره د کورونو تر دروازو پورته سوه، د سپین ږیري زامنو به په نوبت سره له بامو څخه واوره پاکوله، کله چي به ستړي سول او یا به یې ساړه وسول، نو هغې کوټې ته به راغله چي دیگ پکښي باندي و. له دیگ څخه به یې غوښه را وایسته او وبه یې خوړه، په همدې ډول به یوې ډلي واوره پاکوله او بلي ډلي به ځانونه تودول.

د سپین ږیري زامنو ته گرانه وه چي له نورو خلکو سره د واوري په پاکولو کي مرسته وکړي او یا د هغوی له حاله خبر سي، دوی ایله دومره وکړل چي د خپل کور واوره پاکه کړي. ماښام مهال واوره ودرېده، خو بیا هم په کلي کي چوپه چوپتیا وه، ان دا چي د سپو غپاوي هم نه اورېدل کېدې.

د سپین ږیري زامنو د کلي د لارو او کوڅو په خلاصولو پیل وکړ. کوڅې پاکي سوې، خو هیڅ یو کلیوال کوڅې ته را و نه وت، په کورونو کي هم د چا غږ نه اورېدل کېده، بس یوازي په هوا کي کارگان گرځېدل او کاغ کاغ یې کاوه. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین ږیري زامنو د ګاونډي د کور له دروازې څخه واوره پاکه کړه، یوه زوی یې ناره کړه: راووځئ دا دی کوڅه خلاصه سوه، خو چا ځواب ور نه کړ، ځوان د ګاونډي کور ته ور ننوت، ګوري چي د ګاونډي ټوله کورنۍ مړه سوې ده، وروسته معلومه سوه چي د کلي ټول خلک مړه سوي دي، پر چا خوني رانړېدلي او څوک له یخنۍ څخه مړه سوي دي، په نیمه ورځ کي د ټول کلي خوله پټه سوه، بس یوازي د سپین ږیري کورنۍ ژوندۍ پاته سوه.
کله چي هوا توده او واوري ویلي سوې، نو لاري هم خلاصي سوې، د نورو کلیو خلک راغلل چي ددې کلي احوال واخلي، ګوري چي له یوه کور پرته نور ټول کلیوال واوري وژلي دي. په یوه ورځ کي ټول کلی هدیره سو، ددې پېښې اوازه تر لیرو لیرو سیمو پوري ولاړه، دا پېښه په کیسو او نکلونو کي ورګډه سوه، اناګانو او نیکه ګانو د خپلو لمسیانو تر غوږو هم ور ورسوله.
د سپین ږیري زامنو لیښي رابډوهل، کارونه یې وکړل، وروسته یې ودونه وکړل، ټولو ځانونو ته جلا جلا کورونه جوړ کړل، زامن او لوڼې یې پیدا سوې، هغوی هم ځوانان او ودونه یې وکړل. ورو ورو کلی بیرته اباد او د پخوا په شان پراخ سو، خان او حجره، ملا او جومات یې پیدا کړل. دا کلی (نوی کلی) وبلل سو چي د سپین ږیرو د زامنو برکت و، د سپین ږیرو زامنو هم ځانونه له مرګه وساتل او هم یې خپل کلی د پخوا په شان اباد کړ، اوس کلی اباد او له خلکو پخوانۍ غمجنه کیسه هېره وه، خو ځیني پخوانۍ کنډوالې لا اوس هم پاته وې او لکه زړه انا خپلو لمسیانو ته به یې ددې غمجني پېښې کیسه وریادوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

يوه ورځ يو مسافر پر لاره تېرېده، ده هم په ماشومتوب کي له خپلي انا اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري وژلي دي، کله چي کلي ته راغی، نو گوري چي کلی سمسور او اباد دی، له حيرانيه يې گوته په غاښ ونيوله، د کلي له يوه سړي څخه يې وپوښتل: اې وروره ! ما اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري ووژل، خو اوس چي زه گورم ټول کلی اباد دی. سړي د خپل سپين ږيري نيکه د تدبير او د هغه د لسو مېړنيو زامنو کيسه ورته وکړه. په دې وخت کي مسافر ووېل: چي مېړونه وي، هلته کورونه وي.

يادونه:

دا متل په کندهار او غزني ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي ځوانان يو کار په ډېره مېړانه تر سره کړي او يو څوک د خپلو زامنو، تربرونو او خپلوانو په مټ يو کار په بريااليتوب سره پای ته ورسوي، نو خلک د ځوانانو د هڅوني او ستايني لپاره دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بد ګرځي، بد به پرځي

وايي چې يو سوداګر په بازار کې پر يو چوک ودرېد او په لوړ اواز يې ناره کړه: يو مزدور مې په کار دی، د يوې ورځې کار دی، خو د يوې مياشتې مزدوري ورکوم. خلکو چې دا خبره واورېده نو ورته رامنده يې کړې، سوداګر هم د ګړندي په نوم يو ځوان پکښې خوښ کړ او له ځان سره يې بوت.

سوداګر ګړندي ته ښه غوړه ډوډۍ ورکوله او ښه يې نازاوه. يوه مياشت وروسته يې ورته وويل چې ګړنديه اوس به نو هوسا سوی يې، راځه چې اوس نو کار ته ولاړ سو. سوداګر او ګړندی پر اسانو سپاره سول، دوه خالي جوالونه يې هم له ځان سره واخيستل او د يوه دښت پر خوا روان سول.

ګړندي او سوداګر تر غرمې مزل وکړ، تر څو دښتونو او غرونو تېر سول چې اخير يوې تنګې درې ته ورسېدل. اسان يې يو ځای ودرول او جوالونه يې راواخيستل، يو څو ګامه چې ولاړل، نو يو غار په مخه ورغی چې د دباندې له خوا تياره ښکارېده، خو کله چې دوی ورننوتل نو وروسته په غار کې سوکه سوکه رڼا ښکاره سوه. سوداګر په غار کې يوه څا ته ودرېد چې ډېر ژور و او پای يې هيڅ نه معلومېده. سوداګر د ګړندي په ملا کې يو پړی کلک وتاړه او ورته ويې ويل: په دې څا (کوهي) کې سره زر او قيمتي غمي پراته دي، کله چې د څا پای ته ورسېدې، نو زه به سلواغه در کښته کړم، ته به يې ډکوې او زه به يې راپورته کوم، کله چې جوالونه ډک سول، تا به راپور ته کړم او له خيره سره کور ته به ځو، ګړندي هم دا خبره ورسره ومنله او څا ته ورکښته سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندي سلواغې له قیمتي غمیو ورډکولې او سوداګر به راپورته کولې او په جوالونو کې به یې اچولې، کله چې جوالونه ډک سول، نو سوداګر وویل چې ګړندیه اوس نو پړی په ملا پوري کلک وتړه چې راپورته دي کړم. ګړندي هم پړی په ملا کې ټینګ وتاړه او سوداګر ته یې وویل چې دا دی ځان مې وتاړه. سودا ګر چې ګړندی د ښا تر نیمایي پوري راپورته کړ، نو پړی یې په چاړه پرې کړ چې له دې سره سم سلواغه د ښا په پای کې ولوېده.
ګړندی تر یوه وخته بې سده و، کله چې په سد کې سو، نو ټول بدن یې درد کاوه، په تېره بیا هډوکو یې داسې درد کاوه لکه په تبر چې دي وهلی وي. هر څه ناري چې یې وکړې چا نه اورېدې. کله چې یې په ښا کې یوې او بلې خوا ته حرکت وکړ، نو ګوري چې دا ښا نه، بلکې تر ځمکه لاندې یو لوی غار دی چې یوې او بلې خوا ته تللی دی، شا وخوا د انسانانو دسر کوپړې او نور هډوکې پراته دي. له وېرې یې د بدن وېښتان جګ جګ ودرېدل او سخت وارخطا سو، داسې ورته ښکاره سوه لکه خپل مرګ چې په سترګو ویني، خو بیا یې هم زړه راغونډ کړ او د خلاصون په لټه کې سو. هري خوا ته چې به ولاړ، نو د وتو لاره نه ورمعلومېده.
یوه ورځ او شپه یې په لوږه، تنده او سرګردانۍ تېره کړه، یو وخت ګوري چې ځنګ ته یې یو شی ودرېده، کله چې یې ښه ورته وکتل، نو ګوري چې یوه ګیدړه پر یوه شي بوی کاږي. فکر یې وکړ چې دا غار خامخا یوې خوا ته د وتو لار لري، ګیدړي ته یې ورحمله کړه او ټینګه یې ونیوله، ګیدړي چې هر څومره زوروته ووهل ځان یې له ګړندي څخه نه سوای خلاصولای. ګړندي هغه پړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې يو سر يې دده په ملا کې تړل سوی و، بل سر يې د ګيدړې په ملا پوري کلک وتاړه او ګيدړه يې خوشې کړه.

ګيدړه چې ډېره وارخطا وه په منډو يې پيل وکړ، ګيدړه چې هرې خوا ته ځي نو ګرندی هم ور پسې ځي. په همدې ډول ځي، ځي، ځي چې يو وخت رڼا معلومه سوه. رڼا ورو ورو پسې ډېرېده، يو وخت ګوري چې ګيدړه د ځمکې سر ته راووته. ګوري چې ډېرې پېچلې درې او جګ جګ غرونه دي، بيخي يو بل ځای دی. ګرندي ګيدړه خوشې کړه او راروان سو. پوره يوه ورځ يې مزل وکړ چې ايله بيله يوې لارې ته را ووت او له هغه ځايه خپل کور ته ولاړ.

يوه ورځ يې په زړه کې راوګرځېده چې راسه ته هم هغه ځا ته ورسه او قيمتي غمي راوکاږه، خو کله چې هغه دښت ته ولاړ، نو لار ځني ورکه سوه، هر څومره چې وګرځېده هغه ځا يې پيدا نه کړ، هغه و چې بيرته سترې ستومانه کور ته راغی. بيا يې په زړه کې وروګرځېده چې بايد سوداګر پيدا کړم، کېدای سي چې سوداګر بيا هغه چوک ته په مزدورانو پسې راسي. ځان يې په پټو کې ټينګ و نغښت او پر هغه چوک ودرېد.

يوه ورځ يې تېره کړه، خو سوداګر رانغی، بله ورځ هم رانغی، خو دريمه ورځ ګوري چې هماغه سوداګر بيا چوک ته راغی. تر څو چې سوداګر ناره کوله، ګرندی ورنږدې سو ويل ما مزدورۍ ته درسره بوزه. د سوداګر زړه ته نه لوېده چې ګرندی دې ژوندی پاته سوی وي، ځکه چې سوداګر ډېر مزدوران ځا ته ور اچولي ول او تر اوسه پوري يې يو هم ژوندی نه و راختلی. سوداګر په پخوانيو شرطونو ګرندی له ځان روان کړ او خپل کور ته يې بوت، ګرندي ويل داسې نه وي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومي پېژني ، هغه و چي دا ځل يې سوداګر ته خپل نوم او د کور پته غلطه وروښووله، بيخي يو داسي نوم يې وروښود چي د سوداګر په وطن کي نه و، دغه ډول يې خپل اصلي وطن هم ور ونه ښود،بيخي يو ليري وطن يې ورياد کړ.

سوداګر يوه مياشت وروسته ګړندي ته وويل چي ځوانه ځان تيار کړه. بيا يې دوه اسان له ځان سره بوتلل او هماغه ښا ته ولاړل. سوداګر وويل چي ښا ته ورکښته سه او قيمتي غمي راپور ته کړه. ګړندي چي ښا ته وکتل نو سوداګر ته يې وويل: اوهو په دې ښا کي ښومره توره تياره ده، زما سترګي توربړي، زه نه سم ورکښته کېدلای. سوداګر چي هر ښومره ورته وويل چي زه درسره يم هيڅ نه کېږي، خو ګړندي نه ورسره منله ويل زه وېرېږم، ته يو ځل ورکښته سه چي زه دي ووينم، بيا به وروسته زه ورکښته سم. اخير سوداګر مجبوره سو په ملا کي يې پړی وتاړه او ګړندي ښا ته وروځړاوه.

کله چي سوداګر يوه سلواغه قيمتي ډبري راپورته کړې، نو سوداګر وويل چي اوس نو ما درپورته کړه او ته راکښته سه. ګړندي وويل چي نه زه وېرېږم، ته هسي هم ورلوېدلی يې، ژر ژر يو ښو سلواغې راډکي کړه چي ځو له خيره. سوداګر چي اوس کښېوتلی و او بله چاره يې هم نه درلوده سلواغې يې له غميو ډکولې او ګړندي به راپورته کولې، کله چي جوالونه ډک سول، نو ګړندي سوداګر ته وويل چي اوس نو پړی په ملا کي ټينګ وتړه چي راپورته دي کړم.

سوداګر هم خوشاله سو، پړی يې په ملا پوري کلک وتاړه او ګړندي ته يې وويل چي درپورته مي کړه. ګړندي چي سوداګر د ښا خولې ته رانژدې کړ، نو ورته ويې ويل چي زه هماغه ګړندی يم چي تا په دې ښا کي اچولی وم، اوس نو ستا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ وار دی، له دې سره سم یې پړی په چاړه پرې کړ او سوداګر د څا په پای کې وغورځېد.

ګړندي د غمیو جوالونه پر اسانو را بار کړل او خپل کور ته یې راوړل، تر یو څو میاشتو پوري یې چا ته حال نه وایه، کله نا کله به پټ د سوداګر کورته ورته او شاو خوا به یې له خلکو څخه دسوداګر پوښتنه کوله، خو خلکو به ورته ویل چې سوداګر ورک دی. کله چې ګړندی ښه ډاډه سو چې نور نو سوداګر ژوندی نه دی خپلو خپلوانو او انډیوالانو ته یې ټوله کیسه وکړه، خلکو چې د ظالم سوداګر کیسه واورېده نو یوه وویل : چې بد ګرځي بد به پرځي.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک په یوه بده لاره کې روان وي او په هماغه بده لار کې تاوان وویني او یا مړ سي، نو خلک د بد شخص سره د کړکې څرګندولو په خاطر دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې جنګ سوړ سو، میرۍ تود سو[1]

وايي ميرۍ يو ځوان هلک و چې غره ته په لرګو راټولولو پسي ولاړ، کله چې ميرۍ په غره کي و، نو په کلي کي يې د پلار له يوه کليوال سره جنګ سو، جنګ ډېر دوام و نه کړ او ډېر ژر د کليوالو په منځګړيتوب پای ته ورسېد. په دې وخت کي يو بل کليوال هم د لرګو راټولولو لپاره غره ته ولاړ چې په لاره کي ميرۍ په مخه ورغی. ميري ورته وويل چې په کلي کي څه حال و؟ کليوال وويل چې خيروخيريت و، خو پلار دي له فلاني سره د ځمکي پر سر لږ جنجال وکړ، هغه هم د خدای فضل دی د کليوالو په منځګړتوب ارام سو.

ميرۍ چې په دې کيسه خبر سو نو په منډه يې ځان کلي ته ورساوه، هغه سړی يې پيدا کړ چې دده له پلار سر يې لانجه کړې وه، بس تبر يې ورسره سم کړ او پر سر يې په تبر وواهه چې هغه بېچاره ځای پر ځای مړ سو. کليوال چې راغلل ګوري چې ميري سړی وژلی دی. د کلي ملک وويل چې وا ميريه ولي دي سړی مړ کړ؟ ميري ورته وويل چې زما له پلار سره يې جنګ کړی و، ځکه مي مړ کړ. د کلي ملک نورو کليوالو ته مخ ور واړاوه او ورته ويې ويل: چې جنګ سوړ سو، ميرۍ تود سو.

---

[1] : دا متل دوې نوري کيسې هم لري چې يوه يې ښاغلي علم ګل سحر په خپل کتاب (خبره له خبري پيدا کېږي) کي را اخيستې او بله کيسه يې ښاغلي موسی خان شـينواري پـه خپـل کتاب (د متلونو کيسې) کي خوندي کړې ده، خو زما کيسه د مکان، زمان او پېښي له پلوه له دې دواړو کيسو سره توپير لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک یو کـار تـه ناوخته لاس وراچوي یا د تېري پېښي په اړه ناوخته بحث کوي یا عکـس العمـل ښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اته ویشتمه نېټه ښاغلي ډاکټـر فریـد بزګـر پـه ایمیل کي را استولې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې يې وخورې په درويزه[1]

هېره به يې نه کړې مزه

وايي چې يو سړی ډېر غريب و، له غره څخه به يې بوټي راوړل او په بازار کې به يې خرڅول، ښځې به يې هم د خلکو په کورونو کې په مزدورۍ کالي پرېول او په همدې يې خپله گوزاره کوله. يو څه وخت وروسته ښځه بېوزلۍ تنگه کړه او نور يې تر وس تېره سوه، سړي ته يې وويل چې بس ده ډېرې خوارۍ مې وگاللې، زه نور کار نه سم کولای. سړي چې هر څومره زارۍ ورته وکړې چې که ته کار و نه کړې يوازې د بوټو په پيسو زموږ گوزاره نه کېږي، ښځې يې بيا هم خبره ونه منله، ويل زه نور کار نه سم کولای.

سړي چې بله چاره نه درلوده ښځې ته يې وويل چې سمه ده کار مه کوه، زه به خپل کار کوم او په همدې پيسو به گوزاره کوو، ښځې ورته وويل چې نه په دې ډول گوزاره نه کېږي، يو بل کار پيدا کړه. غريب سړی چې هر څومره په کار پسې وگرځېد بل کار يې پيدا نه کړ، اخير ناچاره سو او بيرته يې له غره څخه بوټي راوړل پيل کړل.

ښځې يې ورته وويل چې که بل هيڅ کار نه وي، نو سوال خو کولای سې، سوالگران هره ورځ ډېرې پيسې پيدا کوي او ښه ژوند لري. سړي چې هر څومره

---

[1] : درويزه: سوال ، گدايي، فقر، لاس نيول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وويل چې سوال کول بد کار دی، خو ښځې يې نه ورسره منله، ويل خير دی يو څو ورځې به شرمېږې، خو وروسته به عادت سې، که يو ځل دې د سوال او دروېزې د ډوډۍ خوند وليد بيا به دې دا خوند هيڅکله هېر نه سي.

سړي بيا هم دې کار ته غاړه نه ايښووله، ويل نه زه خپله خواري کوم. کله چې ښځه پوه سوه چې مېړه يې خبره نه مني، نو له مېړه سره يې په جنجالو او جنګونو پيل وکړ، داسې ورځ به نه وه چې د دوی په کور کې به جنګ او جګړې نه وې، اخير خپل کور خو څه کوې چې ګاونډيان هم ځني په تکليف سول.

سړي چې به هر څومره ګوزاره کوله ښځې يې بيا هم اوبه خړولې، اخير سړی مرور سو او اکثره وخت به د خپلوانو کره اوسېده. ښځه چې په کور کې يواځې سوه، نو په کوڅه او کلي کې يې له ښځو سره جنګونه شروع کړل، خلک ډېر ځني تنګ سول، راغلل او د ښځې مېړه ته يې شکايت وکړ. سړي چې د کليوالو شکايتونه واورېدل، نو خپل خپلوان او دوستان يې راټول کړل او ورته ويې ويل چې زه دا ښځه طلاقوم. خپلوانو يې ورته وويل چې ته ودرېږه مور به يو وار نصيحت ورته وکړو، که بيا هم سمه نه سوه طلاقه به يې کړې. سړي ويل سمه ده.

د سړي خپلوانو ښځې ته وويل چې نور له خلکو سره جنجال مه کوه، مور ټول په تا شرمېږو، که نه سمېږې نو مېړه دې طلاقوي. ښځې چې د طلاق خبره واورېده، نو لږ ارامه سوه، يو څه وخت يې سم ژوند کاوه، خو وروسته يې بيا د پخوا په شان جنجالونه شروع کړل، مېړه يې ورته وويل چې تا خو زما سره وعده کړې وه چې بيا به شر او شور نه کوې، بيا دې ولې جنګونه شروع کړل؟ زړه دې راخوړين کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور نو صبر نه سم کولای، اوس دي نو خامخا طلاقوم. ښځه وېرې واخیسته چې مېړه یې رښتیا طلاقوي، ویل داسي نه وي د شپې تېر ځای مي ودرېږي، په کلي کي مي هم خلک د ژبوري ښځي په نوم پېژني، خدای خبر چي بل مېړه به پیدا کړم. هغه و چي له ځان سره یې یو چم جوړ کړ، له مېړه سره یې غوړه مالۍ شروع کړې او بخښنه یې ځني وغوښته، ویل زه دا منم چي په خپله خوله مي ټول خلک د ځان دښمنان کړي دي، خو څه وکړم اوس مي عادت سوی دی. ما څو واره کوښښ کړی دی چي دا عادت پرېږدم خو نه پاتېږي. ما داسي اورېدلي دي چي که څوک یوه میاشت د سوال ډوډۍ وخوري نو هر ډول بد عادت ځني پاتېږي.

سړی چي اوس نو تر پزي راغلی و هر کار ته یې غاړه ایښووله. ښځي ته یې وویل چي که څه هم دا د بې غیرتو خلکو کار دی او ډېر شرمېږم، خو ستا لپاره دا کار هم کوم. هغه و چي له غره څخه بوټي راوړل او خپل د عزت کار یې پرېښود او په سوال او دروېزه یې شروع وکړه، سهار تر ماښامه به یې په بازار کي سوال کاوه او په هغه پیسو به یې د کور ګوزاره کوله.

یوه میاشت پر له پسې یې د سوال په ډوډۍ ګوزاره وکړه. ښځي یې یو څه وخت سم ژوند کاوه، خو وروسته یې بیرته هماغه پخوانۍ نخرې شروع کړې. سړي ورته وویل چي واښځي د خدای پار ته وګوره ! د سوال ډوډۍ خو مي هم دربانديي وخوړه اوس ولي جنجال کوې؟ ښځي په خندا ورته وویل چي پر دواړو سترګو، زه به جنجال پرېږدم او ته سوال پرېږده. سړی چي اوس په سوال او مفته ډوډۍ روږد سوی و، زړه یې نه غوښتل چي سوال پرېږدي. ښځي ته یې وویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خیر دی زه به خپل سوال کوم او تا به ساتم، خو تــه لــږ ســمه گــوزاره کــوه. ښځې ورته وویل چې پخوا خو سوال کول یو ضرورت و، اوس خو دا دی ما درتــه وویل چې سمه گوزاره درسره کوم، که مې بیا بده گوزاره وکړه هر ډول سزا چــې راکوې زه یې منم. اول تا ماته نصیحتونه کول چې په کور او کلــي کــې مــې مــه شرموه، ټول خپلوان او سیالان راباندې خاندي، اوس چې ته په ځوانه ځــوانۍ او روغ صورت سوال کوې پر موږ خلک نه خاندي؟ ته په ځان نــه پــوهېږې، پــر مــا دومره خلک نه خاندي لکه پر تا چې خاندي، مــا تــه هــره ورځ ښــځې پیغورونــه راکوي، وايي مېړه یې ځوان او په صورت روغ رمټ دی، خو بې غیرتــه ســړی دی کار نه سي کولای او سوال کوي.

لنډه دا چې ښځې له جنجاله او سړي له سواله لاس نه اخیست او هر یو پر خپلــه خبره ولاړ و. اخیر ښځې ورته وویل چې زه په یوه شرط ستا خبره مــنم چــې تــه سوال پر پرېږدې او د پخوا په شان خپله خواري او مزدوري وکړې. سړي ورته وویل چې ستا خوښه ده، جنجال پر پرېږدې که نه ، خو زه سوال کول نه پر پــرېږدم. ښــځې چې له خدایه دغه ورځ غوښته ډېره خوشاله سوه او په خندا یې وویل: چــې یــې وخورې په دروېزه، هېره به یې نه کړې مزه.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک په یو ناوړه عمــل روږد وي، په تېره بیا دا چې یو څوک په مړو سترگو ډوډۍ پیدا کوي یــا د روزۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټلو په لاره کي زحمت نه ګالي او له دې عادت څخه نه اوړي، نو خلک له دې عمل سره د کرکي څرګندولو په خاطر دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۰ ش) کال د کب د میاشتي پر لسمه نېټه د جنوبي پښتونخوا په سرانانو نومي سيمه کي له ښاغلي محمد یونس څخه اورېدلې ده. دی د هلمند ولایت د ناوې ولسوالۍ اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چورت يې واهه، خورجين يې بايلود

وايي چې يو سوداګر له خپل نوکر سره يو ليري ځای ته په سفر روان و، له دوی سره يو آس او يو له سروزرو ډک خورجين و. په لاره کې يې آس ناروغه سو، وار په وار يې ناروغي پسې ډېرېده چې وروسته مړ سو، تر دې وروسته سوداګر او نوکر پر پښو روان سول. يو څه مزل چې يې وکړ، نو ډېر ستړي سول، په دښت کې يې يو ځای واړول چې شپه تېره کړي.

په دې وخت کې يو بل مسافر هم پر لاره تېرېده، کله چې يې سوداګر او نوکر وليدل نو ورته ويې ويل: دا سيمه ډېر خطرناک غله لري، پر ځان پام کوئ چې و مو نه شکوي. سوداګر چې دا خبره واورېده، نو سخت وارخطا سو، نوکر ورته وويل چې باداره ته غم مه کوه، بېغمه ويده سه، زه به پيره کوم. سوداګر هم ورسره ومنل او ويده سو. يوه سترګه خوب چې يې وکړ، نو بيرته راويښ سو، کله چې يې نوکر وليد چې ويښ دی نو زړه يې پوړه (ډاډه) سو او بيرته ويده سو.

شپه ښه پخه وه چې سوداګر بيا سترګي راروښي کړې، ګوري چې نوکر ويښ دی، خو په درنو سوچونو کي ډوب دی، سوداګر وويل: وا هلکه څه چورت وهې؟ نوکر وويل چې دې خبري ته چورت وړی يم چې خدای پاک دا دومره لوی اسمان څنګه بې ستني درولی دی؟ سوداګر په درد وويل: بېعقله سوچونه پرېږده خپله پيره کوه. له دې خبري سره سم سوداګر بيا ويده سو.

يوه شيبه وروسته چې راکښېناست، نو ګوري چې نوکر بيا هغسي چورتونه وهي، سوداګر بيا په درد وويل: وا هلکه تاته وايم ! بيا څه چورتونه وهې؟ نوکر وويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په دې اړه سوچ کوم چي خدای پاک دا دومره خلکو ته څنګه روزي ور رسوي؟ سوداګر په درد وويل: وا د خدای اسکېرلې ما نه درته وويل چي خپله پيره کوه؟ له دې سره سم سوداګر بيا پرېوت او دا وار ښه په درنو ويده سو.

سپېدې لا نه وې چاودلي چي سوداګر راويښ سو، ګوري چي نوکر بيا هم په چورتونو کي ډوب دی. بيا يې په درد وويل: اې بدبخته بيا څه چورتونه وهې؟ نوکر وويل: خورجين غلو وړی دی، بله يې لا دا چي زما او ستا څپلۍ يې هم وړي دي، اوس دې خبري ته چورت وړی يم چي له دې ځايه به په لڅو پښو څنګه ځو؟

سوداګر چي د خورجين د غلا کېدو خبره واورېده، نو چيغي او نارې يې جوړي کړې، خو هيڅ يې له لاسه نه کېده، هغه و چي تش لاس کور ته راغی، ټوله شتمني يې د سروزو خورجين و چي غلو يووړ، يو څه پيسې چي يې په کور کي درلودې هغه هم يو څه وخت وروسته خلاصي سوې.

اوس نو سوداګر سوداګر نه و، داسي غريب سو چي د اولاد ډوډۍ به يې په خوارۍ پيدا کوله. کله چي به چا پوښتنه څني وکړه چي ته خو يو وخت ډېر شتمن سړی وې، څنګه داسي غريب سوې؟ ده به يو سوړ اسوېلی وکيښ او ورته وبه يې ويل: زه د خپل نوکر له لاسه بدمرغه سوم، دی دي خدای خوار کړي، چورت يې واهه خورجين يې بايلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کي ویل کېږي. کله چي یو ځوک د کار وخت په چورت وهلو او خیال پلوونو تېروي او په دې ډول د کار وخت ځني تېر سي او یا له دې امله تاوان ور ورسېږي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي له عبدالکریم نـومي بزګر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښنگه سوال هغسي ځواب

يو سوالگر کلي ته راغی او د يوه کور دروازه يې ورو ټکوله، د کور خاوند د کور له بالاخانې څخه سر راو ايست، ويل څه وايې؟ سوالگر ورته وويل چي ته يو وار دلته راسه چي يو ډېر ضروري کار درسره لرم، کله چي د کور خاوند راغی، نو سوالگر ورته وويل چي خير راکړه.

د کور خاوند ته درد ورغی، ويل دا خبره خو دي هلته هم راته کولای سوای، تر دې ځايه دي ولي را خوار کړم، خير اوس راځه چي بالاخانې ته ولاړ سو، د کور خاوند دمخه او سوالگر ورپسې سو، کله چي بالاخانې ته ورسېدل نو د کور خاوند ورته وويل چي خدای دي يې درکړي. سوالگر ورته وويل چي د کور په دروازه کي به دي راته ويلي وای چي خدای دي وزله وکړه، دا دومره زحمت دي ولي راکړ؟ د کور خاوند ورته وويل چي تا به هم هلته راته ويلي وای چي خير غواړم، بس چي ښنگه سوال هغسي ځواب.

يادونه: دا متل په کندهار او غزني کي ډېر ويل کېږي. کله چي د يو کار په مقابل کي يو مناسب عکس العمل ونښوول سي او يا يو بد سړي ته په خبرو او منطقو غاښ ماتوونکی ځواب ورکړل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (١٣٦٧ش) شمسي کال له ارواښاد جنرال محمد اکرم خاکرېزوال څخه اورېدلې ده. ارواښاد خاکرېزوال د کندهار ولايت د خاکرېز والسوالۍ اوسېدونکی و چي د طالبانو تر واکمنۍ وروسته د کابل د امنيې قوماندان او په کندهار کي په يوه چاودنه کي ووژل سو. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک له سقاویانو وېرېږي،

کونډه له خپلو لمسیانو وېرېږي

د یوه سړي نوم حبیب الله و، خو خلکو به (سقاو) یا د سقاو زوی باله. ده یوه لویه ډله جوړه کړه او د افغانستان د هغه وخت پاچا غازي امان الله خان ته پور ته سو، تر څو جګړو وروسته یې پاچهي ونیوله، خلکو دده پاچهي نه منله خو حکومت غوښتل چي په زور خلک د ځان تابع کړي، په دې ډول د افغانستان په ډېرو ولایتونو کي د خلکو او حکومت تر منځ جنګونه پیل سول.

خلکو حکومت او د حکومت ملګرو ته سقاویان ویل. د سقاویانو یو لوی لښکر له کابل څخه مخ پر کندهار روان سو. په غزني او زابل کي خلکو سخت جنګونه ورسره وکړل، خو د سقاویانو لښکر لوی و او تر کندهاره پوري راور سېد. په کندهار کي د معروف ولسوالۍ د هوتکو په سیمه کي سخت جنګ ونښت. په دې وخت کي اوازه سوه چي سقاویان چي هره سیمه ونیسي، نو خلک وژني او کورونه یې لوټوي.

د چور او لوټمارۍ اوازې هري خوا ته خپرې سوې، خلک سخت وارخطا او هري خوا ته په منډو سول، چا لیري سیمو ته کډې بار کړې او چا بیا خپل قیمتي شیان تر خاورو لاندي پټ کړل. په دې وخت کي د کندهار ولایت، ارغسان ولسوالۍ د سپیني ګاري په کلي کي یوه بېوزله کونډه اوسېده چي یوازي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یومنګی د غوا غوړي درلوده. کله چي يې د چور او چپاول اوازه واورېده، نو د غوړو منګی يې په تخرګ کي ونيو او له کلي څخه ووته. په دې وخت کي د کونډې کوچني لمسي چي خپله انا وليده، نو پټ ورپسې سو، کونډې د غوړو منګی د يوې غونډۍ په لمن کي تر خاورو لاندي پټ کړ او دا بيرته کور ته راغله.

يو ساعت وروسته د کونډې لمسی وږی سو، انا ته يې وويل چي زه وږی يم، ماته ډوډۍ راغوړه کړه، کونډې ورته وويل چي غوړي په کور کي نسته. د کونډې لمسي هم سمدلاسه له دسترخوان څخه يوه وچه ډوډۍ راواخيسته او له کور څخه ووت. کونډه هم سمدلاسه پسې راووته او د هغه په څار روانه سوه. د کونډې لمسی سيده د هغي غونډۍ لمني ته ورغی چي انا يې د غوړو منګی پکښي ښخ کړی و. منګی يې له خاورو راوکيښ، سر يې ورخلاص کړ او ډوډۍ يې په غوړه کړه. په دې وخت کي کونډه هم راورسېده، منګی يې راواخيست او د کور پر خوا روانه سوه.

کور ته لا نه وه رسېدلې چي خور يې په مخه ورغله، خور يې پوښتنه څني وکړه چي دا د غوړو منګی چېري وړې؟ کونډې ورته وويل چي دا منګی مي يو ځای پټ کړی و، خو اوس مي بيرته راوکيښ او کور ته يې وړم. خور يې وويل چي خلک خپل شيان له کورو څخه ليري يو ځای پټوي او ته يې بيرته کور ته وړې؟ کونډې په ډېري نا اميدۍ او نا هيلۍ ورته وويل: هی هی خوري څه وکړم؟ خلک له سقاويانو وبرېږي او کونډه له خپلو لمسيانو وبرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل د کندهار په معروف او ارغسان ولسواليو کي ويل کېږي. کله چي يو څوک د پرديو پر ځای له خپلو خلکو ډېره گيله او اندېښنه لري، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتيف د (۱۳۸۹ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر پنځـه ويشـتمه نېټه په ايميل کي رالېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

وايي په پخوا زمانو کي يو پاچا و چي د مرغانو ډېر شوقي و، دده په ماڼۍ کي د هر ډول کورنيو او وحشي مرغانو کمی نه و، خو په دې ټولو مرغانو کي پر پاچا يو بلبل ډېر گران و، دا بلبل يې د سرو زرو په قفس کي اچولی و، سړې اوبه او دده په خوښه دانې به يې ورکولې. کله چي به يې د بلبل قفس د ماڼۍ په باغ کي وځړاوه، نو پاچا به داسي فکر کاوه چي اوس به نو بلبل ډېر خوشاله وي، خو بلبل به بيا هم ناخوښه و او تل به يې ويل چي خپل وطنه، گل وطنه.

پاچا حيران سو چي د بلبل به څنگه وطن وي چي دی يې دومره صفت کوي. يوه ورځ يې بلبل ته وويل چي ستاپه وطن کي داسي څه دي چي زموږ په وطن کي نسته؟ بلبل ورته ويل چي زموږ په وطن کي داسي ډېر څه سته چي ستاسي په وطن کي نسته.

يو وخت د پاچا په زړه کي ور وگرځېده چي بايد د بلبل وطن ووينې. بلبل ته يې وويل چي که رښتيا ستا وطن زموږ تر وطن ښايسته وي، نو زه دي ايله کوم چي خپل وطن ته ولاړ سې، خو يو شرط لرم، هغه دا چي بايد زه يو وار ستا تر خوشي کېدو مخکي ستاسي وطن ووينم. بلبل د پاچا په دې خبره ډېر خوشاله سو، ويل بيخي سمه ده. پاچا اسونه زين کړل او له خپلو څو عسکرو او نوکرانو سره له ماڼۍ څخه ووت، بلبل چي به هري خوا ته اشاره کوله نو پاچا او عسکر به يې هماغي خواته تلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

تر ډېرو سیندونو، غرونو او ځنګلونو تېر سول چې اخیر یوه وچ دښت ته ورسېدل، په دښت کې لیري یو څو شنه بوټي ښکار بېدل، بلبل وویل چې پاچا صاحب همدا زما وطن دی. پاچا چې هغه ځای ته ورغی، نو ګوري چې د اوبو یو کوچني ډنډ دی. پاچا حیران سو چې بلبل خو ویل زما وطن ډېر ښکلی دی، دا ځای خو یو وچ دښت دی. عسکرو ته یې وویل چې بلبل له قفس څخه خوشي کړئ !
عسکرو هم د پاچا له امر سره سم بلبل له قفس څخه ایله کړ، بلبل والوت او د ډنډ په منځ کې د یوې لوخې پر سر کښېناست، په نارو او خوشالیو یې پیل وکړ، په دې وخت کې نری باد چلېده، باد به لوخه د اوبو خوا ته کږه کړه او بیرته به راپورته سوه چې له دې سره به د بلبل لکۍ په اوبو لنده سوه، بلبل به د لوخې له هر وار کږېدو سره داسي ویل: خپل وطنه، ګل وطنه.

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې د جلاوطنۍ پر مهال ویل کېږي.[1]

---

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خندا به هغه وخت وي چې د غوا خاوند راسي

وایي چې یوه غوا په خټو کې بنده سوې وه، هر څومره چې یې زور وواهه نو ځان یې له خټو نه سوای را ایستلای. په دې وخت کې یو وږی لېوه پر لاره تېرېده، ګوري چې غوا په خټو کې بنده سوې ده. لېوه د غوا په لیدو ډېر خوشاله سو، ان دا چې خټو ته یې هیڅ پام نه سو، بس سمدلاسه یې په غوا پسي خټو ته ورټوپ کړه چې له ټوپ سره سم دی هم په خټو کې بند سو.

لېوه چې به هر څومره ځان ښوراوه، نو په خټو کې به نورهم پسې ننووت. لېوه چې د خلاصون بله لاره پیدا نه کړه، نو په چیغو یې شروع وکړه. په دې شا وخوا کې یوه ګیدړه هم اوسېده چې له لېوه څخه ډېره په عذاب وه، کله چې یې د لېوه نارې واورېدې، نو په منډه یې لېوه ته ځان راورساوه.

کله چې یې لېوه ولید چې تر ځټه پوري په لوشو کې بند دی، نو کټ کټ په خندا سوه، لېوه ته د ګیدړې پر خندا سخت درد ورغی، ویل بې شرمي زه مرم او ته راباندي خاندې؟ ګیدړې ته نوره هم خندا ورغله، ویل دا څه خندا ده، خندا خو به وروسته ووینې، ته ودرېږه چې د غوا خاوند په خیر راسي او تا په خټو کې مښتی ووینې، د غوا خاوند خو پوهېږي چې ته د غوا د راخلاصولو لپاره نه، بلکي د هغې په خوړلو پسي خټو ته ورلوېدلی یې، بیا به نو د غوا خاوند سوټی او ستا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغزی وي، نو ځکه مي درته وویل چي خندا به هغه وخت وي چي د غوا خاوند راسي.

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک له خپله ژونده ناخوښه وي او تر دې نور ډېر خطرونه پر لاره وي او د نورو بدو پېښو وړاندوینه هم سوې وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر شلمه نېټه له ښاغلي گل اغا څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. ښاغلی گل اغا د کندهار ولایت، ژیړۍ والسوالۍ د پاشمول د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه

وایي چې یوه انا له خپلو دوو کوچنیو لمسیانو سره یو ځای اوسېده، پر لمسیانو انا ډېره ګرانه وه او له نازه یې ابۍ بلل. دوی داسي غریبان ول چې په وچه ډوډۍ هم نه ول ماړه. یوه شپه یې ډوډۍ نه درلودل، نه پوهېدل چې څه وکړي. په دې وخت کي د کور دروازه وټکېده، انا چې ورغله، نو په دروازه کي یو هلک ولاړ دی او درې ډوډۍ یې په لاس کي نیولي دي، ویل مور خیرات کړی دی، مور مي ویل چې دا ډوډۍ واخلئ.

ابۍ او لمسیان یې ډېر خوشاله سول، سمدلاسه یې دسترخوان اوار کړ چې ډوډۍ وخوري. څرنګه چې ډوډۍ درې او دوی څلور نفره وه، نو د ډوډۍ وېش ګران سو، انا ډوډۍ لمسیانو ته ور ووېشلې او دا خپله لاس تر زنه ورته کښېناسته، ویل بچیانو وخورئ.

په دې وخت کي د لمسیانو پام سو چې ابۍ ته ډوډۍ و نه رسېده، ویل ابۍ ته به څه شي وخورې؟ ابۍ په ټګۍ ورته وویل چې ابۍ دي تر تاسي قربان سي، تاسي هر یو چې نیمه نیمه ډوډۍ راکړئ زما بس ده. لمسیانو چې یې هر یوه نیمه نیمه ډوډۍ ور کړه، نو هر لمسي ته نیمه نیمه، خو ابۍ ته یوه نیمه ډوډۍ ورسېده. په دې وخت کي د بوډۍ دیوه لسمي ډوډۍ ته پام سو او په خندا یې وویل: د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د افغانستان په ختیځو ولایتونو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک په فریب او چل ول تر نورو ډېره ونډه واخلي او بیا هم ځان داسې ښیي چې څه نه دي ور رسېدلي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مې په کابل کې د (۱۳۸۸ ش) کال د زمري د میاشتې پر شلمه نېټه د پښتو ژبې لـه نـامتو طنز او ډرامه لیکوال ښاغلي کاتب پاڅون څخه اورېدلې ده. ښاغلی پـاڅون اصـلا د ننګرهـار ولایـت د شینوارو ولسوالۍ، نازیانو درې د
(مندتي) کلي دی، خو له ډېره وخته راهیسې په کابل کې اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پړانگ سپينه منگوله، شپنو پوڅه پرې وېشله

وايي چي يوه ورځ کوچيانو په يوه داسي سيمه کي وانده [1] واړوله چي شاوخوا يې جگ جگ غرونه ول، په دې غرو کي يو ډېر خطرناک پړانگ هم اوسېده چي اکثره وخت به يې د کوچيانو پر رمو حملې کولې.

بس د پړانگ همدا ښکار و، هره ورځ به يې د پسو پر رمه ير غل کاوه او يو پسه به يې خوړ. شپانه او د رمې ساتونکي سپي ته گرانه وه چي په يوازې سر د پړانگ مخه ونيسي. هغه و چي څو شپنيانو خپلي رمې سره يو ځای کړې، دوی داسي فکر کاوه چي اوس نو شپنيان او د رمې سپي ډېر سول، ښايي پړانگ به پر رمه يرغل و نه کړي، خو پړانگ ډېر زړه ور سوی و، د شپنو پر وايې و نه کړه او پر رمو يې بيا هم حمله وکړه.

شپنو د کوتکو په وارونو او ساتونکو سپيانو د پړانگ په داړلو پيل وکړ، جگړه ښه په خرپ روانه وه، په دې وخت کي يوه شپانه خپل کوسی [2] پر پړانگ واچاوه چي له دې سره سم د پړانگ منگولي په کوسي کي بندي سوې، پړانگ چي هر څومره زورونه ووهل ، منگولي يې له کوسي څخه نه سوای خلاصولای. شپنو هماغسي

[1] : پښتانه کوچيان خپلي رمې د دوبي په موسم کي ليري ځرځايونو ته بيايي چي دې سفر ته (وانده) وايي. دوی له ځان سره يوه اندازه خواړه هم وړي چي (ځوری) يې بولي.

[2] : کوسی د چپني غوندي يو پنډ او اوږد لباس دی چي له وړيو څخه جوړېږي. شپنيان د يخنۍ په موسم کي کوسی له ځان سره وړي چي هم يې د بړستن، هم يې د فرش او هم يې د باران پر مهال د سرپناه په ډول استعمالوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوتکو وارونو او سپو د پړانګ داړلو ته دوام ورکړ چي په پای کي پړانګ له جنګه ولوېد او مړ سو.
شپنو چي خپل يوه لوی دښمن ته ماته ورکړې وه، په دې خوشالۍ کي يې تر خپل منځ پوڅه ووېشله، ددې لپاره چي شپنيان خپل غرور وښيي له پړانګ څخه يې يوه منګوله پرې کړه او په هغه يې تر خپل منځ پوڅه ووېشله، شپنو سره خندل او يو بل ته يې مبارکۍ سره ورکولې. په دې وخت کي يو کوچی پر لاره تېرېده، کله چي يې د شپنو په لاس کي د پړانګ منګوله وليده، نو د پړانګ زړه ورتوب او مېړانه ور په ياد سوه، دا چي نن يې شپنو په سپينه منګوله پوڅه وېشله، نو پر پړانګ يې زړه وسوځېد او له ځان سره يې وويل: د پړانګ سپينه منګوله، شپنو پوڅه ([1]) پرې وېشله.

[1]: ښبتانه کوچيان او مالداران له شيدو څخه يو ډول قوي خواړه جوړوي چي (پوڅه) يې بولي. د پوڅي جوړولو لپاره په شيدو کي (خمزورى) نومي وحشي بوټی وهي او يا د پسه د کوچنيو کولمو لومړۍ برخه چي په عربي ژبه يې (اثنا عشر) او ښبتو کي يې (خوړه مرۍ) بولي وهي. څرنګه چي په خمزوري او خوړه مرۍ کي ځيني انزايمونه دي، نو له دې امله شيدې کلکي او پوڅه ځني جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په زابل، غزني او پکتیکا ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو مېړه، تکړه او ښه سړی خوار سي او یا د دښمنانو په دام کي ولوېږي، نو خلک د زړه سوي په ډول دا متل وایي[1].

[1]: دا کیسه مي د ۱۳۹۱ه ش کال د وري د میاشتي پر نولسمه نېټه د شپې پر اتو بجو د ټیلیفون له لاري له سید عبدالرحیم اغا څخه اورېدلې ده. ښاغلی رحیم آغاد زابل ولایت د کلات ښار اوسېدونکی دی. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوران پر هر ګوروان

وايي چي د يوه کلي ملک له خپلو خلکو سره ښه ژوند نه کاوه، د هغوی ماتو ګوډو او مشکلاتو ته يې پام نه و او هسي يې خپله ورځ تېروله، کليوالو تر يوه وخته څه نه ويل، خو وروسته يې زړونه تنګ سول او پرېکړه يې وکړه چي د کلي لپاره نوی ملک وټاکي.

په کلي کي د نوي ملک د ټاکلو لپاره جرګه جوړه سوه، هر چا د ملکۍ لپاره يو يو سړی ياد کړ، خو داسي سړی يې پيدا نه کړ چي د ټولو دي خوښ وي. په پای کي يوه سپين ږيري د کلي ګوروان (پاده وان) ته اشاره وکړه، دا خبره د ټولو خوښه سوه، ځکه چي ګوروان خورا پاک، صادق او مېړه ځوان و او څو کاله يې په خورا صداقت د کلي خدمت کړی و. لنډه دا چي ګوروان ته يې د ملکۍ لنګوټه وروتړله او ولسوال ته يې ورو پېژانده، ولسوال هم ورسره ومانه او نوي ملک خپل کار ته دوام ورکړ.

يوه ورځ د کلي پخواني ملک چي اوس يې څوک په کيسه کي هم نه وه، نوی ملک وليد چي ډېر خلک پر راټول دي او مشوره ورسره کوي، پخوانی ملک ډېر ناهيلی او زړه ورته لړ سو، خپل پخواني وختونه يې ورپه ياد سول، ژړا ورغله، ويل يو وخت زه د کلي ملک وم، خو اوس مي ځای ګوروان ونيو، له ځان سره يې په ناهيلۍ وويل: دوران پر هر ګوروان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار ولایت کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو وړ او مناسب شخص له کاره گوښه او پر ځای یې یو بل نا وړه شخص راسي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي زموږ په کلي کي له یوې کوچۍ سپین سري ښځي څخه چي موږ به (کوچنۍ تره کې) بلل اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ځای وم، د دې ځای سوم

وايي چي د يوه غريب سړي کره مېلمه راغی، نه يوه، نه دوې او نه درې ورځې وې، څو هفتې يې پرله پسې تېري کړې، د کور به په کور کي خوراکي شيان مخ پر خلاصېدو ول، له يوې خوا د خپل اولاد په ډوډۍ پوري حيران و او له بلي خوا يې مېلمه د اوړو پېټی و. کوربه چي د مېلمه په مخ کي هر څومره د خپلي بېوزلۍ خبره ياده کړه مېلمه بيا هم سر خلاص نه کړ او ښه درانه يې اړولي وه.
يو وخت کوربه خپلي ښځې ته وويل چي دا سړی خو زموږ کره داسي بېغمه ناست دی لکه خپل کور چي يې وي، په نيمه خو نه پوهېږي، بايد يوه داسي لار ورته جوړه کړو چي خپل کور ته ولاړ سي. ښځې يې ورته وويل چي مېلمه يوازي يوه مور لري چي ډېره سپين سرې ده، ورته و به وايو چي مور دي ناجوړه ده، ګوندي په دې خبره وارخطا او خپل کور ته ولاړ سي. مېړه يې هم ورسره ومنله او مېلمه ته يې د هغه د مور ناروغي وریاده کړه. مېلمه وويل چي زما خيال و چي سبا کور ته ولاړ سم، خو اوس چي مي مور ناجوړه ده نه ځم، ځکه چي مور مي ناروغه ده، خپل کار يې خپل کار دی زما لپاره ډوډۍ پخول او کالي پر بولل بيا بل جنجال دی، ناروغه ښځه ده، هم خپل او هم زما خدمت نه سي کولای، تر هغو چي مور مي جوړېږي کور ته نه ځم او ستاسي کره به اوسم.
کوربه او ښځې چي يې دا خبره واورېده، نو حيران سول چي اوس څه وکړي؟ تر ډېرو سوچونو وروسته يې دا نقشه جوړه کړه چي مېلمه ته به ووايو چي مور دي مړه سوه. هغه و چي کوربه او مېرمن يې خفه او په ژړغوني ډول مېلمه ته راغلل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل وروره ستا لپاره يو بد خبر لرو، نه پوهېږو چي درته ووايو کنه؟ خو خير چاره نسته. همدا اوس ستاسي له کلي ځخه يو سړی راغی ويل ستا مور وفات سوه، کليوالو ويل چي ده ته ووايه چي ژر راسي. مېلمه چي دا واورېده، نو پټو يې تر ځان لاندي کړ، ښه ارام ورباندي کښېناست او ويې ويل: پخوا به که کور ته تلم خو مور مي ژوندۍ وه اوس چا ته ورسم؟ بس داسي يې وبوله چي د دې ځای وم، د دې ځای سوم.

يادونه:

دا متل په غزني، وردگو، پکتيکا او لوگر ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو ځوک په يوه کار يا يوه ځای کي درانه واړوي او هلته پاته سي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۶۴ ش) کال د جنوبي پښتونخوا په هندوباغ يا په نـوې اصـطلاح (مسـلم بـاغ) کيمپ کي له ښاغلي محمد پذير رشيد ځخه اورېـدلې ده. ښـاغلی رشـيد د پکتيکـا ولايـت، ارگـون ولسوالۍ د چانه خوا د مرغې کلي اوسېدونکی دی، خو ډېر ژوند يې په کابل کي کړی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای و د پردې، ادې مېږه کاوه، خو ابا راغی له مکې

پخوا به حاجیان پر پښو حج ته تلل چي تګ او راتګ به یې څو میاشتي او کله نا کله یو کال وخت نیوه. په لاره کي به له ډول ډول خواریو او تکلیفونو سره مخامخ کېدل. وایي یو سړی چي سالار نومېده د حج نیت وکړ، ځوانه ښځه او دوې کوچنۍ لوڼي یې په کور کي پرېښودې او دی حج ته روان سو. څو میاشتي وروسته چي نور حاجیان راغلل سالار ورسره نه و، خپلوانو یې توري ځمکي ورپسي سپیني کړې، خو د سالار پته و نه لګېده.

د لاري ملګرو یې ویل چي سالار په لاره کي راڅخه ورک سو، نور نه یو خبر چي مړ به وي او که ژوندی. چا به ویل چي په لاره کي څو حاجیان شرمښانو وخوړل، کېدای سي چي دی یې هم خوړلی وي، چا به ویل چي غلو به وژلی وي، چا به بیا ویل چي سالار له دې خوا یو څه ناروغه و، کېدای سي چي مړ سوی وي.

د سالار خپلوانو چي دا خبري واورېدې نو زړه ته یې ولوېده چي سالار مړ دی، د فاتحې کمبلي یې واچولې او فاتحه یې واخیسته. که څه هم ټولو خلکو سالار مړ باله، خو ملایانو بیا هم د هغه کونډې ته اجازه نه ورکوله چي بل مېړه وکړي، د سالار کونډې هم له حیا څخه څه نه ویله .

یو په بل پسي کلونه تېرېدل چي په دې وخت کي د کونډې دوې لوڼې پېغلې سوې، اوس چي به نو کله د کونډې د کور مخ ته کوم لاروی تېر سو، نو د کلي خلکو به ویل چي په دې سړي کي خامخا څه فساد سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کونډه له يوې خوا د خلکو خبرو او له بلې خوا غريبۍ تنګه کړه، خو څه يې له لاسه نه کېده. يوه ورځ يو نابلده مسافر راغی او په کلي کي يې شپه سوه، مسافر په خبرو خبرو کي وويل چي زموږ سره په حج کي يو سړی ملګری و چي سالار نومېده، له هغې خوا چي راتلو په لاره کي لېوانو وخوړ. کليوالو چي دا خبره واورېده، نو زړه ته يې ولوېده چي هغه سړی خامخا زموږ د کلي سالار دی.
تر دې وروسته ملايانو وويل چي د سالار کونډه مېړه کولای سي. څرنګه چي د کونډې لونې پېغلي سوي وې او د کونډې هم زړه مات سوی و، اوس يې واده زړه نه غوښت، خو د هغې په باره کي د کليوالو خبري ورځ په ورځ ډېرېدې. اخير کونډه له دې خبرو څخه ډېره تنګه سوه، يوه ورځ يې د ګاونډې ښځې ته وويل چي بس ده نور د خلکو ګډې وډې خبري او تورونه نه سم زغملای، غواړم چي مېړه وکړم، خو له داسي چا سره واده کوم چي زما د لونو ساتنه او پالنه هم وکړي.
دا اوازه په لږ وخت کي په ټول کلي کي خپره سوه، وروسته شا وخوا نور کلي هم خبر سول چي د سالار کونډه غواړي مېړه وکړي. څرنګه چي کونډه ښايسته وه نو ډېرو خلکو غوښتل چي واده ورسره وکړي، هغه و چي پر کونډې د مرکو باران جوړ سو، يوه مرکه به نه وه تللې چي بله به راغله.
د کونډې لونې ډېري وارخطا سوې، ويل که ادې مېړه وکړي د دوی پای به څه وي؟ مور ته يې وويل چي که ته مېړه وکړې زموږ ژوند به تر دې هم تريخ سي، خدای خبر چي پلندر به موږ وساتي کنه؟ اوسنی ژوند که ښه دی او که بد په ګډه به يې سره تېروو. لونو چي يې هر څه زارۍ او جګۍ ورته وکړې کونډې نه منلې، ويل زه نور د خلکو خبري نه سم زغملای، هر څه چي کېږي مېړه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بس د خدای کړه دي او د بنده ورته کاته دي، په دې وخت کي سالار روغ رمټ کور ته راغی. په کلي کي چوک چوکه (هنگامه) سوه چي سالار ژوندی دی. د سالار کونډه او خپلوان ډېر خوشاله سول، په تېره بیا د کونډې لوڼي خو له خوشالیه په کالیو کي نه ځایېدې. په دې وخت کي د سالار مشري لور کشري خور ته په خوشالۍ وویل: خورکۍ ! د خدای مهربانۍ ته وگوره، له لویي شرمنده گۍ څخه خلاص سولو، که ادې مېړه کړی وای او بیا بابا راغلی وای په کور او کلي کي به مو پزه پرې سوې وای. کشري خور یې په خندا ورغبرگه کړه: د خدای و د پردې، ادې مېړه کاوه، خو ابا راغی له مکې.

یادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي په اټکلي او تصادفي توگه یو څوک له خطر او شرمندگۍ څخه وژغورل سي او پرده یې وسي، نو دا متل وایي. [1]

---

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (کوبي) د کلي له یوې سپین سري ښځي څخه چي مور (ادې) بلله اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري

وايي چې يوه ښځه د خسر په کور کې ډېره ناراضه وه، د وخت په تېرېدو سره د ښځې لوڼې پېغلې او زامن يې ځوانان سول چې ورسره د دې ژوند هم ښه سو، که څه هم اوس يې ژوند ښه و، خو د دې له زړه څخه هغه پخوانۍ ترخې خاطرې او ديدنۍ نه وتلې، کله چې به د خسر يا خسرګنۍ نوم ياد سو، نو د دې تر خوله به بې واره دا خبره ووته چې د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لوڼې او زامن يې نه پوهېدل چې مور ولې دا خبره کوي، زموږ د کور ډوډۍ خو اغزي نه لري.
يوه ورځ دې ښځې خپله يوه لور ورکړه او د واده وخت راغی، کله چې يې ناوې تر کور ايستله نو مور خپلې لور ته په غوږ کې کرار وويل: لوري د خسرګنۍ په کور کې به ډېر پام کوې، هغه دې د پلار کور نه دی چې پر هر چا به ګرانه يې، ډېر به پام کوې چې د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لور چې يې پخوا هم په دې خبره نه پوهېده دا وار هم پوه نه سوه، خو څه يې و نه ويل او د هوکې په ډول يې سر وښوراوه.
کله چې ناوې د خسر کور ته ولاړه، نو تل به يې ډوډۍ ته په ځير ځير کتل چې کوم اغزی پکښې نه وي، هر څومره چې يې وکتل، نو په ډوډۍ کې يې کوم اغزی و نه ليد، حيرانه سوه چې مور خو ويل د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري، په دې ډوډۍ کې خو اغزي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت په تېرېدو سره د مېرۀ، خواښي، خسر، يونۀ، اندرندو او لېورونو ګډووډو خبرو د ناوي ژوند تريخ کړ، چا به يې اشپزي نه خوښوله، چا به ويل چې ډوډۍ پخول يې نه دي زده او چا به ويل چې لټه ده. کله چې به دسترخوان هوار سو، نو مېړه، خواښې، خسر او يا لېوره به داسې خاري او اغزنه خبره ورته وکړه چې په ناوي پوري به يې خپله ډوډۍ زهر کړه. ناوي چې به د خسرګنۍ لغازونه او پېغورونه واورېدل، نو له دسترخوان څخه به وربې ولاړه سوه، لنډه دا چې ورځ په ورځ يې ژوند خرابېده، خو نه پوهېده چې څه وکړي.

يوه ورځ چې دسترخوان اوار سو، نو خواښې ډوډۍ ته وکتل او په درد يې ناوي ته وويل: ملا دې ماته سه کوچنۍ خو نه يې، دا ډوډۍ ده چې تا پخه کړې ده؟ په دې وخت کې د ناوي په خوله کې ډوډۍ داسې کلکه ونښته لکه اغزي چې لري، نور يې زغم نه درلود، له دسترخوان څخه وربې ولاړه سوه، خپلې خونې ته ولاړه او په ژړا يې شروع وکړه. په دې وخت کې يې د خپلې مور خبره وریاده سوه، له ځان سره يې وويل: بس اوس پوه سوم، د مور مطلب مې د خسرګنۍ لغازونه او پېغورونه ول، دا خو رښتيا د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځمنو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یوه ښځه د خسرګنۍ په کور کي له کوم مشکل سره مخ سي یا د خسرګنۍ له خوا پېغور واوري، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي درواغ مه وايه چي سبا رښتيا کېږي

وايي چي په پخوا زمانه کي دوه ورونه ول، دا يو ورور يې ډېر رند، چالاک او زيرک و، ځان يې د خپلي چالاکۍ له برکته د پاچا دربار ته ورساوه او پاچا د ځان مشاور وټاکه، په لږ وخت کي د ډېر شهرت او پيسو خاوند سو.

د دې سړي بل ورور ساده، مړخولی او ډېر بېوزله و، ده چي کله وليده چي ورور يې دربار ته ننوت نو ده هم هڅه وکړه چي دربار ته ننوځي او ځان پاچا ته ورنژدې کړي، خو د پاچا خوښ نه سو او له دربار څخه يې وشاړه.

يوه ورځ يوه سړي ورته وويل چي ډېر ساده سړی يې، ستا ورور په درواغو ځان پاچا ته ورنژدې کړی دی او ته هيڅ درواغ نه وايې، په صداقت او رښتيا ويلو څوک دربار ته نه سي ننوتلای، که زما منې نو پاچا ته داسي لوی درواغ ووايه چي ستا ورور په خوب هم نه وي ليدلي.

غريب سړی هم بله ورځ پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل چي ستا لپاره يو په زړه پوري خبر لرم، پاچا ويل وايه څه خبره ده؟ غريب سړي وويل: نن سهار وختي چي زه له خوبه راکښېناستم، نو په اسمان کي يوه سپي غپل. پاچا ته په دې درواغو سخت درد ورغی، عسکرو ته يې وويل چي دا درواغجن ونيسئ او په دار يې وځړوئ.

په دې وخت کي د غريب سړي ورور خبر سو، سمدلاسه پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل: پاچا صاحب ستا قربان سم، فقط زما يوه خبره واوره، بيا که دي زما ورور واژه او که دي باخښه. پاچا يې هم خبره ومنله، ويل ښه وايه ! چالاکه ورور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وويل: پاچا صاحب زه خپل ورور ډېر ښه پېژنم، ده په ټول ژوند کي درواغ نه دي ويلي، اصلي خبره دا ده چي يوه شاهين د سپي کوچنی بچی په منگولو کي نيولی او هوا ته يې پورته کړی و، هغه د سپي کوچني بچي په هوا کي غپل او ده يې غپا اورېدلې ده، دی بېچاره يو ساده سړی دی، داسي فکر يې کړی دی چي گواکي په اسمان کي سپی غاپي.

پاچا چي دا خبره واورېده، نو امر يې وکړ چي سړی خوشي کړئ. غريب سړی چي يې له دار څخه راکښته کړ، نو چالاکه ورور يې په غوږ کي سوکه ورته وويل: ته زما په شان نه سې کېدای، دا خبره سمه ده چي ما په دروغو او چالاکۍ پر پاچا ځان گران کړی دی، خو ستا په شان ساده نه يم، دروغ هم يوه لار لري، دا وار خو له مرگه خلاص سوې خو بيا پام کوه، داسي دروغ مه وايه چي سبا رښتيا کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په خپلو دروغو کي بند او يا رسوا سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خره مینه لغته ده

وايي چي يوه بزگر يو خر او يو سپی درلود. سپي له خاوند سره ډېره مينه درلوده. کله چي به بزگر له کار څخه ستړی ستومانه کور ته راغی، نو سپی به يې د روغبړ لپاره مخ ته ورغی، په پښو کي به يې ور ولوېد، کله به يې خپلي دوې پښې په غاړه کي ور واچولې، کله به يې خپله يوه پښه د روغبړ په ډول د خاوند په لاس کي ورکړه .

د بزگر هم د سپي لوبي ډېري خوښېدې او له همدې خاطره به اکثره وخت ورسره ملگری و. خره چي د بزگر له خوا د سپي گرانښت وليد نو بد يې راغله، له ځان سره يې فيصله وکړه چي بايد تر دې وروسته دی هم له خاوند سره لوبي وکړي چي دی هم ورباندي گران سي.

يوه ورځ بزگر له کاره ستړی ستومانه راغی، سپي چي خاوند وليد، نو ورمنډه يې کړه او له هغه سره يې لوبي پيل کړې. په دې وخت کي خره هم ورمنډه کړه او له خاوند سره يې ساتېری شروع کړ، خره پورته پورته ټوپونه وهل چي په دې وخت کي يې خاوند په نس کي په لغته وواهه، له دې سره سم بزگر راچپه او بې سده سو.

سپي چي خپل خاوند وليد، نو په غپا يې پيل وکړ، په دې وخت کي د بزگر مېرمن راغله گوري چي مېړه يې بې سده پروت دی، په زوره زوره يې چيغي کړې، ويل وا خلکو د خدای پر پار مرسته راسره وکړئ چي مېړه مي مړ سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

گاونډيانو چي د بزگر په کور کي چيغي واورېدې، نو د مرستي لپاره ورته راغلل. کله چي بزگر په سد کي راغی، نو گاونډيانو پوښتنه ځني وکړه چي څه درپېښه سوه؟ بزگر د خپل سپي او خره کيسه ورته وکړه. په دې وخت کي يوه گاونډي په ملنډو وويل: د خره مينه لغته ده.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو بې عقل سړی يو ناړوه کار وکړي او داسي فکر کوي چي ښه کار کوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د جنوبي پښتونخوا د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي له اروابناد معلـم عبـدالرازق څخه اورېدلې ده. دی اصلا د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د لويې منارې د کلي اوسـېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه چې سره جوړ سي، د دريم دي نو مخ تور سي

وايي چي يوه گيدړه او چغال (سورلنډی) سره انډيوالان ول، دوی به په گډه ښکار کاوه او بيا به يې په گډه سره خوړ. يوه ورځ دوی خبري سره کولې چي په دې وخت کي له ليري يو وړی زمری راښکاره سو. چغال او گيدړه ډېر سخت وارخطا سول، چغال گيدړي ته وويل چي زمری ډېر وړی دی او ځني تښتېدلای هم نه سو، ژر يوه چاره وکړه چي ومو نه خوري.

گيدړي ورته وويل چي ته بېغمه اوسه زما يې چاره زده ده، هر څه چي زه وايم ته هغسي وکړه، کله چي زمری گيدړي دوی ته راورسېد په دې وخت کي گيدړي له چغال سره غالمغال جوړ کړ. زمري ويل پر څه مو جنجال دی؟ گيدړي وويل چي پاچا صاحب قربان دي سم، ښه سو چي راغلې که نه موږ خپله ستا حضور ته در تلو. خبره داسي ده چي ما او چغال په گډه پنځه چرگان نيولي او په غار کي مو ساتلي دي، مشکل دا دی چي اوس يې پر وېش نه سره جوړ ېږو.

زمري چي دا خبره واورېده نو په زړه کي ډېر خوشاله سو،ويل درځئ زه مو روغه جوړه در وکړم. له دې سره سم زمری له گيدړي او چغال سره د غار خوا ته روان سول، غار ته چي ورسېدل نو چغال غار ته ننوت او زمری او گيدړه دباندي ورته ودرېدل، چغال په غار کي ځنډ وکړ، د زمري زړه تنگ سو او په درد يې وويل: اې چغاله څه سوې چي درک دي ورک سو؟ چغال په عاجزۍ ورته وويل: پاچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان دي سم، زه په یوازي سر ټول چرګان نه سم نیولای، کله چي یو چرګ نیسم بل راځخه ایله کېږي.
څرنګه چي غار تنګ و او زمری خپله نه سواى ور ننوتلاى نو ګیدړي ته يې وویل چي ته ور ننوزه او د چرګانو په نیولو کي له چغال سره مرسته وکړه. ګیدړه هم سمدلاسه غار ته ورننوته. زمري ښه ډېر انتظار وکړ، خو د ګیدړي او چغال درک معلوم نه سو. زمری وغورېد او په درد يې وویل : اې سپین سترګو څه سولاست؟ ژر را ووځئ چي پر ما ناوخته کېږي.
ګیدړي په غوړه مالۍ وویل : پاچا صاحب ستا سي يې کور ودان چي غواړئ زموږ تر منځ روغه وکړئ، خو موږ په کور کي سره جوړ سولو، ستاسي يې په مخه ښه.
زمری بیا وغورېد او په درد يې وویل:نه داسي نه کېږي، باید زه مو جوړه دروکړم، ګیدړه چي اوس يې ځان د زمري له شره خوندي باله زمري ته وویل : دوه چي سره جوړ سي، د دریم دي نو مخ تور سي.
یادونه:
دا متل د کندهار په ښځو او ماشومانو کي ډېر ویل کېږي. کله چي دوه نفره تر شخړي وروسته سره جوړ سي او بیا یو دریمګړی راسي او غواړي چي هغوی بیرته په جنګ سره اخته کړي، نو دا متل ویل کېږي.[1]

---

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره بخت به مي له څه وي
چي کاکو(1) به مي مېړه وي

وايي چي يوه ښځه په ځوانۍ کي کونډه سوه، يو څه وخت يې صبر وکړ، خو وروسته يې ژوند تريخ او يوازي ژوند کول ورته گران سو، فيصله يې وکړه چي مېړه وکړي. لېورونو او ترېورو يې ورته وويل چي يواځي به په کور او ترېورونو کي مېړه کوې اوبس. دې چي وکتل نو خپل يو لېور چي خلکو (کاکو) باله د واده لپاره خوښ کړ، خو له شرمه يې چا ته نه سوای ويلای چي زه غواړم له کاکو سره واده وکړم. کاکو که څه هم بله ښځه درلوده خو تر نورو لېورونو ځوان او له ښځو سره په گوزاره کي ښه و.

ورځي شپې همداسي تېرېدې. يو وخت يې ايندرور يانې د کاکو مېرمنه ورباندي پوه سوه چي دا غواړي زما له مېړه سره واده وکړي. ايندرور غوښتل چي ځان ډاډه کړي چي رښتيا کونډه غواړي زما له مېړه سره واده وکړي او که هسې ما گومان ورباندي کړی دی. هغه و چي کونډې ته يې د دوی يو ترېور ورياد کړ چي هغه غواړي ستا سره واده وکړي. کونډې وويل چي د هغه سرې رنگ څنگه دی؟ ايندرور يې وويل چي رنگ کي کټ مټ لکه کاکو داسي دی. په دې وخت

---

1 : کاکو په کندهارۍ لهجه کي د درناوي او ناز له امله کاکا يا اکا ته وايي لکه (درخانۍ) (لالا) او (ماما) ته چي (درخو) (لالو) او (مامو) ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د کونډې تر خولې بې واره ووتل : دونه بخت به مې له څه وې چې کاکو به مې مېړه وې؟

یادونه:

دا متل په زابل ولایت کې ویل کېږي. کله چې یو څوک په خپل نصیب او برخلیک خوښ نه وي ،ځان بدمرغه بولي او خپل د خوښي مقام او ارمان ته نه سي رسېدای، نو له ناهیلۍ څخه دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لړم د میاشتي پر څلورمه نېټه ښاغلي سعید زابلي په ټیلیفون کي راته ویلې ده. ښاغلی زابلی د زابل ولایت، شمولزو ولسوالۍ، ړیخ دیار سیمي د غبرګي کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه

وايي چې يو چا دشرابو بوتل پر انبار (ډېران) وغورځاوه، په بوتل کې لږ شراب پاته ول، ډېران ته نژدې د موږک غار هم و، موږک چې له غار څه را و وت، نو په بوتل ننووت او شراب يې وڅښل. کله چې نشه سو، نو لار ځني ورکه سوه، په بوتل کې يې دې خوا او ها خوا منډې کړې خو له بوتل څخه نه سواى راوتلاى، اخير په بوتل کې پرېوت او لغتې يې وهلې.

په دې وخت کې پيشي راغله، گوري چې موږک په بوتل کې بند دى. موږک چې پيشي وليده نو په ډېره زړه ورتيا يې وربغ کړه: اې گراني پيشو جاني، ما له دې بوتل څخه در وباسه سرمي تر تا قربان دى. پيشي ورته وويل چې ته همېشه وعده کوې، خو بيا خپله وعده نه پوره کوې، موږک ورته وويل چې دومره ناځوانه نونه يم چې ته ما له بوتله وباسې او زه به ستاسره ناځواني کوم. پيشي بوتل په منگولو کې پورته کړ او له مځکې يې وواهه، بوتل مات سو او موږک ځني را ووت، له راوتلو سره سم يې منډه کړه او په خپل غار ننووت. پيشي يو ساعت دغار و مخ ته ودرېده، اخير له ډېره انتظاره ستړې سوه او موږک ته يې ورناره کړه چې ناځوانه زه يو ساعت کېږي چې درته ولاړه يمه او ته نه راوزې، تا خو ويل چې زه خپله وعده پوره کوم او اوس پټ سوې؟ موږک په خندا ورته وويل: پيشو جاني ورځه په مخه دي ښه، هغه د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د یوه بې پروا او درواغجن سړي خبري ته ارزښت ورکوي او یا یوه تر وخت تېره موضوع بیا راپورته کوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه د (۱۳۸۹ش) کال د لړم د میاشتي پر اوومه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د بریښنالیک له لاري را لېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه

وايي چي يو سړی ډېر سپين ږيری او کمزوری سو، څه مهال وروسته گوزڼ (فلج) وواهه او پر ځای پر پووت، خوراک، څښاک او هر څه يې په ځای کي ول. سپين ږيري يو لمسی هم درلود چي ډېر ورباندي گران و، پر لمسي هم خپل نيکه ډېر گران و او ټوله ورځ به ورسره ناست و. په لومړيو وختونو کي يې سپين سري مېرمني خدمت کاوه، خو وروسته هغه هم مړه سوه او د سپين ږيري خدمت د خپلي نږور له غاړي سو.

مږور يې هم يو څو ورځي خدمت وکړ، خو وروسته يې زړه نه غوښتل چي خدمت يې وکړي. هغه و چي خپل مېړه ته يې د خسر په باب شکايتونه پيل کړل. مېړه يې له شرمه پلار ته څه نه سوای ويلای او بله چاره يې هم نه درلوده، کله چي ښځه پوه سوه چي مېړه يې خبره نه مني نو په خسر پوري يې ډول ډول تورونه پوري کړل، لنډه دا چي اخير يې مېړه راضي کړ چي خپل سپين ږيری پلار له کوره وباسي.

زوی يې سپين ږيری پلار په يوه زاړه کټ کي راواخيست او په يوه دښت کي يې يوازي پرېښود. د سړي پام نه و چي د سپين ږيري لمسی هم پټ ورپسې دی، سړي سپين ږيری ليري يوه دښت ته راوړ او غوښتل يې چي په دښت کي يې يواځي پرېږدي، په دې وخت کي يې زوی د شا له خوا ورناره کړه چي بابا جان مه وژنه ! هلک چي هر څومره وژړل او پلار ته يې زارۍ او جگۍ وکړې، خو هغه يې خبره ونه منله. سپين ږيری يې په دښت کي پرېښود او دی ځني روان سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

په دې وخت کې ماشوم خپل پلار ته وویل چې بابا کټ ولې کور ته نه درسره وړې؟ کټ کور ته درسره یوسه چې بیا زما په کار دی، کله چې ته هم سپین ږیری سوې، نو زه به دې په کټ کې همدلته راوړم. سړي چې دا خبره واورېده نو پر پلار یې زړه وسوځېد او بیرته وروگرځېد. زوی یې بیرته پلار په کټ کې واخیست او د کور پر خوا روان سول.

په لار کې پلار وویل چې لمسی مې سمه خبره کوي، ما هم خپل سپین ږیری پلار وژلی و، په همدې کټ کې مې راوړ او په همدې دښت کې مې غورځولی و، ما ته د خپل پلار کیسه راپېښه سوه او تا ته به هم زما کیسه درپېښه سي، بیا یې ورته وویل: خدای کساتونه اخلي، داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه.

یادونه:

دا متل د کندهار په سپین ږیرو کې ډېر ویل کېږي. کله چې کوم سپین ږیري ته خپل پخواني برم، مستي، ځواني او هستي وریاده سي او بیا خپلې اوسنۍ ناتوانۍ او بې وسۍ ته وگوري او یا کوم ځوان د سپین ږیرتوب او ناوسۍ پېغور ورکړي، نو سپین ږیری دا متل وایي. [1]

---

[1] دا کیسه مې په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټې ښار په خروټ اباد نومي سیمه کې اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درانه پېټي پروا مي نسته،

د خره په لکۍ پوري ترل مي ځوروي

وايي په پخوا وختو کي يو ډېر موړ او خان سړی و چي خورا ډېر سره او سپين زر يې دلودل، پر دې سربېره يې خورا ډېري وزې، پسونه، اوښان، آسان او خرونه هم درلودل. يو وخت خان ناروغه سو، زامنو يې د هغه وخت ټول طبيبان ورته راوستل او ډېري پيسې يې ورکړې چي د خان علاج وکړي. طبيبانو چي هر څومره خپل وس وکړ او خان ته يې ډول ډول دواوي ورکړې خان بيا هم جوړ نه سو، د خان ناروغي ورځ په ورځ ډېر بېده، خان پوه سو چي نور نو نه جوړ ېږي، زامنو ته يې وويل چي زما ټول خپلوان او نوکران راولئ، زامنو يې هم خپل ټول خپلوان او نوکران راوستل.

خان وويل چي زه نور نه جوړ ېږم، ستاسي څخه هيله کوم چي خپل حق را خپل کړئ، که ما بد درسره کړي وي او يا مي ستاسي حق خوړلی وي نو ما وبخښئ. ټولو په يوه خوله وويل چي خان صاحب خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی يې. تر دې وروسته خان وويل چي زما څاروي (حيوانان) هم راولئ چي له دوی څخه هم بخښنه وغواړم. زامنو يې د پلار امر پر ځای کړ او ټول څاروي يې ورته راوستل. خان وويل چي تاسي زما سره ډېري نيکۍ کړي دي، په هر ډول سخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ کي مو زما مرسته کړې ده، زه چي څومره پیسې لرم دا ټول ستاسي برکته دی.

بیا یې یوې یوې وزې ته وویل چي کېدای سي ستاسي سره به مي ظلم کړی وي او یا به مي وړي تري پرې ایښي یاست، اوس زه مړ کېږم، هیله ده چي ما وبخښئ، وزو ورته وویل چي خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی یې. بیا یې هر یوه پسه ته وویل چي تاسي هم ما وبخښئ، پسو ورته وویل چي موږ هم بخښلی یې. وروسته یې خرو ته وویل چي زما له لاسه پر تاسي ډېري سترياوي، لوږي او تندي تېري سوي دي، زما له لاسه مو ډېر وهل ټکول خوړلي دي، زه پر دې کارونو ډېر پښېمانه یم، هیله ده چي ما وبخښئ، خرو ورته وویل چي موږ هم بخښلی یې.

په پای کي د اوښانو وار راغی،اوښانو ته یې وویل چي تاسي زما په خاطر ډېري خواري ګاللي دي، په ورځو ورځو به وړي تري پاته واست، په سرو غرمو او سرو ریګو کي به مو مزلونه کول، زما لپاره به مو ډېر درانه بارونه وړل. ټولو اوښانو وویل چي موږ بخښلی یې خو په پای کي یو اوښ پاته سو. خان ورته وویل چي پر تا مي هم ډېر ظلمونه کړي دي، ډېر مي سترې کړی یې، زما ښه یاد دي چي یوه ورځ مي پر تا، خره او اس پیټي بار کړي ول او په یوه اوږده سفر روان وو، په لاره کي خر په یوه کنده کي ولوېد او یوه پښه یې ماته سوه، ته سره له دې چي خپل پیټی دي درلود ما د خره پیټی هم درباندي بار کړ، په هغه ورځ که څه هم ډېر سترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوې، خو په خوله دي څه و نه ویل، زه د هغې ورځې د ظلم له امله ډېر شرمنده یم، اوس زه مړ کېږم هیله ده چې ما وبخښې.

اوښ ورته وویل چې ستا له خوا وهل ټکول، لوږې، تندې او ستړیاوې مې ټولې در بخښلې دي، خو یوه ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترګه کتلي دي چې هغه نه در بخښم. تا به کله نا کله زما مهار د بل اوښ په لکۍ پورې وتاړه او زما واک به دې هغه ته ورکړ. په دې کار مې هیڅ پروا نه کېده، ځکه چې اوښ زما سیال، زما سره برابر او زما له قوم څخه و، خو یوه ورځ دې زما مهار د خره په لکۍ پورې وتاړه او خر دې زما واکمن او رهبر کړ، په دې ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترګه وکتله چې تر اوسه مې نه هېرېږي. زه ستا ټول ظلمونه او جفاوې بخښم، خو دا ناځوانې دې نه سمه بخښلای.

خان د اوښ په دې خبره سم پوه نه سو او بیا یې د درانه پیټي له امله معذرت وغوښت، خو اوښ خپله کیسه بیا تکرار کړه او و یې ویل: د درانه پېټي پروا مې نسته، د خره په لکۍ پوري تړل مې ځوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې د سیال سړي واک ناسیال او ناځوانه سړي ته وسپارل سي، په تېره بیا دا چې ناسیال سړي ته مشرتوب وسپارل سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۸۷ش) کال په کابل کې له ښاغلي عبدالمجید لودین څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلاً د کندهار د ښار د خلورمې ناحیې د دفتر د کوڅې اوسېدونکی دی، خو اوس په کابل کې اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښار دروازې ترل کېږي، خو

د خلکو خولې نه ترل کېږي

وايي چي يوه سړي خپله ښځه پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان و، لاره ښه اوږه وه، دوی په خپلو منځو کي کيسې سره کولې او په دې ډول يې لاره لنډوله، په خبرو خبرو کي يوه کلي ته ورسېدل، د وني تر سيوري لاندي يوه ډله خلک ناست ول، کله چي يې دوی وليدل نو په خندا سول، ويل پخوا مېړانه په سيالي وه او اوس سپيتانه په سيالۍ ده، دا بې ننگه وگورئ چي ښځه يې پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان دی، د مېړه قدر خو خدای له ښځي سره نه دی برابر کړی، دا د ماينې مزدور له خلکو هم نه شرمېږي.

پر سړي ښځه ډېره گرانه وه، زړه يې نه غوښتل چي پر پښو دي ولاړه سي، خو کله چي يې د خلکو خبري واورېدې نو ښځي ته يې وويل چي ته له خره څخه را کښته سه زه به پر خره سپور سم، کله چي له کلي ووتو بيرته به ته پر خره سپره سې. ښځي هم ورسره ومنله او له خره څخه راکښته سوه، سړی پر خره سپور سو او ښځه يې د شا له خوا ورپسې روانه سوه.

لږ مخکي چي ولاړل نو د خلکو يوه بله ډله په مخه ورغله، هغوی چي وکتل نو ټوله په خندا سول، په ډېريو او ريشخنديو يې شروع وکړه، ويل دا بې ننگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ ! څومره پلن څټ او غټې اوږې لري، خو له بې ننګيه پر ښځو نه سې تلای، نه له خدايه وېرېږي او نه له خلکو شرمېږي، خپله پر خره سپور دی او ښځه خوراکۍ يې پر پښو پسې روانه ده.

سړي چې د خلکو پېغورونه واورېدل، نو سخت درد ورغی، خو نه پوهېده چې څه وکړي؟ ښځې يې ورته وويل چې خير دی سړيه د خلکو په خبرو پسې مه ګرځه، درځه چې پر خپله لاره ځو. سړي بيا هم ځان د خلکو پېغورو ته نه سوای ټينګولای، هغه و چې دی او ښځه يې دواړه پر خره سپاره او له کلي ووتل.

تر لږ مزله وروسته بل کلي ته ورسېدل، د کلي خلکو چې سړی او ښځه وليدل چې پر يوه خره سپاره دي، نو ټول په خندا سول، ويل تاسي دا ظالمان وګورئ چې دواړه پر يوه خره سپاره دي، دا ډنګر خر وګوره او دوه نفره وګوره چې پر سپاره دي، دا ظالمان خو بيخي والله که د جنت مخ ووينې. سړي چې د خلکو خبري واورېدې، نو ښځې ته يې وويل چې توکل پر خدای دی، شکر خدای روغې پښې راکړي دي، راځه چې دواړه پر پښو ولاړ سو، کله چې له کلي ووتو بيرته به پر خره سپاره سو. ښځې يې ورته وويل چې د خلکو په خبرو پسې مه ګرځه، خلک په هر حال کي خبري راپسې کوي، سړي ويل چې ښځې نور د خلکو پېغورونه نه سم زغملای، هغه و چې دواړه له خره څخه راکښته سول، خر يې د مخه او دوی دواړه پر پښو پسې روان سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کلي لا نه وه وتلي چي يوه بله ډله خلک په مخه ورغله، خلکو چي دوی وليدل، نو په خندا او ملنډو يې پيل وکړ، ويل دا لېونيان وګورئ چي خر يې شاتوری روان کړی او دوی پر پښو ورسره روان دي، خر خو خدای د بار لپاره پيدا کړی دی، دا چي دا خلک کار نه ځني اخلي ګناه يې خپله ده. ښځي او مېړه چي د خلکو ملنډې او پېغورونه واورېدل، نو لاره او ګودر ځني ورک سول، نه پوهېدل چي څه وکړي او د کومي ډلي خبري ومني؟ اخير ښځي مېړه ته وويل سړيه که زما منې نو د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، د ښار دروازې تړل کېږي، د خلکو خولې نه تړل کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د عامو خلکو له خبرو څخه ځورېږي او يا غواړي چي يوه عامه خبره پټه کړي او ملګری او انډيوال يې دې ته هڅوي چي د خلکو په خبرو پسي و نه ګرځي او خپل کار ته دوام ورکړي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټې ښار په خروټ اباد نومي سيمه کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر عمر ښه دی پنجوایي مي هم ولید

وایي چي یو وخت د پاشمول ([1]) په کلي کي یو غریب بزګر اوسېده، ده به خپله بزګري کوله او چندان به له کلي نه ووت، ان دا چي سپین ږیری سو، خو بیا هم له کلي و نه وت.

یوه ورځ په کوم ضروري کار پسي د سیند د بلي غاړي کلي (پنجوایي)بازار ته ولاړ. بزګر چي تر اوسه یې د پنجوایي بازار نه و لیدلی دا کوچنی بازار یو لوی ښار ورته ښکاره سو. ورځ یې په ډېره خوشالۍ تېره کړه، ماځیګر چي بیرته کورته روانېده، نو داسي فکر یې وکړ چي دا یې په ژوند کي یو لوی بریالیتوب دی، کله چي پاشمول ته ولاړ، نو په کور کي یې د پنجوایي کیسه ټکي په ټکي وکړه، د کیسې په پای کي یې په جګه غاړه او غرور وویل: ډېر عمر ښه دی پنجوایي مي هم ولید.

یادونه:

دا متل د کندهار ولایت په ژیړۍ او پنجوایي ولسوالیو کي ډېر ویل کېږي.[1]

---

[1]: پاشمول په کندهار کي د یوه کلي نوم دی چي پخوا یې په پنجوایي پوري اړه درلوده، خو د نوي اداري تشکیل له مخي په ژیړۍ ولسوالۍ پوري وتړل سو. پنجوایي په کندهار کي د یوې ولسوالۍ نوم دی چي مرکز یې هم پنجوایي نومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه او لالا یوازي و، غل او کوتک[2] دوه ول

وایي چي دوه ورونه یو ځای په سفر روان ول چي په لاره کي یو غل پر پېښ سو، غله کوتک تر سر ورته واړاوه، ویل ښور و نه خورئ کنه ماغزه به مو دربادباد کړم. دوی هم له ډاره لاسونه پور ته کړل، غله د دواړو ورونو لاسونه وروتړل او هر څه چي یې درلودل ځني یوېې وړل، ان دا چي د غاړي کالي یې هم ځني وایستل او دوی یې سره لغړ ایله کړل.

کله چي ورونه کلي ته ولاړل نو کلیوال پر راټول سول، ویل خدای دي یې خیر کړي، څه پېښه ده دا کالي چا در څخه وایستل؟ دوی ټوله کیسه ورته وکړه چي داسي غله ول، داسي و او هسي و. یوه کلیوال ور ته وویل چي بې غیرتو جنګ مو ولي نه ورسره کاوه؟ دوی وویل هغوی پر موږ زورور ول، ځان خو به مو نه واژه. کلیوال یې له کشر ورور څخه پوښتنه وکړه چي غله څو نفره ول؟ ده ورته وویل چي زه او لالا یوازي و، خو غل او کوتک دوه ول.

---

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ش) کال د وري د میاشتي پر یوولسمه نېټه له ښاغلي عبدالقیوم مینه وال څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ژیړي ولسوالۍ د وزیرو د کلي اوسېدونکی دی.

[2] : کوتک یو ډول غټ او دروند ډانګ دی چي شپانه د وسلې کار ځني اخلي او د ځان او رمې د ساتني لپاره یې له ځان سره ګرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک بې غیرته وي او تر ځان د کمزوري دښمن له لاسه مات سي، نو خلک دا متل وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپي ته يې ويل د چا له لاسه په عذاب يې، ويل له خپله قامه

وايي چې په يوه سيمه کې سخته وچکالي راغله، خلک له له لوږي او تندي تنگ سول، څوک نورو سيمو ته کډه سول او پاته له ډېري لوږي او تندي سره لاس او گرېوان سول. دا وچکالي تر انسانانو د حيوانانو لپاره ډېره له خواريو ډکه وه، ډېر حيوانان له لوږي او تندي مړه سول، ځيني حيوانان له لوږي مړه او ځيني يې نورو سيمو ته ولاړل.

په دې ډله کې يو سپی هم له خپل کلي څخه روان سو، څو مياشتي يې مزل وکړ، يو وخت يوې داسي سيمي ته ولاړ چي هلته شنه باغونه او کلی ښکاره سول، سپي داسي فکر وکړ چي په دې سيمه کي خامخا وچکالي نسته او يا لږ ده، هغه و چي په کلي ورگډ سو.

يوه کليوال سپی وليد چي له تندي يې ژبه راوتلې او له ډېري وږي او له ډېري ډنگروالي يې پښتۍ راوتلي دي، زړه يې ورباندي وسوځېد، ډوډۍ او اوبه يې ورته کښېښوولې، سپي اول اوبه وڅښلې او بيا يې ډوډۍ وخوړه، کله چي موړ سو نو ستړيا يې راپورته سوه او خوب ورغی، سترگي يې لا نه وې سره ورغلي چي د کلي سپي په خبر سول، ټول په يوه سلا ورباندي راټول سول او مسافر سپی بېچاره يې داسي وداړه چي په خپلو وينو يې رنگ کړ.

سپی په ډېر تکليف له کلي څخه وتښتېد او بل کلي ته ولاړ، د هغه کلي خلکو چي وليد نو د دوی هم زړه پر وسوځېد، اوبه او خواړه يې ورته راوړل، په دې کلي کي چي هم سپي خبر سول نو ورباندي راټول سول، دې سپيانو هم مسافر سپی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

داسي ټوک کړ چي تېښتي ته اړ سو، لنډه دا چي هر کلي ته به ورغی نو خلکو به ډېر نازاوه، خو چي کله به سپي ورباندي خبر سول نو له کلي به یې وشاړه.
په همدې منډه او تېښته کي بارانونه شروع سول، هري خواته اوبه او خواړه پیدا سول، کال اباد سو، انسانان او حیوانان هوسا سول. سپی چي په بل کلي کي یې د اوسېدو ځای نه درلود بیرته خپل کلي ته ولاړ. د کلي سپیانو چي ولید نو ډېر خوشاله اوورباندي راټول سول. یوه سپي ورته وویل چي موږ خو مړ بللی وې، ته دا دومره وخت چېري وې؟ څه دي ولیدل او څه درباندي تېر سول؟ مسافر سپي د خپل ژوند ټوله کیسه ورته وکړه، ویل انسانانو ډېري نېکۍ راسره وکړې، خو له خپله قامه ډېر په عذاب وم.

یادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو چاته د خپلو تربورونو، خپلوانو او خپل قوم له لاسه تاوان ورسېږي، نو د زړه له درده دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ش) کال د لړم د میاشتي پر اتلسمه نېټه په کابل کي د شپې پر لسو بجـو لـه ښاغلي عبدالحي څخه چي په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سېرلیه ته لا ښه یې، خوابښې نه لرې ویده یې

وایي چې یوې خوابښي پر خپلي نږور ډېر ظلم کاوه، د کور ټول کارونه یې په کول. مږور که به یې روغه وه که به رنځوره له ناچاریه یې د کور ټول کارونه په یوازي سر کول. مېړه یې هم پر خبره غوږ نه نیوه او د مور او پلار یې څه په وسه نه وه چې ددې ظالمي خوابښي له شره یې خلاصه کړي.

یوه ورځ مږور کالي پرېولي او ډېره ستړې سوې وه، په همدې ورځ یې د غوا وابښه له یاده وتلي او دا ویده سوې وه، بله خواري دا وه چې په دغه شپه یې مېړه هم پر کور نه و. پر نیمه شپه یې د خوابښي پام سو چې مږور یې غوا ته وابښه نه دي ور اچولي، سمدلاسه یې د مږور خواته ور منډه کړه، مږور یې تر کوڅۍ ونیوله او په درد یې ورته وویل: پور ته سه سپاړې او ټمبلي ! غوا دي وږې پرې ایښې ده او ته ارامه ویده یې؟ ژر پورته سه غوا ته وابښه ورواچوه !

ښځه چې ډېره ستړې سوې وه او ټول وجود یې درد کاوه په ډېر تکلیف را ولاړه سوه، دالان ته ولاړه چې وابښه راواخلي او غوا ته یې ور واچوي. په دالان کي یې ولیده چې د دوی سېرلی په خواره خوب ویده دی. ښځه چې خوب زنگوله پر خپل مظلومیت او یوازي والي ارمان ورته ودرېد او سېرلی یې تر ځان بختور وگاڼه، ویل که سېرلي خوابښې درلودای نو دی به هم د اوس غوندي ارام نه وای ویده، د زړه خواله یې بل چا ته نه سوای کولای نو هغه و چې سېرلي ته یې زړه تش کړ او ویې ویل: سېرلیه ته لاښه یې خوابښې نه لرې ویده یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يوه ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله نه وي او يا يوه ښځه له خپل ژونده راضي نه وي خو بر عکس بله ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله وي نو ناراضه ښځه دا متل ورته وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي لـه (ببـو) نـومي بوډۍ څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساندي هم خوشاله زړه غواړي

پخوا يو ډول پېښه ګري يا ممثلي ښځي وې چي د پرديو خلکو په غمونو او فاتحو کي به يې ساندي ويلې او وير به يې کاوه. لکه څنګه چي خلک د خوشالۍ د محفل لپاره سندرغاړي رابولي او غواړي چي خپله ښادي درنه او مشهوره کړي، دغسي به دغه ډول ښځي هم خلکو ددې لپاره راغوښتې چي په خپلو ساندو او ځانګړو حرکتونو خلک ژړا او وير ته وهڅوي چي په دې ډول د غم مراسم درانه او تاوده وښيي.

هغه چا چي به ډېري پيسې درلودې، نو څو پېښه ګري ښځي به يې راغوښتې، کله چي به يوه ښځه ستړې سوه، نو بلې ته به يې اشاره وکړه او هغې به په ژړا پيل وکړ، خو بېوزلو خلکو به بيا يوازي يوه ناټکي ښځه راغوښته.

کله چي به د مړي مور، خويندو او نورو خپلوانو په طبيعي ډول ژړل، نو پېښه ګري ښځي به پټه خوله ناستي وې، خو کله چي به د کور ښځي د مېلمنو په خدمت بوختي سوې او يا به فاتحې ته راغليو ښځو شخصي بانډار جوړ کړ نو په دې وخت کي به د مړي له خپلوانو څخه يوې ښځي کرايه سويو ژړاندو ښځو ته سترګه ووهله چي ساندي شروع کړئ. ښځو به هم نابېره چيغه کړه او د مړي په اړه به يې يوه دردناکه خبره وکړه.

خلکو به دغه ډول ښځو ته تر فاتحې مخکي د مړي په اړه لږ معلومات ورکول چي هغوی يې ځينې خبري د ژړا پر مهال يادي کړي، مثلا هغه مړی چي ځوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

مېرمنه او اولادونه به يې پاته ول، په ژړا کي به يې داسي ويل: اى زما زويه څنګه ځوانيمرګ سوې؟ کاشکي خو ستا پر ځاى زه مړه سوې واى، تا دا خپله ځوانه ماينه او کوچني اولادونه چا ته پرېښوول؟ تر دې وروسته به يې مخ په چپلاخو (څپېړو) واهه او سر به يې هم شکاوه، نورو ښځو چي به ورته وکتل نو دوى به هم په ژړا پيل وکړ. کله چي به يو موړ او خان سړى مړ سو، نو خپلوانو به يې پېښنه ګرو ښځو ته ډېري پيسې ورکولې او ښځو به هم ښه په اخلاص او لوړ اواز ژړل. وايي چي يو وخت د يوه بېوزله او غريب سړي ورور مړ سو، د ښځينه فاتحې لپاره يې يوازي يوه پېښنه ګره[1] ښځه راوبلله. څرنګه چي پېښنه ګري ښځې ته لږ پيسې ورکول سوي وې، نو تر يو څه ساندو وروسته يې ساندي بس کړې او پټه خوله کښېناسته، د فاتحې ښځو چي دا چوپتيا وليده نو تر خپل منځ يې شخصي کيسې شروع کړې چي وروسته خبره خندا او ټوکو ته ورسېده. په دې وخت کي د مړي د خپلوانو يوه ښځه راغله او پېښنه ګري ښځې ته يې کرار وويل چي ولې ساندي نه وايې؟ پېښنه ګري ښځې ورغبرګه کړه: بس ده نوري ساندي نه سمه ويلاى، ساندي هم خوشاله زړه غواړي.

1

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې د یوه کار بیه یا حق الزحمه لږ وي او د چا زړه نه غواړي چې کار ته اوږه ورکړي او کار هم د حق الزحمې په اندازه کمزوری اجرا کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خېلو په کیمپ کې د ښاغلي مولوي دوست محمد ځخه اورېدلې ده. نوموړی په پنجپای کې د عبدالله بن مسعود نومي مدرسه کې استاد او اصلا د کندهار ولایت، بولدک ولسوالۍ د کندني د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر زما، خو واک یې د لالا

وایي په پخوا زمانو کې یو لېوني و چې مور، پلار او نور خپلوان یې مړه سوي او یوازې یې یو ورور درلود او پالنه یې د ورور پر غاړه وه، کله چې به لېونی ډېر په تکلیف سو او خلک به یې وهل نو ورور به یې په ځنځیرونو وتاړه. لېونی له خپل ورور څخه ډېر تنګ سو او هر چا ته به یې ویل چې لالا ډېر بد سړی دی.

لېوني ته د ورور له خوا نور بندیزونه یو څه د زغملو وړ ول، خو دا ډېره ورته ګرانه وه چې نایي به یې سر ور خرایه. ځکه چې د کلي د نایي چاړه ډېره پڅه وه، هر وخت چې به یې د لېوني سر ورخرایه نو څو ځایه به یې ویني پوست ورپرې او ویني کړ، لېونی د نایي د پخي چړې خوړ او تپونو ډېر وارخطا کړی و، کله چې به لېوني د خپل ورور خبره نه منله، نو ورور به یې ورته ویل چې ارام کښېنه کنه نایي ته دي بیایم.

یو وخت د لېوني د سر وېښتان ډېر اوږده او ځپوله سول، ورور یې نایي ته بوت چې سر یې وروخریي. لېوني چې د نایي چاړه ولیده، نو چیغې یې کړې چې زه سر نه خریم، خو ورور یې سترګې وربانديي راغتې کړې، ویل دا ستا کار نه دی، خامخا به سر خریې. کله چې لېونی نایي ته کښېناست، نو هغه د خریلو چاړه پر را واخیسته. لېوني ورته وویل چې زما سر را جوړ که، خو خریه یې مه. نایي ورته وویل چې نه خامخا دي سر در خریم، ځکه چې لالا دي وایي سر یې ور وخریه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کي لېونی ولاړ سو او په درد يې نايي ته وويل: عجيبه ده، سر زما، خو واک يې د لالا !

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي څوک د چا په شخصي کارونو کي مداخله کوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په ۱۳۹۰ه ش کال د لړم د مياشتي پر اتمه نېټه په کندهار کي د محمود شگيوال نومي نايي څخه اورېدلې ده. ښاغلی شگيوال اوس په کندهار ښار کي اوسېږي او د سلمانۍ دوکان لري، خو اصلاً د ننگرهار ولايت د شگي سيمي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي

په پخوا زمانه کې يو ډېر ساده سړی و چې شيخ چلي نومېده. يوه ورځ يې په کور کې د سونګ بوټي خلاص سول، مېرمنې يې ورته وويل چې سړيه لرګي خلاص سوي دي، يوه چاره يې وکړه. شيخ چلي په کلي کې يوه سړي ته ورغی چې لږ بوټي ورکړي، هغه ورته وويل چې ورسه زما په باغ کې د توتو څو ونې ولاړې دي، يو څو ښاخونه يې ورېبه او کور ته يې يوسه.

شيخ چلي هم اره راواخيسته او د توت يوې ونې ته وخوت. پر يوه ښاخ کښېنوست او د هغه ښاخ په رېبلو يې پيل وکړ، په دې وخت کې يو سړی د باغ څنګ ته پر لاره تېرېده، کله چې يې شيخ چلي وليد، نو ورته ويې ويل چې وروره پام دي سته کنه؟ پر ښاخ ناست يې او ښاخ رېبې؟ که ښاخ پوره ورېبل سي، نو خامخا رالوېږې، داسي نه وي چې خدای مه کړه پښه يا لاس دي مات سي. شيخ چلي ورته وويل چې ځه بېغمه اوسه زما پام دی، کله چې ښاخ ورېبل سي، نو زه ځني ليري کېږم.

لاروی پر خپله لار ولاړ او شيخ چلي د ښاخ رېبلو ته دوام ورکړ، کله چې ښاخ ورېبل سو، نو شيخ چلي پر ځمکه راولوېد او مغزی يې مات سو. تر دې پېښې وروسته د شيخ چلي ساده ګي ډېره مشهوره سوه، کله چې به يو چا له عقل څخه کار نه اخيست او د بل چا خبره به يې هم نه منل، نو خلکو به وويل چې دا سړی لکه شيخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپله گټه او تاوان نه پوهېږي او په لوی لاس ځان ته تاوان رسوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي دا کیسه مي په (۱۳۶۷ش) کال له اروانباد جنرال محمد اکرم خاکر بزوال څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل په عمر نه دی په سر دی

وايي چي دريو ختګرانو له يوې کنډوالې ځخه خاوري وړلې، يو وخت کولنګ په يوه کلک شي کي ونښت، کله چي يې ځمکه وشنله نو ګوري چي د سرو زرو چرګ دی. ختګران چې بېوزله او غريبان ول د سرو زرو د چرګ په ليدو ډېر خوشاله سول، سره ويې ويل چي چرګ به خرڅ کړو او خپل ژوند به په جوړ کړو، خو ستونزه دا ده چي چرګ به څنګه سره ووېشو؟ که چرګ درې ټوټې کوو، نو بيا په دومره لوړه بيه نه خرڅېږي او که يې روغ سره وېشو هر څوک به خپله برخه څنګه اخلي؟ اخير يې سره وويل چي بايد د سرو زرو چرګ خرڅ او پيسې يې سره ووېشي.

په دې وخت کي يوه ختګر وويل چي که پاچا خبر سو چي موږ د سرو زرو چرګ لرو، نو بنديان کوي مو، وايي تاسي بېوزله خلک ياست دا چرګ مو له کومه کړ؟ په بلا به اخته سو، هم به مو چرګ له ګوتو ووځي او هم به بنديان سو. نورو ختګرانو چي دا خبري واورېدې نو ډېر وارخطا سول، خو نه پوهېدل چي څه وکړي؟ دوی اوس يوه لار درلوده، هغه دا چي د سرو زرو چرګ خرڅ کړي، خو دوی چي چورت وواهه نو داسي موړ او خان سړی يې و نه موند چي د چرګ رانيولو وس دي ولري. اخير يې سره وويل چي تر هغو چي چرګ ته يو مناسب خريدار يا رانيوونکی پيدا کوي بايد چرګ يو ځای پټ کړي.

کله چي به يوه ختګر وويل چي چرګ زه په کور کي ساتم، نورو به داسي فکر وکړ چي داسي نه وي دی يې غلا کړي او وتښتي. تر ډېر فکر کولو وروسته يې په زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي وروگرځېده چي د دوی د کلي یوې بوډۍ ښځي ته چرګ امانت کښېږدي. دا بوډۍ ډېره ښه ښځه وه، ټولو کلیوالو به خپل امانت شیان له دې سره ایښوول. لنډه دا چي د سرو زرو چرګ یې بوډۍ ته ورکړ او دا شرط یې ورباندي کښېښود چي تر څو موږ درې سره یو ځای نه یو درته راغلي زموږ یوه ملګري ته به چرګ نه ورکوې. بوډۍ هم دا خبره ورسره ومنله او ختګران ولاړل.

څو میاشتي وروسته یو ختګر راغی او بوډۍ ته یې وویل چي چرګ راکړه، بوډۍ ورته وویل چي تاسي خو ماته ویلي ول چي تر څو موږ درې سره یو ځای نه یو درته راغلي زموږ یوه ملګري ته به چرګ نه ورکوې، نو اوس هم چي نور دوه ملګري دي رانه ولې چرګ نه درکوم. ختګر ورته وویل چي هغه نور دوه ملګري مي په کوڅه کي راته ولاړ دي، بیا یې هغو ته ور ناره کړه چي بوډۍ چرګ نه راکوي وایي نور دوه ملګري دي چېري دي؟ هغوی له کوڅې څخه ور نارې کړې چي دا دی موږ ورسره یو چرګ ورکړه. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو چرګ یې ورکړ.

څو ورځې وروسته دوه نور ختګر راغلل او بوډۍ ته یې وویل چي د سرو زرو چرګ راکړه، بوډۍ ورته وویل چي چرګ خو مو څو میاشتي مخکي لا یوور. یو ملګری مو کور ته راغی او تاسي په کوڅه کي ورته ولاړ واست، تاسي ویل چرګ زموږ ملګري ته ورکړه چي ما هم ورکړ. ختګرو وویل چي درواغ مه وایه موږ نه و ورسره، نور خلک به ول او یا ته درواغ وایې، خامخا چرګ تا پټ کړی دی. بوډۍ چي هر څه قسمونه وخوړل چي ستاسي چرګ مو ملګري یوور، خو هغوی نه قانع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل، ویل هر څنګه چي کېږي زموږ چرګ به راکوې. اخیر یې بوډۍ تر لاس ونیوله او محکمې ته یې بوتله.
په محکمه کي قاضي بوډۍ ملامته کړه، ویل ولاړه سه په دریو ورځو کي د دوی د سرو زرو چرګ ورپیدا کړه ، کنه بندي کوم دي. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو په چیغو او ژړاوو کور ته روانه سوه. په لاره کي یوه کوچني هلک پوښتنه ځني وکړه چي انا ولي ژاړې؟ بوډۍ ورته وویل چي پرې مي ږده بچیه ولي مي پر ټپونو مالګي رادوروې، زه خپله په غم اخته یم او ته پوښتني راڅخه کوې؟ هلک ورته وویل چي خیر دی ته خو راته ووایه، کېدای سي زه یوه د حل لاره په لاس درکړم. بوډۍ وویل چي په دې کوچنۍ ونه به ستا په سر کي دومره عقل له کومه وي چي تر ما به هوښیار یې. بوډۍ چي نور یې نو یوې خوا ته مخ نه ګرځېده او ډېره نااميده سوې وه له ناچاریه کوچني هلک ته خپله ټوله کیسه تېره کړه.
هلک چي کیسه واورېده، نو په خندا یې وویل چي انا جاني دا خو اسانه کار دی. ورسه قاضي ته ووایه چي چرګ زما سره پروت دی. ما غوښتل ختګران معلوم کړم چي پر ما باور لري کنه؟ دوی چي هر وخت وغواړي زه یې چرګ ورکوم، خو باید هغه شرط ادا کړي چي لومړۍ ورځ یې تر خپل منځ سره ایښی و او زما سره یې هم منلی و. شرط دا دی چي لومړۍ ورځ دوی ما ته ویلي ول چي تر څو موږ درې سره یو ځای نه یو درته راغلي زموږ یوه یا دوو ملګرو ته به د سرو زرو چرګ نه ورکوې. که زه اوس دوی ته چرګ ورکړم سبا به یې دریم ملګری راغلی وي او ما به ملامتوي چي له ما پرته دي ولي دوی ته چرګ ورکړ، بیا به ماته یو جنجال

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، که چېري ختګرانو خپل دريم ملګرى پيدا کړ، خو د چرګ غل پيدا سو او که يې پيدا نه کړ، نو ته يې له جنجاله بېغمه يې.
بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېره يې خوښه سوه، بس سمدلاسه يې دغه خبره کټ مټ قاضي ته وکړه، قاضي هم ورسره ومنله او د بوډۍ په حق کي يې فيصله وکړه. بوډۍ چي د کوچني هلک هوښياري وليده نو زړه ته يې ولوېده چي په رښتيا سره عقل لوى او کوچنى نه غواړي، هلک ته يې وويل چي بچيه زه اوس پوه سوم، عقل په عمر نه دى په سر دى.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو ځوک په لږ عمر کي ډېر هوښيار وخېژي او يا په عقل کي تر خپل عمر ډېر مشر وي ، نو خلک دا متل وايي. [1]

---

[1] دا کيسه مي د (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. دى د کندهار ښار د دوهمي ناحيې اوسېدونکى دى چي اوس په کابل کي اوسېږي.. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلو به قافلې وهلې، نو نه چې يې کوټې وهلې

وايي په يوه کلي کې دوه ورونه اوسېدل چې مور، پلار او نور خپلوان يې نه درلودل، دوی دومره بېوزله او غريبان ول چې په وچه ډوډۍ هم نه وه ماړه، ان دا چې خپل کور يې هم نه درلود، يوازې يوه کوټه يې درلوده او دواړه په دې کوټه کې اوسېدل.

په دې وخت کې په شاوخوا کليو کې غلاوې شروع سوې، د کلي خلک ووېرېدل چې داسې نه وي د دوی په کلي کې هم غله لاس واچوي. د کلي خلکو تر سلامشورو وروسته بېوزله ورونو ته وويل چې تاسې مجرد ياست او کوم خاص کار هم نه لرئ، موږ به تاسې ته ډوډۍ او يو څه پيسې در کوو او تاسې به د شپې په کلي کې پيره کوئ.

بېوزله ورونو له خدايه دغه ورځ غوښته، پيره يې ومنله او د کلي په منځ کې يې په يوه زړه کوټه کې واړول. د ورځې له خوا به ويده ول او د شپې له خوا به يې په کلي کې پيره او گزمه کوله. يوه شپه چې هوا ډېره سړه وه، دوی په کوټه کې اور بل کړ، په دې وخت کې يې يو اواز تر غوږ سو، يو ورور يې کرار دباندې وکتل، گوري چې يو غل د دوی کوټه په کولنگ سورۍ کوي.

دوی هم څه و نه ويل او تر هغو يې انتظار وکړ چې غل کوټه سورۍ کړي، کله چې غله کوټه سورۍ کړه او کوټې ته يې سر ور ننه ايست، نو دواړو ورونو په يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلا ورحمله کړه او غل يې تر غاړه کلک ونيو، يوه وروړ غل تر غاړه نيولی و او بل ورور يې سوټی ورته ونيو، لنډه دا چې غل يې داسې وواهه چې له اخ وټوخه يې واچاوه. وروسته يې غله ته وويل چې په دې کلي کې تر موږ بېوزله او غريبان نسته، ته بې غيرته راغلې زموږ کوټه دې ووهله؟ بې غيرته غلو به قافلې وهلې، نو نه چې يې کوټې وهلې.

يادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک د مېړانې دعوه لري او بيا يو ټيټ او کوچنی کار وکړي او هغه مېړانه وبولي او يا خپلو خلکو ته زور ورښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مې په (١٣٦٨ش) کال د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کې لـه ښـاغلي گـل اغـا څخـه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم

وايي چې د دوکسانو د ځمکي پر سر دعوه سوه، په دې دوو نفرو کي يو يې ډېر جنجالي و، خلکو چې هر څومره ملامت کړ ده پړه نه منله، خلکو دې خوا او هاخوامنډې ترړي وکړې،جرگې مرکې وسوې، خو دوی بيا هم سره جوړ نه سول.

څرنگه چې د خلکو روغي جوړي گټه و نه کړه نو خبره تر محکمې پوري ورسېده. قاضي چې دعوه وڅېړل نو جنجالي سړي ته يې وويل چې ته ملامت يې.

جنجالي سړي بيا هم خپله پړه و نه منله، ويل زه ملامت نه يم، اخير قاضي مجبوره سو او پوليسو ته يې وويل چې دی له محکمې څخه وباسئ، هغه بل سړي ته يې د ځمکي اسناد ورکړل ويل ځه ځمکه ستا سوه.

کله چې جنجالي سړی کلي ته راغی، نو يوه کليوال پوښتنه ځنې وکړه چې د ځمکي دعوه څنگه سوه؟ جنجالي ورته وويل: قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک پړ سي او بیا هم خپله ملامتیا نه مني، نو خلک دا متل وایي.[1]

---

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۸ش) کال د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان کلي لـه اوسـېدونکي اروانښاد حبیب الله جان څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ټیټ ځې وایي غلا کوې او

که لوړ ځې وایي کورو[1] ته ګورې

وایي یو مسافر یو لیري وطن ته روان و چي په لاره کي یو کلی په مخه ورغی، ددې کلي د کورونو دېوالونه ډېر ټیټ ول، خو مسافر په ونه ډېر جګ و. مسافر چي د کلي منځ ته ورسېد، نو د کلي ځوانان پر راټول سول، ویل اې بې شرمه خپله خور او مور نه لرې چي د خلکو کورو ته ګورې؟ سړي چي هر ځومره ورته وویل چي زه پر لاره تېرېدلم ستاسي کورو ته مي نه دي کتلي، خو ځوانانو نه ورسره منله، لنډه دا چي ځوانانو مسافر بېچاره راچپه کړ او د هغه په ډبولو یې شروع وکړه.

په دې وخت د کلي خان راغی، ګوري چي د کلي ځوانانو مسافر را چپه کړی او وهي یې. مسافر چي خان ولید، نو په عذر او زاریو یې پیل وکړ، ویل زه پر خپله لاره تېرېدم، ستاسي کورو ته مي نه دي کتلي. د خان زړه پر وسوځېد او ځوانانو ته یې وویل چي مسافر پر پرېدئ ! کله چي مسافر رخصت کېده، نو خان ورته وویل چي دا وار ما له هلکانو خلاص کړې، خو ګوره پام دي وي چي بیا پر لاره

[1] : کورو ته = کورونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگ جگ ولاړ نه سي کنه بیا به په دغسي خوارۍ اخته سي، مسافر هم دا خبره ورسره ومنله او له کلي څخه روان سو.

مسافر پر لاري چوخ چوخ (ټيټ ټيټ) روان و، ویل داسي نه وي نور خلک هم داسي فکر وکړي چي ګواکي زه د دوی کورو ته ګورم. د مسافر له توره بخته په دې کلي کي غلو لاس اچولی و او خلک سخت وارخطا ول، هر نابلده سړی چي به يې لیده، نو هغه به يې نیوه او پوښتني ګروېږني به يې ځني کولې.

مسافر چي په کلي ور کښېوت، نو خلکو چيغي کړې، ویل هلئ غل دی ! مسافر چي خلک ولیدل چي دده خوا ته منډې راوهي، نو داسي فکر يې وکړ چي بیا يې وهي، بس پایڅې يې راپورته کړې او په منډو يې پیل وکړ. کلیوالو چي د مسافر منډو ته وکتل نو داسي فکر يې وکړ چي دا سړی رښتیا غل دی، کلیوالو چيغي کړې چي مه يې پر ږدئ غل دی، مسافر د مخه او کلیوال ورپسې دي، منډې، منډې منډې اخیر يې مسافر ونیو او د هغه په وهلو يې پیل وکړ.

مسافر چي هر څومره ناري کړې چي د خدای پر پار زه غل نه یم، خو کلیوالو نه ورسره منله، ویل وهئ يې ! مسافر چي يې هر څومره وواهه او هر څومره پوښتني ګروېږني يې ځني وکړې نو داسي څه يې نه ځني واورېده چي د غلا لپاره دي ثبوت او سند وبلل سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د کلي مشر په درد ورته وويل: بدبخته ته چې غل نه يې نو ولې دومره وارخطا وې او پر لاره ولې ټيټ ټيټ تلې؟ مسافر د مخکيني کلي کيسه ورته وکړه. د کلي مشر ورته وويل چې دا سم کار نه دی، که ته پر لاره همداسې ټيټ ټيټ روان يې، نو هر څوک به داسې فکر وکړي چې ته غلا کوې. مسافر په ژړا ورته وويل: د خدای پر پار زه څنګه وکړم؟ که ټيټ ځې وايي غلا کوې او که لوړ ځې وايي کورو ته ګورې.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کې ويل کېږي. کله چې يو سړی ډېر ناچاره سي او يا بې ګناه وي، خو بيا هم ګناهګار وبلل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کې له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ستا قسمو ته وګورم هم حیران یم او که د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حیران یم

وایي چي یو چا چرګ غلا کړی او تر بالاپوښ لاندې یې پټ کړی و، خو پام یې نه و چي د چرګ پښې تر بالاپوښ راوتلي دي. یو څو ګامه چي ولاړ، نو د چرګ خاوند په مخه ورغی، ویل دا زموږ چرګ دي ولي غلا کړی دی؟ غله ویل قسم په خدای که مي غلا کړی وي. اخیر د چرګ د خاوند زړه تنګ سو، د چرګ راوتلیو پښو ته یې اشاره وکړه او ویې ویل: بس نو څه ووایم، که ستا قسمو ته وګورم هم حیران یم او که د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حیران یم.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي د یو چا په عمل او قول کي ژور توپیر ولیدل سي، یاني په عمل کي بد کار کوي، خو په خوله ځان ته ښه سړی وایي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکي عبدالرازق څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لوږي دي مړ سم، خو د منت خواړه نه خورم

وايي چي يو لېوه سهار تر ماښامه په غرونو او دښتونو کي وگرځېد، خو ښکار يې پيدا نه کړ، ډېر وږی سو، اخير يې په زړه کي وروگرځېده چي کلي ته ولاړ سي، گوندي هلته يو ښکار ورپيدا سي. کلي ته چي راغی، نو په يوه کور کي د پسه بوی پر ولگېد، سمدلاسه يې پر دېوال ورټوپ کړه او کور ته ورواوښت. گوري چي په کور کي يو ډېر غټ او خډل سپی گرځي.

لېوه سپي ته نژدې ورغی او ځان يې د سپي ملگری او دوست وښود، وروسته يې د خپلي لوږي کيسه ورته وکړه، په دې وخت کي يې پام سو چي سپی ډېر چاغ دی، لېوه ورته وويل چي گرانه دوسته ته څه شي خورې چي دومره چاغ سوی يې؟ ته ماته وگوره له لوږي مي پښتۍ راوتلي دي، ماته هم دا ښکار راوښايه.

سپي ورته وويل چي ما په دې کور کي وظيفه نيولې ده. ددې کور خاوند ډېري پيسې، پسونه، وزې، غواوي، اسان او خرونه لري، زه شپه تر سهاره پيره کوم چي کور ته غل، لېوه، گيدړه، چغال (سورلنډی) او بل ځناور را نه سي. خاوند ما ته ددې کار په مقابل کي اوبه او ښه غوړه ډوډۍ راکوي، په دوبي کي مي له گرمۍ او په ژمي کي مي له يخنۍ خخه ساتي، دا دی وگوره دا خونه يې زما لپاره جوړه کړې ده. ټوله ورځ په دې خونه کي خوبونه کوم او د شپې له خوا پيره کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوه چې د سپي خبرې واورېدې، نو خولې يې اوبه وکړې، ويل گرانه ملگرې ماته هم دغسې يوه وظيفه راپيدا کړه، سپي ويل سمه ده زه به مې له خاوند سره خبره وکړم چې تا ته هم دغسې يوه وظيفه درپيدا کړي.

په دې وخت کې لېوه د سپي په غاړه کې يوه ټپ وليد، ويل گرانه دوسته دا ستا په غاړه کې ټپ د څه شي دی؟ سپي وويل چې دا ټپ د ځنځير دی، خاوند مې د ورځې له خوا په ځنځير تړي چې خلک راڅخه ونه ډارېږي. لېوه چې وکتل نو د سپي د کوډلې څنگ ته يې يو لوی پولادي ځنځير وليدچې يو سر يې په موږي پورې تړلی او په بل سر کې يې طوق و چې د سپي د غاړې په اندازه جوړ سوی و.

لېوه چې د سپي په غاړه کې ټپ او ځنځير وليد، نو بيرته پښېمانه سو، ويل گرانه دوسته ما تل ازاد او په خپله خوښه ژوند کړی دی، خو د منت خواړه مې نه دي خوړلي، زه ستا په ډول د مره ييتوب ژوند نه سم زغملای، بس زه تر دې وظيفې تېر يم، د لوږې دې مړ سم خو د منت خواړه نه خورم.

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کې ويل کېږي. کله چې د مړو ستر گو د ډوډۍ او مرييتوب خبره را ياده سي او يو يا يو څوک د غلامۍ تر غوړه ډوډۍ تېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي او په خپلواکۍ او شرافت کي په خپله وچه ډوډۍ قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي زموږ په کلي کي د محمدالدين په نوم له يوه بزګر څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرګی توږه او سړی ځني جوړوه

وايي چې يو ترکاڼ يا نجار، خياط او ملنګ سره ملګري او يوه ليري ځای ته په سفر روان ول. دوی تر يوه اوږده مزله وروسته يوه لوی ځنګله ته ورسېدل، لومړی يې داسي فکر وکړ چي لار به په ځنګله کي تېره سوې او بلي خوا ته به وتلې وي، هغه و چي په ځنګله ورکښېوتل، څو ساعته يې مزل وکړ، خو لار تر ځنګله و نه وتله.

په دې وخت کي يې په خپلو منځو کي سره وويل چي موږ غلطي وکړه چي ځنګله ته راغلو، راځئ چي بېرته وګرځو، بل ځای که لار راڅخه ورکه سي، نو يو څوک خو به پيدا سي چي پوښتنه ځني وکړو، دلته خو هيڅوک هم نسته. هغه و چي بېرته شا ته وګرځېدل چي پخوانۍ لاره پيدا کړي، هر څومره چي وګرځېدل لاره يې و نه موندله. په ځنګله کي يوې او بلي خوا ته همداسي سرګردانه ګرځېدل چي شپه پر راغله. تر خپل منځ يې داسي پرېکړه وکړه چي اوس خو هسي هم شپه ده، هيڅ ځای نه سو تلای، شپه به دلته تېره کړو او سبا سهار به له خيره سره ځو.

هغه و چي په ځنګله کي يې يو غار پيدا کړ او درې سره ورننوتل چي شپه پکښې تېره کړي. يوه شيبه وروسته يې په ځنګله کي د ډول ډول وحشي ژويو اوازونه واورېدل چي سخت يې وارخطا کړل، تر خپل منځ يې سره وويل چي بايد پيره وکړو، داسي نه وي چي ځنګلي ځناور مو وخوري. هغه و چي شپه يې پر دريو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو سره وویشله، داسې فیصله یې وکړه چې په لومړۍ برخه کې به نجار، په دوهمه برخه کې به خیاط او په دریمه برخه کې به ملنګ پیره کوي.

لومړی نوبت د نجار و، نجار پیره کوله او نور دوه ملګري یې ویده سول. څرنګه چې نجار ټوله ورځ مزل کړی و، نو خوب ورغی، یوه سترګه خوب یې لا نه و کړی چې د پړانګ غړومبي راویښ کړ، له ځان سره یې وویل چې که ویده سم، نو وحشي حیوانات مو خوري او که ویښ کښېنم نو خوب راځي، اخیر یې وویل چې راسه ځان په یو شي بوخت کړه. هغه و چې په ځنګله کې یې یوه ونه وسکښتل او انسان یې ځني جوړ کړ، ده چې دا کار خلاص کړ نو ګوري چې د پیرې وخت یې هم پوره سوی دی. بس ورغی او خپل ملګری خیاط یې راویښ کړ، ویل ورور زما د پیرې وخت پوره سو، زه ویدېږم اوس نو ستا نوبت دی.

خیاط چې لږ پیره شروع کړه نو ده ته هم خوب ورغی، کله چې یې د نجار لرګین سړي ته پام سو نو ده هم ټوکر او قیچي را وایستل او د سړي لپاره یې په کالیو جوړولو پیل وکړ، تر څو چې ده کالي جوړول، نو د پیرې وخت یې هم پوره سو. خیاط په لرګین سړي کالي واغوستل او ورغی ملنګ یې راویښ کړ، ویل اندیواله زما وخت پوره سو، اوس نو ستا نوبت دی.

ملنګ چې راپور ته سو نو د لرګي سړی یې ولید، خدای ته په ژړا سو، ویل خدایه د دوی خو کسبونه زده دي، نجار خپل وخت د لرګین سړي په جوړولو تېر کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیاط د کالیو په گنډلو ځان بوخت کړ، زما خو هیڅ کسب نه دی زده، زه به ځان په څه شي بوخت کړم، شپه لا ډېره پاته ده، که خوب راغی نو وحشي حیوانات به مو وخوري. بیا یې دعا وکړه چي ای خدایه دې لرگین انسان ته سا ورکړه !
خدای یې دوعا قبوله کړه او د لرگي انسان ژوندی سو. ملنگ او سړي تر سهاره بانډار سره کاوه او په دې ډول د ملنگ د پیرې نوبت هم په خیر سره تېر سو. کله چي سهار مهال نجار او خیاط راکښېناستل نو گوري چي د لرگي سړی ژوندی سوی او سم انسان دی.

دوی په خپل نوي انډیوال ډېر خوشاله سول، ویل اوس نو څلور نفره سولو، که له کوم مشکل سره مخامخ کېدو، نو یو ملگری مو زیات سو. کله چي له ځنگله څخه ووتل او خپل ځای ته ورسېدل، نو خلکو ته یې د لرگین سړي کیسه وکړه. تر دې پېښې وروسته چي به کله یو چا خپل انډیوال خفه کړ او یا به یې په قدر نه پوهېده، نو خلکو به ورته ویل چي خلک له خدایه یو ملگری غواړي او ته په لوی لاس خپل ملگری له ځانه لیري کوې؟ که زما خبره منې نو لرگی توږه او سړی ځني جوړوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک خپل خلک ناراضه او له ځان څخه يې ليري کوي او يا د خپلو انډيوالانو او خپلوانو په قدر نه پوهېږي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۹۰ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر پنځه ویشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږ به خورم طبيب ته به اړ نه يم

وايي چي په يوه کلي کي يو طبيب اوسېده، دا طبيب دومره مشهور و چي له ډېرو ليرو سيمو څخه به ناروغان ورته راتلل، يو څه طبيب د ناروغانو ښه علاج کاوه او يو څه هم خلک مجبور ول چي ورته راسي، ځکه چي په نژدې سيمه کي بل طبيب نه و، همدا دليل و چي خلکو د طبيب ډېر خاطر کاوه، هم به يې ډېري پيسې ورکولې او هم به يې ډول ډول سوغاتونه ورته راوړل.

يوه ورځ د طبيب کوچني زوی له ګاونډي هلک سره پر يو شي جنګ وکړ، د طبيب زوی کوچنی او هغه بل هلک غټ و، د طبيب زوی يې راچپه کړ او خورا ټينګ يې وواهه، د طبيب زوی چي د مقابلې بله وسله نه درلوده، نو هلک ته يې په پټکه وويل: يو وخت خو به ته هم ناروغه کېږې کنه؟ پلار ته به مي ووايم چي ستا علاج و نه کړي. هلک ورته وويل چي ځه زه ستا پلار ته اړ نه يم، هيڅ طبيب ته ضرورت نه لرم. يوه ورځ ستا پلار راته وويل چي لږ خوره طبيب ته به اړ نه يې، زه به هم لږ خورم او طبيب ته به اړ نه يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يوې خوا ته لږ بې خطره گټه او بل طرف ته ډېره گټه خو له خطره ډکه وي او يو څوک د ځان ساتني لپاره په لږ گټه قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۷ش) کال په کوټه کي له ښاغلي احمدشاه څخه اورېدلې دی. نوموړی اصلاً د کندهار ولايت، ډنډ ولسوالۍ د (يخ کارېز) کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بې عقله مي زړه خوړین دی
اوښ چي زوړ سي وروڼ یې شین دی

وايي چي يو چا په گنج کي د حيواناتو دلالي كوله، دوه نفره به يې د پسه، وزې، غوا، خره، اوښ او يا اس په سودا کي سره جوړ كړل او بيا به يې له دواړو خواوو څخه يوه اندازه پيسې غوښتې. له څو كالو راهيسي يې دا كار كاوه او په همدې ډول يې د كور گوزاره كوله.

يوه ورځ يې يوه انډيوال خپل يو زوړ اوښ په لاس وركړ چي ور خرڅ يې كړي. ده هم د اوښ په صفتونو خوله پوري كړه، ويل دومره ښه اوښ دی، دومره ځوان دی، داسي بار وړي، دا دی او هغه دی. په دې وخت كي يې يو بل انډيوال راغی چي هغه بيا غوښتل اوښ رانيسي.

كله چي يې له خپل دلال انډيوال څخه د اوښ صفتونه واورېدل، نو غوښتل يې چي اوښ رانيسي. څرنگه چي د اوښ خرڅوونكی او رانيوونكی دواړه د دلال انډيوالان ول، نو نه پوهېده چي د چا پلوي وكړي. د اوښ خاوند ډېر چالاكه او چالبازه سړی و او اوښ رانيوونكی بيا ډېر ساده سړی و، په منځ كي دلال حيران و چي څه وكړي، كه يې د اوښ رانيوونكي ته ويلای چي دا اوښ زوړ دی مه يې رانيسه، نو د اوښ خاوند ځني خوابدی كېده او كه يې د اوښ زوړوالی پټولای، نو هغه بل انډيوال يې خپه كېده. كه څه هم د اوښ رانيوونكی په اوښ نه پوهېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ځوان دی که زوړ، خو دلال وېرېده چي داسي نه وي وروسته يو څوک ورته ووايي او يا دی خپله پوه سي چي اوښ يې زوړ دی.
په دې وخت کي دلال حيران و چي اوښ رانيوونکی څنگه پوه کړي چي اوښ مه رانيسه. اخير يې دا کار انصاف وباله چي اوښ رانيوونکی پوه کړي چي اوښ زوړ دی، هغه و چي په زړه کي يې داسي خبره جوړه کړه چي اوښ رانيوونکی په کنايه او اشاره کي د اوښ په عيب پوه کړي، نو هغه و چي له ځان سره يې د سندري په ډول داسي وويل: له بې عقله مي زړه خوړين دی، اوښ چي زوړ سي ورون يې شين دی.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په اشاره يا نيمه خبره سر خلاص نه کړي او څوک نه سي کولای چي د نورو په مخ کي سپينه خبره ورته وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مرگه تښتېدم، پر ادم خور ولگېدم

د یوې ښځې مېړه مړ سو او یو کوچنی یتیم زوی ورپاته سو.څرنگه چې دا ډېره بېوزله وه نو خپل یتیم زوی یې په ډېرو خواریو او تکلیفونو رالوی کړ. پر کونډې خپل زوی دومره گران و چې زړه یې ورسره ډوبېده. څرنگه چې د مېړه د مرگ له امله یې په ژوند کې ډېرې سړې او تودې لیدلې وې، اوس ډېره وېرېده چې داسې نه وي زوی یې مړ سي او دا بېچاره یوازې پاته سي، کله چې به یې زوی له کوره ووت، نو دې به تر هغه مهاله پورې د کور دروازې ته سترگې نیولې وې چې زوی به یې راته.

هر وخت چې به په کلي کې څوک مړ سو، نو دې ته به خپل زوی ور په یاد سو چې له دې سره به یې په زړه وېره ننوته، ویل که داسې ورځ راغله چې زما زوی مړ سي نو زه به لېونۍ سم، هغه و چې له ځان سره یې داسې فیصله وکړه چې باید یو داسې ځای ته کډه سي چې هلته مرگ نه وي. نوره نه پوهېده چې چېرې به مرگ وي او چېرې به نه وي، داسې فکر یې وکړ چې که هر ځای هدیره نه وه، نو هلته به مرگ هم نه وي. وروسته یې دا خبره له زوی سره هم شریکه کړه، زوی یې که څه هم پوهېده چې له مرگه تېښته نسته، خو د مور خبره یې پر ځمکه نه واچوله او په کډه کولو راضي سو.

هغه و چې مور او زوی دواړو یوې نامعلومې خواته سفر پیل کړ. هر کلي ته به چې ورسېدل، نو پر کلي به شاوخوا راوگرځېدل، کله چې به یې هدیره ولیده، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته به یې خپل سفر ته دوام ورکړ. په میاشتو میاشتو یې سفر وکړ، تر ډېرو غرونو او ځنګلونو واوښتل، په سفر کې یې ډېري سرې او تودې ولیدې.

یوه ورځ پر یوه داسي کلي پېښ سول چي هدیره یې نه درلوده. کونډې او زوی یې بې له دې چي د هدیرې په باب له کلیوالو څخه پوښتنه وکړي په کلي کې کډه واړوله. یو څه وخت وروسته د کونډې زوی ناروغه سو. په دې وخت کې د ګاونډې یوه ښځه په کوم شي پسي دکونډې کره راغله، کله چي یې د کونډې زوی ولید چي په ځای کې پروت دی، نو پوښتنه یې وکړه چي زوی دې ولې پروت دی؟ کونډې ورته وویل چي ناروغه دی.

د ګاونډې ښځې چي دا خبره واورېده نو سمدلاسه له کوره ووته، کونډه پوه نه سوه چي دا ښځه ولې سمدلاسه له کوره ووته. یوه شیبه وروسته د کور دروازه وټکېده، کونډه چي ورغله نو ګوري چي څو نفره چړې په لاس ولاړ دي. کونډې ورته وویل چي څه خبره ده؟ خلکو ورته وویل چي موږ خبر سوي یو چي ستا زوی ناجوړه دی، موږ ویل چي ژر یې حلال کړو، داسي نه وي چي ډنګر سي.

کونډه د زوی پر ناروغۍ ناګاره سوه او هغوی ته یې وویل چي زما زوی نه دی ناجوړه، که باور نه کوئ نو زه به یې راوغواړم، تاسي یې په خپلو سترګو ووینئ.

خلکو ویل سمه ده ورسه راخبر یې کړه. کونډه په وارخطایي راغله او زوی ته یې وویل چي اوس به څه کوو؟ دا خو د سړي خورو کلی دی، څو نفره ادم خواره راغلي دي چي تا حلال کړي.

د کونډې زوی چي دا کیسه واورېده، نو مور ته یې وویل چي ته غم مه کوه زما یې چاره زده ده. سمدلاسه را غی او په خندا یې سړي خورو ته وویل: زه روغ رمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یم، هسي ټوکي مي درسره کولې، که باور نه کوئ نو په تاسي کي چي هر یو په غېږ راځي زه ورته تیار یم. ادم خورو چي دا خبره واوربده، نو بیرته خپلو کورونو ته ولاړل. په دې وخت کي کونډي له ځان سره په خواشینۍ وویل: له مرګه تښتېدم، پر ادم خور ولګېدم.

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي څوک له یوې بلا تښتي او پر بلي بلا واوړي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال له عبدالحي (حاجي لالا) څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ناپوه سره چې ښه کړې، لکه خره ته چې واښه کړې

وايي چې يوه سړي يو ډنګر خر رانيو، د دې لپاره چې خر چاغ سي نو ډېر يې نازاوه، هره ورځ به يې واښه ورته راوړل او پر وخت به يې اوبه ورکولې. کله چې خر ښه چاغ او تکړه سو، نو مستي يې شروع کړه، نه يوازي دا چې بار ته يې اوږه نه ورکوله، بلکي خپل خاوند ته يې هم کپونه (خوله) ورلګوله، پور ته پورته به غورځېده او لغتي يې به وهلې. خاوند يې ډېرځني تنګ سو، خپله ټوله خواري او زحمت يې ارمان سو، ويل نا حقه مي له خره سره دومره خوارۍ وګاللې.

د خره خاوند يو هندو انډيوال درلود چې هغه بيا يو ناظر درلود، پر هندو خپل ناظر ډېر ګران و، هر څه چې به يې خپله خوړله، څښل او اغوستل به يې، نو هغه به يې ناظر ته هم ورکول، لنډه دا چې د خپل جايداد او کار وبار ټول واک يې ناظر ته ورکړی و. ناظر هم لومړی ځان ډېر عاجز، خواريکښ او تابعدار ښوده، خو کله چې په نس موړ، په تن پټ او جېب يې له پيسو ډک سو، نو د هندو خبره يې نه منله او هيڅ کار يې سم نه کاوه، ان دا چې په هندو به يې ريشخند او ملنډې وهلې، هندو چې به د څه کار ورته وويل نو ناظر نه يوازي دا چې کار به يې نه کاوه، بلکي د هندو د خولې پيښې به يې هم کولې.

يوه ورځ د خره خاوند او هندوسره ناست ول او باندار يې کاوه. هندو د خره خاوند ته وويل چې انډيواله اوس خو دي خر چاغ او تکړه سوی دی، ښه بارونه به وړي، اوس به نو هوسا سوی يې که څنګه؟ دخره خاوند ورته وويل چې انډيواله که

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتیا درته ووایم له خره څخه تر پزي راغلی یم، نور یې څه کوې چې بیخي ځني بېزاره سوی یم. بیا یې هندو ته وویل چې ښه ته خپله کیسه وکړه، له ناظر سره دي څه حال دی، ښه لاس به دي په خلاص وي، اوس به نو ډېر نه یې ستړی؟ هندو چې له ناظر څخه تر پزي راغلی و په لنډ ډول د ناظر په باب وویل: نور به څه درته ووایم، زه هم له ناظر څخه داسي نا خوښه یم لکه ته چې له خپل خره څخه ناخوښه یې، بس له ناپوه سره چې ښه کړې، لکه خره ته چې واښه کړې.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چې څوک له کوم ناپوه او بې عقل سړي سره ښه وکړي او ښه نتیجه ور نه کړي او یا هغه سړی د ښو په مقابل کي بد ورسره وکړي، نو خلک د پښېمانۍ په ډول دا متل وایي.[1]

---

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د برېښنالیک له لاري را لېږلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوه په چا، و به سي په تا

وايي چي يوه کلي ته به هره ورځ يو ملنګ راته او خير به يې غوښت. په دې کلي کي يوه بوډۍ ښځه وه چي له ملنګ سره يې ډېر ښه کول، هر څه چي به دوی خوړل هغه به يې ملنګ ته هم په کچکول کي ور اچول.

يوه ورځ ملنګ د بوډۍ د کور په دروازه کي ودرېد او ويې ويل: ملنګ ته خير راوړئ خدای مو وبخښه ! بيا يې پسي وويل: څوک که ښه کوي هم يې له ځان سره کوي او که بد کوي هم يې له ځان سره کوي. بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېر درد ورغی، له ځان سره يې وويل چي خوله دي وچه سه ستا ملنګ، نمک حرامه زه څومره ښه درسره کومه او ته داسي خبري کوې. هغه و چي د کور دروازې ته ورغله او ملنګ ته يې وويل: ملنګ پاچا لږ صبر وکړه چي ډوډۍ پخه سي دربه يې کړم، ملنګ ويل سمه ده.

بوډۍ ولاړه پتيري يې پخې کړې او زهر يې پکښې ګډ کړل. پتيري يې ملنګ ته په کچکول کي ورواچولې او ملنګ پر خپله لاره ولاړ. په لاره کي دوو ځوانانو د غنمو لو کاوه، کله چي يې ملنګ وليد نو ورته راولاړ سول او ورته ويې ويل: ياره ملنګ پاچا نن ډېر وږي سوي يو، که لږ ډوډۍ درسره وي رايې کړه. پخوا به زموږ مور دا وخت ډوډۍ راوړله، خو نن تر اوسه پوري نه ده راغلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنګ هم له کچکول څخه د بوډۍ پتیري راویستلې او ځوانانو ته یې ورکړې. ځوانانو چې پتیري وخوړلې نو ځای پر ځای راچپه او مړه سول. ملنګ حیران سو چې دا څه پېښه سوه؟ په دې وخت کې بوډۍ خبره سوه او په منډه منډه راغله، ګوري چې زامن یې مړه دي. بوډۍ په چیغو او ژړا ملنګ ته وویل چې دا زما زامن ولې مړه سول؟ ملنګ ورته وویل چې نور نه یم خبر، ما ته یې وویل چې ډېر وږي سوي یو، که لږ ډوډۍ درسره وي رایې کړه، ما هم هغه پتیري ورکړې چې تا راکړي وې، پتیري چې یې وخوړې بس ځای پر ځای مړه سول.

په دې وخت کې بوډۍ په خپله ګناه پوه سوه، ویل افسوس افسوس، ما ملنګ واژه، خو خبره نه ومه چې زما زامن به مړه کېږي. بوډۍ ډېره پښېمانه سوه او له ځان سره یې وویل: مه کوه په چا، و به سي په تا.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو چالباز سړی په خپل دام کې خپله بند سي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نر یم نه دروځم

وایي چې یوه ښځه کونډه سوه، لېورو او نورو خپلوانو یې غوښتل چې واده ورسره وکړي، خو ددې په خپلوانو کي څوک نه خوښېده، اخیر یې تربورونو او د قبیلې مشرانو ورته وویل چې که په خپلوانو کي له چاسره واده کوې ښه دی، کنه له پردي سړي سره واده نه سې کولای.

خلکو چې د کونډې د خپلوانو اخطار ولید، نو چا زړه نه سوای کولای چې کونډې ته مرکه ورواستوي. له دې کلي څخه ډېر لیري یو خان اوسېده، څو میاشتي کېدې چې ښځه یې مړه سوې وه، په خپله سیمه کي چې یې څومره وکتل، نو د ځان لپاره یې د خپلي خوښي ښځه پیدا نه کړه.

یو چا ورته وویل چې په فلاني کلي کي ډېره ځوانه او ښایسته کونډه ناسته ده. خان چې دا خبره واورېده، نو سمدلاسه یې یوه بوډۍ پیدا کړه او کونډې ته یې په مرکه ورواستوله.

بوډۍ کونډې ته د خان ډېر صفتونه وکړل او ورته ویې ویل چې خان غواړي ستا سره واده وکړي، اوس نو ته ووایه چې څنګه دي خوښه ده؟ کونډې وویل چې زه له خان سره واده کوم، خو مشکل دا دی چې زما لېورونه او تربورونه اجازه نه راکوي چې د بل قوم له سړي سره واده وکړم. بوډۍ ورته وویل چې غم مه کوه، خان به پټ راسي او کور ته به دي بوزي، بیا چې ستا لېورونه او تربورونه هر څه وکړي په خان یې زور نه رسېږي. کونډې چې دا خبره واورېده نو بوډۍ ته یې وویل چې سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوڅۍ خان ته راغله او د کونډې خبره يې ورته وکړه. خان هم سمدلاسه اس زين کړ او د شپې په تياره کې يې له څو ملګرو ځان د کونډې کورته ورساوه، کونډه يې پر آس را سپره کړه او خپل کور ته يې راوسته.
سهار چې د کونډې تربورونه سول، نو ډېر درد ورغی، سوټې يې راواخيستل او د خان سيمي ته راغلل، ګوري چې خان په يوه داسې يوه لويه برجوره کلا کې ناست دی چې کلا ته ورختل اسمان ته ختل دي. خان له ټوپک سره د کلا برج ته وخوت او خلکو ته يې وويل چې که هر يو کلا ته راوخوت، نو پر سر به يې وولم.
خلکو چې د خان کلا ته وکتل نو هيچا زړه نه سوای کولای چې کلا ته په زور وروخېژي، کله چې يې په زور څه له وسه پوره نه سوه، نو غوښتل يې چې خان پر غيرت راولي، يو وار يې له کوره راوباسي او بيا جزا ورکړي. هغه و چې يوه ځوان په زوره ورناره کړه: ای بې غيرته خانه ! ته په کلا کې ناست يې او ځان ته غټې غټې وايې، که نر يې نو دباندي راووزه ! خان ورته وويل چې زه يوازې يم او تاسې شل نفره ياست، که يو په يو جنګ راسره کوئ نو را مخ ته سئ او که داسې نه وي زه لېونی نه يم چې په يوازې سر له شلو نفرو سره جنګ وکړم. په دې وخت کې بيا يوه ځوان ورته وويل: که نر يې نو د باندې راووځه. خان د کلا له برج څخه سر ور ته را وايست او په خندا يې ورته وويل: نر يم نه دروځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک خپل سیال ته ماته نه سي ورکولای او غواړي چي هغه را ونګوي، پر غیرت یې

راولي او په دې ډول یې د خپل واک او نفوذ له سیمي څخه راوباسي او بیا برید وربانديي وکړي، نو هغه دا متل ورته وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر څوارلسمه نېټه په کابل کي له نـامتو افغـان سیاستوال ښاغلي پوهاند ډاکټر اشرف غني احمدزي څخه د هغه په کور کي اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خان دی نه مان دی، زما د اوړو زیان دی

یوه نابللي مېلمه د یو بېوزله سړي کره څو شپې تېري کړې، مېلمه د کور د څښتن نژدې ملګری او یو وخت خورا لوی خان تېر سوی و، خو اوس یې خواري په پېڅکه وه او ډېر غریب سوی و. کوربه په کور کې یوه بوډۍ مور درلوده چې ډېره کمزورې وه او د مېلمه خدمت یې په وس پوره نه و.

بوډۍ د مېلمه شپې او ورځې شمېرلې، یو څو ورځې یې د مېلمه خدمت په یو ډول وکړ خو اخیر یې تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چې زویه ته خو مې ویني چې پر ملا کړوپه یمه او له کمزوریه پر لاره نه سمه تلای، دلته دې مېلمه را ته واړول، مېلمستیا خو یوه شپه وي، دوې شپې وي، درې شپې وي، دې مېلمه خو بیخي زموږ په کور کې بستره راته وغوړوله، لس ورځې کېږي چې ناست دی، په یو ډول ورته ووایه چې خپل کور ته ولاړ سي.

زوی به یې د مور د قناعت لپاره یوازي دا یوه خبره کوله چې دروند سړی او لوی خان دی، هر څنګه چې کېږي باید عزت یې وکړو. مېلمه هماغسي بېغمه اړولي وه چې په همدې ډول یې لس ورځې نوري هم تېري کړې. اوس نو داسي وخت راغی چې د کوربه په کور کې اوړه یو مخ خلاص سوه، بوډۍ ته ډېر درد ورغی، نور یې نو تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چې مېلمه ته ووایه چې په کور کې یو مټ اوړه هم نسته، نور نو ستا خوښه ده که ځې او که پاته کېږې. زوی یې بیا هم هغه پخوانۍ خبره ورته وکړه چې دروند سړی او لوی خان دی، هر څنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کېږي باید عزت يې وکړو. مور ته يې درد ورغی او په تونده لهجه يې وويل:
نه خان دی نه مان دی زما داوړو زيان دی.

يادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک ډېر شهرت ولري او په حقيقت کي د خپل شهرت په تله پوره و نه خېژي او شهرت يې کاذب او درواغجن وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه په (١٣٩٠ ش) کال د وري د مياشتي پر يودېرشمه نېټه ښاغلي نور احمد قرانمل د برېښناليک له لاري را استولې ده. نوموړی چي د کندهار ښار د څلورمي ناحيې د باميزو کوڅې اوسېدونکی دی وايي چي دا کيسه يې له خپلي مور څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې چې سپره وه لا کږه وه

وايي چې يو وخت يې ناوې پر اس سپره کړې او د ورا په بدرګه يې د خسرګنۍ کره يې وړله، يو څه مزل چې يې وکړ، نو ناوې له اس څخه راولوېده او لاس يې مات سو، په ورا کې شور او ځوږ جوړ سو. په دې وخت کې د ناوي خسرګنۍ پر پلارګنۍ او پلارګنۍ بيا پر خسرخېلو پړه وراچوله چې پر ناوي يې سم پام نه کاوه. د ناوي خسر وويل چې شاته يې خپله خور ناسته وه، بايد هغې ناوې ټينګه نيولې وای او بل ناوې خو کوچنۍ نجلۍ نه ده چې ځان يې نه سوای ټينګولای، لاسونه يې درلودل بايد ځان يې ټينګ کړی وای. د ناوي پلارګنۍ بيا ويل چې د اس جلو د خسرخېلو په لاس کې و، بايد دوی پر ناوي پام کړی وای.

په دې وخت کې يوه سپين ږيري وويل چې تاسي ټول بېځايه خبري کوئ، اصلي خبره دا ده چې ناوې مو له لويه سره پر اس سمه نه وه سپره کړې، زما ټوله لار ورته پام و، تاسي ته مي هم وويل خو تاسي زما خبره نه منله، ناوې چې سپره وه لا کږه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو کار له لویه سر کوږ او ناسم را پیل سوی وي، خو خلک داسي فکر کوي چي دا کار اوس تازه خراب سو، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۲ش) کال له اروابناد عبدالستار خان څخـه اورېـدلې ده. نومـوړی د کنـدهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د کوبي د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته

وایي چي یو خر یوې ژوري کندي ته لوېدلی او غبرګي پښې یې ماتي سوي وې. هر څه چي یې وکړه نو له کندي څخه نه سواى را وتلاى. په دې وخت کي یو وږی سپی راغی، ګوري چي د خره پښې ماتي او مرګي حاله پروت دی، بس سپي هم ګونډې ورته ووهلې او سر یې پر څپړو کښېښود، بس هغه ګړي ته یې انتظار کاوه چي خر به مړ سي او دی به یې په غوښو ځان تر پزي پوري موړ کړي.

خر به له ډېره درده بې سده سو، سپي چي به ورته وکتل نو داسي فکر به یې وکړ چي خر مړ سو، سمدلاسه به یې کندي ته ورټوپ کړه او په خره به یې خوله ولګوله، په دې وخت کي به خر بیرته په سد کي راغی، سپي چي به ولیدل چي خر ژوندی دی نو بیرته به یې شا ته ټوپ کړه او د کندي پر غاړه به ورته کښېناست.

په دې ډول دوې درې ورځي تېري سوې، دا خبره تر ډېرو خلکو پوري ورسېده چي په فلاني ځاى کي خر په کنده کي لوېدلی او سپی یې مرګ ته منتظر دی، وروسته چي به یو څوک د نامعلومه سرنوشت په تمه ناست و، نو خلکو به وویل: دا نو هغه د خره او سپي کیسه سوه چي نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. دا متل تر ډېره بریده د سراښو او حریصو خلکو په اړه ویل کېږي. کله چې یو سراښ او وږی سړی یوې ګټې ته په تمه ناست وي خو نه یوازې دا چې دا ګټه په لاس نه ورځي، بلکې په دومره زیار ګاللو هم نه ارزي نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپلې انا څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلغام [1] که په عذاب دی بار دي سي

وايي چي په پخوا وختو کي د نلغام کلي ته څو کډي راغلې، دا کډي له ليري سيمي څخه راغلې او د کلي څنگ ته يې کيږدۍ ودرولې. دا کيږدۍ د يوه سپين ږيري وې چي لس ځوانان زامن او خورا ډېر پسونه او وزې يې درلودې. د سپين ږيرو زامنو به د ورځي له خوا مالونه د خلکو باغونو او کښتونو ته ور ايله کړل او د شپې له خوا به يې له ځمکو او باغونو څخه غلې او مېوې غلا کولې.
خلکو تر يوه وخته صبر وکړ خو اخير يې زړه تنگ سو او راغلل سپين ږيري ته يې شکايت وکړ، ويل بابا څو مياشتي کېږي چي ستاسي پسونه او وزې زموږ شنه کښتونه خوري، خو موږ څه و نه ويل، وروسته زموږ په کلي کي غلاوي شروع سوې، بيا هم موږ ويل چي بل څوک به وي، خو نن چي موږ د غله پل وکوت نو ستاسي کيږديو ته راغلی و، د دې لپاره چي په راتلونکي کي بيا دغسي يو جنجال جوړ نه سي، نو ښه به دا وي چي تاسي خپلي کډي بار کړئ او کوم بل ځای واړوئ.
سپين ږيری چي په خپلو لسو زامنو، لمسيانو او لوی کور ډېر مغروره و، نو کوړت يې نتہ وکړه ويل نه زما زامنو ستاسي غلې او مېوې غلا کړي او نه موږ باربړو، ورځئ لاس مو خلاص، هر څه چي مو د وسه پوره وي و يې کړئ !

---

[1] : (نلغام) د کندهار ولايت په ژيړۍ ولسوالۍ کي د يوه کلي نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کلیوالو چي وکتل چي سپین ږیری جنگ ته تیار دی، نو د جنگ لار یې سمه و نه گڼله او نه یې غوښتل چي له جلا وطنه خلکو سره جنگ وکړي. هغه و چي د نلغام ځو سپین ږیري ولاړل او د شا و خوا کلیو له سپین ږیرو او قومي مشرانو څخه یې وغوښتل چي د دوی تر منځ روغه وکړي. هغه و چي د نورو کلیو قومي مشران او سپین ږیري راغلل او کیږدۍ والا ته یې وویل چي ستاسي څخه د نلغام خلک په عذاب دي، د خدای ځمکه پراخه ده، ولاړ سئ بل ځای مو کیږدۍ ودروئ. د کهاله مشر بابا د کلیوالو خبره بابېز وگڼله او په ډېري بې پروایي یې وویل: زه خو دلته ډېر خوشاله یم، ځوک چي په یو ځای کي خوشاله وي ولي بار سي؟ پاته سو نلغام، د نلغام د خلکو خپل کار دی، نلغام که په عذاب دی بار دي سي.

یادونه:

دا متل تر اوسه پوري یوازي د کندهار په ژیړۍ او پنجوایي ولسوالیو کي ویل کیږي. کله چي یو ځوک پر خپلو گټو ډېر مین او بر عکس د نورو خلکو پر گټو او ددې تر څنگ پر هر ډول معیار او منطقو سترگي پټوي، نو خلک د کنایې په ډول دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۹۰ش) کال کي ښاغلي خلیل احمد ثارن په ټیلیفون کي راته ویلې ده. نومـوړی د کندهار ولایت د پنجوایي ولسوالۍ د مرکز (پنجوایي) اوسېدونکی دی. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به تل دا ناصر خان وي، نه به تل دا سره اوښان وي

وايي چي د دوو خلکو پر يوه ټوټه ځمکه سره دعوه وه. د يوه سړي پلار ناصرخان نوميده چي سوداګري يې کوله، ده خورا ډېر اوښان هم درلودل، پر دې اوښانو به يې ليري وطنو ته تجارتي مالونه وړل راوړل چي په دې ډول يې خورا ډېري پيسې پيدا کړي وې. د کلي سپين ږيرو او قومي مشرانو وويل چي ناصرخان ملامت دی او بايد ځمکه غريب سړي ته ورکړي، خو د ناصرخان زوی نه منله، ويل په محکمه کي به يې سره ګورو.

د ناصرخان زوی قاضيانو ته بډې او رشوتونه ورکړل او په دې ډول يې د ځمکي دعوه وګټله. غريب سړي چي دعوه بايلوله او بله هيڅ لاره يې نه درلوده د ناصرخان زوی ته وويل: خير اوس خو دي ځمکه قبضه کړه، يو وخت به ماته هم خدای ورځ راکړي، بيا به يې سره ګورو، تل خو به ستاسي زور او پيسې نه وي، نن که ته د پلار په پيسو او اوښانو نازېږې خو خاني او پيسې تل نه وي. نه به تل دا ناصرخان وي، نه به تل دا سره اوښان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو ثوک ډېر کبر جن وي او د عقل او قانون پر ځای له زوره کار اخلي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال له نامتو لیکوال، شاعر او ژورنالست ښاغلي عصمت قانع څخه په کابل کي اورېدلې ده. ښاغلی قانع د زابل ولایت، شاجوی ولسوالۍ د (کلاخېل) کلي اوسېدونکی دی چي اوس په کابل کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومره د سرو اوښو پر قطار،
نه چي مړ سې د سپېرو خرو پر ناتار

پخوا کوچیانو د پښتنو په سیمه کي دوې مهمي مېني درلودې. یوې ته یې خراسان وایه چي غزنی، زابل او شاوخوا سیمي پکښې شاملي وې او بله مېنه یې ډېره اسمعیل خان، ډېره غازي خان، بنو او نوري نژدې سیمي وې چي (دامان) یې باله. کوچیان به په دوبي کي په دامان او ژمي کي به په خراسان کي اوسېدل. دوی چي به له یوې سیمي بلي سیمي ته تلل، نو په لاره کي به غله ورته ناست ول او د دوی مالونه به یې ځني غلا کول.
یو وخت کوچیان د مني په موسم کي له خراسان څخه دامان ته کوچېدل، له دوی سره د کوچیانو یو ډېر لوی خان هم ملگری و چي خورا ډېر اوښان او مېږي یې درلودې، کله چي غله خبر سول نو د کوچیانو دې ډلي ته یې لاره ونیوله. د کوچیانو مشر ته یو چا احوال ورکړ چي غلو لار درته نیولې ده، کوچیانو لاره واړوله او پر یوه بله لاره له سیمي څخه تېر سول.
په دې وخت کي د کوچیانو یوه بله ډله چي له غلو ناخبره وه پر همدې لاره راغله. دا کوچیان د مخکینیو کوچیانو په پرتله ډېر بېوزله او یوازي خره ورسره ول. کله چي غلو پر کوچیانو برید وکړ نو کوچیانو هم د ځان ساتني لپاره له هغوی سره جگړه شروع کړه، په دې ترخ کي غلو ته هم ډېره مرگ ژوبله واوښته او د غلو مشر هم پکښې ووژل سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

غلو د خپل مشر مړی او ټپیان له ځانو سره واخیستل او له سیمې څخه وتښتېدل. تر دې جګړې وروسته غلو ډېر افسوس وکړ چې پر دې بېوزلو کوچیانو برید په دومره لوی تاوان نه ارزېده. یوه غله د خپل مشر مړي ته وکتل او د افسوس په ډول يې وويل: ومره د سرو اوښو پر قطار، نه چې مړ سې د سپېرو خرو پر ناتار.

یادونه:
دا متل د افغانستان په جنوبي ولایتونو او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک د لږ ګټې لپاره سر بایلوي یا ځان لوی خطر ته ورکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د مرغومي د میاشتې پر اتمه نېټه ښاغلي هدایت الله فیضي د تیلیفون له لاري راته ویلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و دېوانه [1] بابا ته ولاړ سه

ها زوروز دی سوال پر لاره قبلوینه

وايي چي يو هلک پر يوې نجلۍ مين و، نجلۍ ته چي يې هرڅومره مرکې وروواستولې مور او پلار يې نه ورکوله، خسر ته يې ډېري ننواتي او زارۍ وکړې، خو هيڅ گټه يې و نه کړه، خسر يې ويل خدای يو مالگي تروې دي که لور درکړم. اخير هلک ناچاره سو کوډو او تاويزونو ته يې مخه کړه.

يو چا ورته وويل چي د دېوانه بابا زيارت ته ولاړ سه، هغه ډېر رسينده پير دی، هيڅوک خالي لاس نه پر بېردي، ډېر مينان ورځي او سوالونه يې قبلېږي. هلک چي دا خبره واورېده نو د دېوانه بابا د زيارت خوا ته روان سو، لږ مزل چي يې وکړ، نو په لاره کي يې يو بل ځوان وليد چي هغه هم د دېوانه بابا زيارت ته روان و. ده پوښتنه ځني وکړه چي د څه لپاره دېوانه بابا ته ځې؟ هغه وويل چي زه پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار يې نه راکوي، ده ورته وويل چي زه هم ستا په شان مشکل لرم، پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار ناځوانه يې نه راکوي، ما ويل دېوانه بابا ته به ورسم، کېدای سي چي هلته مي خدای د ديوانه بابا له برکته سوال قبول کړي.

---

[1] دېوانه بابا د يوه زيارت نوم دی چي په خيبر پښتونخوا کي د سوات او بونير پر لويه لاره پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاره کي دواړو مينانو خپله کيسه تېره کړه او يو بل ته يې د خپلي ميني کور کلی هم ور وښود، د خدای کارونه دي يوه نجلۍ د يوه او بله نجلۍ د بل هلک خور وه، يوه هلک بل ته وويل چي د دېوانه بابا ته ولي ځو، دا فيصله خو زما او ستا په لاس کي ده، ته ماته خپله خور راکړه او زه به خپله خور تا ته درکړم، دا خبره دواړو ومنله او بيرته خپلو کورو ته راوګرځېدل.
کله چي ځوانان کلي ته راغلل، نو هر يوه خپل مور او پلار قانع کړل، مرکې راغلې او د دواړو نجونو ستن او تار يې يووړل. خلک حيران سول او له مينانو څخه يې وپوښتل چي ستاسي مور او پلار خو اول په دې کار نه وه راضي، اوس يې څنګه دې کار ته غاړه کېښېښوول؟ هلکانو د دېوانه بابا د زيارت کيسه ورته وکړه. تر دې وروسته چي به څوک مين سو او د نجلۍ پلار او مور به نجلۍ نه ورکوله نو خلکو به مين ته وويل چي د دېوانه بابا زيارت ته ولاړ سه، هغه ډېر لوی پير دی، هيڅ يو مين تش لاس نه ايله کوي، ان دا چي په لاره کي يې هم مراد ورپوره کوي، وروسته دا باور او عقيده په لنډۍ واوښته، کله چي به يو مين ته خپله مينه معشوقه نه ور رسېدله، نو خلکو به دا لنډۍ ورته ويله: و دېوانه بابا ته ولاړ سه - ها زورو دی سوال پر لاره قبلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل د افغانستان په خوست، پکتيا، مشرقي ولايتونو او خيبر پښتونخوا کې ډېر ويل کېږي. کله چې د دوو اړخونو په يوه کار کې ګټه وي يا په يوه کار کې سره جوړ سي نو خلک دا متل وايي. (1)

(۱): دا کيسه مي د(۱۳۸۹ش) کال د کب د مياشتي پر پنځه ويشتمه نېټه په کابل کـې لـه ښـاغلي پيرمحمد کاروان څخه اورېدلې ده. نوموړی د خوست ولايت ، تڼيو ولسوالۍ د نريزي کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واده یم، خو خبره نه یم چي په چا؟

وايي چي يوه ښځه يوه ليري سيمي ته واده سوې وه، دا دومره يوه نااشنا سيمه وه چي دې يې د قوم، سيمي او خلکو په باب هيڅ معلومات نه درلودل. تر واده يو ځو ورځي وروسته ناوي ته خواښې وويل چي لوري همدومره ناويتوب دي بس دی، اوس نو بايد کار وکړې. له دې سره سم يې ناوي ته منګی پر اوږو ورکړ چي له ګودر ځخه اوبه راوړي.

ناوې چي ګودر ته روانه سوه نو کلی، لاره، ګودر او خلک ټول ورته نا اشنا ول، کله چي ګودر ته ورسېده، نو نجوني وربانديي راټولي سوې، ويل ته ځوک يې؟ دې ويل چي زه دې کلي ته نوې راواده سوې يم، کله چي د ګودر نجونو د ناوي د مېړه، خسر او خسرګنۍ د قوم پوښتنه ځني وکړه، نو د ناوي يې نوم نه و زده. اخير يوې نجلۍ ورته وويل چي ته کوم کور ته راواده سوې يې؟ دې ورته وويل چي واده يم، خو خبره نه يم چي په چا؟

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو ځوک په ګونګ حالت کي ژوند کوي او يا د يو نامعلوم سرنوشت په انتظار کي ناست وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له عيسی محمد نومي ځوان ځخه اورېدلې ده. نوموړی په کوټه کي په الخدمت نومي روغتون کي بستر و، ويل چي د هلمند ولايت د سنګين ولسوالۍ اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزه له لېوه تېښتېده، د قصاب کره یې شپه سوه

وایي چي یوه وزه له رمې څخه جلا او د یوې غونډۍ لمني ته ولاړه، دا د وښو په خوراک لگیا وه، یو وخت یې پام سو چې ماښام دی، په زړه کې یې سخته وېره پیدا سوه، هر څه چې یې ولیده رمه او شپانه نه ښکارېده. د یوې لوړي غونډۍ سر ته وخته او شا وخوا یې وکتل، له لیري څخه یې کلی ولید چي د اور لمبې او رڼاوي یې ښکارېدې، وزه په زړه کې ډېره خوشاله او د کلي خوا ته روانه سوه. کله چي کلي ته نژدې سوه، نو گوري چي یو لېوه د شا له خوا ورپسې دی، وزې چي لېوه ته وکتل نو سخته وارخطا سوه، غړي یې وتښتېدل او منډه یې نه سوای کولای.

لېوه ورته وویل چي واه واه ! ما له خدایه پر اسمان غوښتې او ته خدای پر ځمکه راکړې. وزې چي وکتل چي د تېښتي لاره نه لري نو په زړه کي یې وروگرځېده چي راسه لېوه ته یو چم جوړ کړه، گوندي ځان ځني خلاص کړې. هغه و چې له لېوه سره یې غوړمالۍ شروع کړې، ویل یاره لېوه جانه نور مي له ژوند څخه زړه تور دی، خاوند مي په نس نه مړوي، په شپو شپو وږې پاته یم، ما ویل تر دې ژوند خو مرگ لا ښه دی ،باید ځان تر یوه لوی پاڼ راواچوم چي له دې غم لړلي ژوند څخه خلاصه سمه، بیا مي وویل چي ناحقه ولي ځان وژنې؟ راسه لېوه ته ځان په لاس ورکړه، ته به له دې سترې ژونده خلاصه سې او لېوه بېچاره به په نس موړ سي. لېوه چي دا خبري واورېدې، نو ډېر خوشاله سو. وزې ته یې وویل چي دا خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډېره ښه فیصله کړې ده، ته چي دومره زما په غم کي یې نو زه دي هم هر ناز منم، وایه څه وصیت لرې؟
وزې ورته وویل چي ما اورېدلي دي چي ته ډېر ښه اواز لرې، که ته یوه بدله راته ووایې او زه درته ایشله (نڅا) وکړم بل ارمان نه لرم، بس همدغه یو وصیت لرم او بیا مي نو وخوره. لېوه ورته وویل چي دا ناز خو به دي پر غبرګو لېمو واخلم، هغه و چي لېوه په انګولاوو پیل وکړ او وزې په نڅا شروع وکړه. د کلي سپو چي د لېوه انګولاوي واورېدې نو په منډه یې د لېوه خوا ته ځانونه راورسول.
لېوه چي وکتل نو یوه ګله سپي یې خوا ته راروان دي، لېوه نه له یوې ګلې سپیانو سره د جنګ وس درلود او نه یې وزه له ځان سره وړلای سوای، بس هغه و چي په منډو یې پیل وکړ، لېوه د مخه او یوه ګله سپي ورپسې دي. وزې لېوه او سپي سره پرېښوول او خپله یې د کلي خواته منډې کړې.
کلي ته چي ورسېده، نو ګوري چي دا د دوی کلی نه، بلکي بل کلی دی. په کلي کي وګرځېده، د ټولو کورونو دروازې تړلي وې، اخیر یې یو داسي کور پیدا کړ چي دېوالونه یې ټیټ ول، تر دېوال یې ټوپ کړل او کور ته ورواوښته. دا کور د یوه قصاب و چي څو نوري وزې او پسونه یې هم درلودل، وزه غوجلي ته ننوته او یو ځای ګوښه ویده سوه.
سهار چي چرګانو اذانونه وکړل، نو قصاب چاړه په لاس غوجلي ته ورغی. کله چي یې په غوجله کي پردۍ وزه ولیده، نو له ځان سره یې وویل چي خدای روزي کور ته راواستوله، بس وزه یې تر خټ ونیوله او د حلالولو ځای ته یې په کشولو کشولو بوتله. وزې چي هر څومره زارۍ ورته وکړې چي زه ستا وزه نه یمه، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل خاوند څخه ورکه سوې يمه، خو قصاب ته ورسره منله، هغه و چې وزه يې حلاله او غوښې يې پر خلکو خرڅې کړې.
قصاب دا خبره تر ډېر وخته پټه ساتلې وه، ويل داسې نه وي چې د وزې خاوند راخبر سي او تاوان يې راڅخه واخلي. څو کاله وروسته يې د وزې او لېوه کيسه خپل يوه انډيوال ته وکړه، انډيوال چې يې دا کيسه واورېده، نو پر وزه يې ډېر زړه وسوځېد او د زړه سوي په ډول يې وويل: وزه له لېوه تښتېده، د قصاب کره يې شپه سوه.

يادونه:
دا متل د پښتنو په ډېرو سيمو کې ويل کېږي. کله چې څوک له يوې بلا تښتي او پر بله بلا واوړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مې په کوچنيوالي کې له خپلې انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو

د کندهار اوسنی ښار لوی احمدشاه بابا جوړ کړی دی. د کندهار پخوانی ښار چې اوس یې خلک زوړ ښار بولي د اوسني ښار شمال غربي خوا ته پروت دی. زوړ ښار هم په خپل وخت کې یو ښایسته ښار و، ښایسته باغونه او لوړې لوړې ماڼۍ یې درلودې، له دې ماڼیو څخه یوه هم د نارنج په نوم ښایسته ماڼۍ وه چې اوس یې هم کنډواله پاته ده.

کله چې ایرانیانو پر کندهار برید وکړ د هغه وخت د ځوان او پښتون پاچا شاه حسین هوتکي پاچهي یې رانسکوره کړه د کندهار ښار یې هم کنډواله کنډواله کړ. کله چې احمدشاه بابا د افغانستان پاچا سو، نو اوسنی ښار یې جوړ کړ، له همدې امله اوس د کندهار پخواني ښار ته زوړ ښار وایي.

احمدشاه بابا د زاړه ښار نړېدل په خپلو سترګو لیدلي او زړه یې ډېر درد کړی و، دا وار یې غوښتل یو داسي کلک او خوندي ښار جوړ کړي چې د هیڅ ډول قوي ډښمن زور په و نه رسېږي، نو هغه و چې د ښار د خوندیتوب لپاره یې خپل عسکري صاحب منصبان او قومي مشران راټول کړل او مشوره یې څني وغوښته. په دې مجلس کې یو چا ورته وویل چې که پر ښار اووه دېوالونه او څو خندقونه یاني کندي راوګرځوو، نو ښار به د دښمنانو له بریدونو څخه خوندي وي. د احمدشاه بابا دا مشوره خوښه سوه او غوښتل یې چې د کندهار پر ښار اووه دېوالونه او خندقونه راوګرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي د احمدشاه بابا مور (زرغونه انا) خبره سوه، نو احمدشاه بابا يې کور ته وروغوښت او داسي يې ورته وويل: زويه مور. پښتانه يو او پښتانه هيڅکله په دېوالو او خندقو ځان نه ساتي، که ته ځان په دېوالو او خندقو ساتې، نو تر دېوالو او خندقو ها خواته ولسونه به څوک ساتي؟ دا يوه خبره تل په غوږ کي ساته چي پښتون هيڅکله د خاورو دېوالو او کندو ته پناه نه وروړي، بلکي د خدای په مرسته او خپل غيرتي ولس په مټ وطن ساتي. که پښتون وې، غيرت دي درلود او د پښتنې مور شيدې دي رودلي وې، نو دښمن به دي هيڅکله دا زړه ونه کړي چي ښار ته رانژدې سي او نه بايد ته دښمن ته دومره فرصت په لاس ورکړې چي د ښار تر دېوالو راورسېږي. زويه دا يوه اخيري خبره مي واوره ! وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.

احمدشاه بابا چي د خپلي مور وصيت واورېد، نو له خپل هوډ او نيت څخه واوښت او پر ښار يې دېوالونه او کندي نه راوګرځولې. تر دې وروسته د زرغونې انا دا وروستی وصيت ډېر مشهور سو او اوس خلک د متل په ډول وايي چي: وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.[1]

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال د ليندۍ د مياشتي پر يوولسمه نېټه له **آغلي** رڼا ترين څخه اورېدلې ده. **آغلې** ترين د کندهار ولايت، ډنډ ولسوالۍ د (سبزکار) کلي اوسېدونکې ده چي اوس مهال د کندهار د خلکو په استازيتوب د مشرانو جرګې غړې ده. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی[1]

وايي چي يو پاچا ډېر سپين ږيری سو، اعصابو يې سم کار نه کاوه، بېځايه بــه يــې خلک وژل او بنديانول، رعيت ډېر ځني تنگ سول. دې پاچا يو ځوان زوی درلود چي ډېر هوښيار او عادل سړی و، مخکي تر دې چي پاچا سي له خلکو سـره يـې ښه کول او ټول خلک ځني خوشاله ول. وزيرانو د پاچا زوی ته وويل چي ستا پلار نور د پاچهۍ وړ نه دی، ورځ په ورځ کارونه ځني شوړېږي او خلک هـم تـر پـزي راغلي دي، داسي نه وي چي خلک د پاچا پر ضد راپورتـه سـي او پـاچهي ځنـي ونيسي ، که زموږ خبره منې نو پلار دي بندي کړه او موږ به تا پاچا کړو. شاهزاده چي دا خبري واورېدې نو پر زړه يې ښه ولگېدې، هغه و چي پلار يې په کور کـي په يوه خونه کي واچاوه او ځان يې پاچا اعلان کړ، عسکرو ته يې وويل چــي بابـا دباندي مه پرېږدئ. لنډه دا چي پاچا له واکه ليري او په خپل کـور کــي نظربنـد سو.

که څه هم په کور کي ښه خواړه او د ضرورت ټول شيان وررسېدل، خو له کـوره دباندي يې امر نه منل کېده او نه چا دربار ته پرېښوده. شاهزاده چي به هره ورځ

---

[1] : دا متل مي داسي اورېدلی و: هر څه پاتېږي، خو عات نه پاته کېږي. کله چي مي خپل کتاب (خپـل وطنه، گل وطنه) د هيواد نامتو سياستوال، ليکوال، شاعر او فولکوريسـت ښـاغلي سـليمان لايـق تـه ورښکاره کړ، نو هغه وويل چي ما دا متل داسي اورېدلی دی: عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی.
ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته راغی، نو د پلار احوال به يې اخيست. يوه ورځ يې له مـور څخـه وپوښـتل چي د بابا ډوډۍ سمه ده کنه؟ مور يې ورته وويل چي پخوا به يې ډول ډول خواړه خوړل، خو اوس يوازي د پسه کوتۍ (سر) خوري او بل دا چـي پخـوا بـه يـې لـه اولادونو سره يو ځای ډوډۍ خوړله، خو له کومي ورځي راهيسـي چـي لـه واکـه ليري سوی بيخي يوازي ډوډۍ خوري، کله چي ډوډۍ خوري هيڅوک ځان تـه نژدې نه پرېږدي، ان دا چي د کوټې دروازه هم په ځان پسي تړي.

شاهزاده چي دا خبره واورېده، نو مور ته يې وويل چي زه نن دربار ته نه ځم، غواړم پوه سم چي بابا ولي يوازي ډوډۍ خوري؟ پاچا ته چي يې ډوډۍ راوړه، نو شاهزاده تر يوه سوري ورته کتل چي وگوري بابا څه کوي؟ پاچا د پسه کوتۍ مخ ته کښېښود او په درد يې ورته وويل: ښه بې ادبه ! تا زما نوم دي نه و اورېدلی چي داسي کار دي وکړ؟ ته نه وې خبر چي دا زما پاچهي ده؟ جلاده ونيسه يو غوږ يې ځني پرېکړه چي بل څوک داسي کار و نه کړي. له دې سره سم يې له کوتي څخه په چاړه يو غوږ پرې کړ او ويې خوړ. تر دې وروسته يې بيا کوتي ته په درد وويل: ښه ته اوس دومره سوې چي له پاچا سره جوابونه وايې؟ بې ادبه اوس به درسره جوړ سم. جلاده ونيسه ژبه يې ځني پرې کړه چي بيا بل څوک داسي بې ادبي و نه کړي. له دې سره سم يې له کوتي څخه ژبه پرې کړه او ويې خوړه.

لنډه دا چي په همدې ډول يې د پسه ټول کوتۍ وخوړ. شاهزاده چي وکتله نو پوه سو چي بابا خپل پخوانی عادت کوي او په دې ډول د خپلي پاچاهۍ پخواني

(c) ketabton.com: The Digital Library

وختونه وریادوي. وروسته یې مور ته په خندا وویل: هر څه پاتېږي، خو عادت نه پاتېږي.

یادونه: دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک د خپل بد عادت له مخې یو کار وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر کار په استاکار

وايي چې د يو چا توره په جنګ کې کږه سوه، د کلي پښ ته يې وروړه چې ورسمه يې کړي. پښ چې توره وکتله، نو ورته ويې ويل چې توره دې درجوړوم، خو مزدوري يې شل افغانۍ کېږي. د توري خاوند وويل چې سمه ده شل افغانۍ درکوم. پښ توره پر تندي تکيه کړه او په دوو لاسو يې کښېکښله چې له همدې يوه وار کښېکښلو سره توره سيده سوه، سړي ته يې وويل چې ها دا دی واخله توره دې جوړه سوه، اوس نو ماته شل افغانۍ راکړه.

سړي ورته وويل چې شل افغانۍ ولې درکړم؟ توره دې نه اور ته واچوله، نه دې وټکوله او نه دې نور زحمت وکيښ، بس يوازې دې پر تندي دې تکيه کړه او لږ دې کښېکښله. پښ ورته وويل چې ستا مطلب د توري سمېدل وه او که زما خواري؟ ته يې څه کوې ستا توره مي در سمه کړه. سړي بيا هم نه ورسره منله ويل شل افغانۍ دې حق نه کېږي، د پښ سره ناستو خلکو هم د توري خاوند ملامت کړ چې بايد د پښ مزدوري ورکړي، خو د توري خاوند ويل خدای يو مالګي تروې دې که دومره پيسې ورکړم.

اخير پښ ته درد ورغی، توره يې بيرته کږه کړه او سړي ته يې ورکړه چې ها دا دي توره ده. سړي چې مخکي د توري سمېدل ليدلي وه، غوښتل يې چې د پښ په مخ کي توره هماغسي اسانه جوړه کړي، هغه و چې ده هم د پښ په ډول توره پر تندي کښېښوول خو پام يې نه و چې د توري تېره خوا يې د پزي خوا ته نيولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، کله چي يې په دوو لاسونو پر توري زور وکړ، نو توره د پزي خوا ته راوښويېده او پزه يې غوڅه پرې سوه. پښې او خلکو چي ورته وکتل نو ټول په خندا سول، د توري خاوند ډېر شرمنده سو، په زړه کي ډېر پښېمانه و، ويل کاشکي مي شل افغانۍ ورکړي وای، اوس به مي پزه نه وای پرې سوې، ما بېځايه ځان استاد وګاڼه، کله چي له پښې څخه روانېده، نو له ځان سره يې په شرمندګۍ وويل: استاده تا سمه خبره کوله، هر کار په استاکار.

يادونه:

دا متل د افغانستان په مشرقي او مرکزي ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو کار نا اهله سړي ته وسپارل سي يا يو کار په غير فني ډول تر سره سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۵۸ ش) کال زموږ په کلي کي له يوه وردګ ختګر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه زوړ کفن کښ ښه و،

د مړو پزې خو يې نه پرې کولې

په پخوا زمانه کې يو غل و چې له مړو څخه به يې کفنونه ايستل او بيا به يې خرڅول، دا غل اخير ډېرو خلکو وپېژاند، خو ده ته به يې مخامخ څه نه ويل. دې غله يو زوی هم درلود چې د پلار د کړو وړو ډېر مخالف و، تل به د خپل پلار په غلاوو شرمېده.

د خدای کارونه دي يو وخت دا کفن کښ مړ سو، کله چې يې ښخاوه نو له خپلوانو پرته يې نور هيڅوک په جنازه کې نه وه حاضر، فاتحې ته يې هم څوک نه ورغلل. تر دې وروسته چې به په کوم مجلس کې د کفن کښ نوم ياد سو، نو هر چا به بد ورپسې ويل، که څه هم زوی يې په ژوند کې لا د خپل پلار د کارونو مخالف و، خو اوس چې مړ سوی و، دا يې نه خوښېدله چې خلک دې يې پلار په بد نوم ياد کړي.

د کفن کښ زوی تر يو څه وخته پورې د پلار غيبتونه وزغمل، خو وروسته يې زړه تنګ سو او ده هم له مړو څخه کفنونه ايستل پيل کړل، ده به نه يوازې له مړو څخه کفنونه ايستل، بلکې پزې به يې هم ځنې پرې کولې. خلکو چې د کفن کښ د زوی ظلم او بې ادبي وليده، نو پخوانې کفن کښ ته يې دوعاوې وکړې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

کله چي به تازه کوم مړی لخ او پزه به يې پرې سوې وه، نو خلکو به وويل: هغه زوړ کفن کښ ښه و، د مړو پزي خو يې نه پرې کولې.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي خلک له يوه حالت يا يوه بد شخص څخه شکايت کوي او تر هغه وروسته داسي حالت راسي چي خلک پخوانی حالت په سترګو پوري رانجه کړي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۷ش) کال په جنوبي پښتونخوا کوټه کي د اسلامي اتحاد ګوند له مشر ښاغلي استاد عبدالرب رسول سياف څخه د يوه کنفرانس پر مهال اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا مړ یا موړ او جګ پر غوایي سپور

په پخوا زمانو کې چې بایسکل، موټرسایکل، موټر، الوتکه، اورګاډی او د سفر کولو نور وسائل نه وه، نو خلکو به پر حیوانانو لکه خرو، اسانو، اوښانو او غویو سفرونه کول او یا به یې بارونه وربانديي وړل، له همدې امله دغه ډول حیوانان ډېر ګران ول او یوازې شتمنو خلکو رانیولای سوای. په دې حیوانانو کې په کلیو کې غویی تر ټولو مهم و، ځکه چې هم یې بار وړای سوای او هم یوې وربانديي کېدله.

وایي چې یوه خان خورا ډېري پیسې، جایداد او څاروي درلودل. خان دا شتمني په ډېر ظلم او ناروا لاس ته راوړې وه، کله چې سپین ږیری سو، نو د مرګ او قبر له عذاب څخه ډېر وېرېده. یو وخت خان ناروغه سو، کله چې په ځان پوه سو چې نه جوړېږي، زامن، لوڼي او نور تېروني خپلوان یې راوغوښتل او داسي وصیت یې ورته وکړ: تاسي ته مي دومره ډېر جایداد او مال در پرېښود چې ستاسي لمسیان یې هم نه سي خلاصولای، نو باید تاسي هم زما دا یو وصیت خامخا پر ځای کړئ. هغه دا چې کله زه مړ سوم، نو په قبر کې مي لومړۍ شپه یوازې مه پرېږدئ، په هره بیه چې وي یو څوک دي راسره پاته سي.

کله چې خان مړ سو، نو مخکې تر دې چې په قبر کې یې کښېږدي زامنو یې وویل چې باید د بابا وصیت پر ځای سي. د خان زامن، لوڼي، مېرمني او نورو تېروني خپلوان یې سره کښېناستل، دوی په دې باب خبري شروع کړې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک به له بابا سره یوه شپه په قبر کي تېره کړي؟ تر ډېرو سلاوو او مشورو وروسته هیچا هم دې کار ته اوږه ور نه کړه. کله چي د خان زامنو په خپلوانو کي ددې کار لپاره څوک پیدا نه کړ، نو په کلي کي یې داسي اعلان وکړ: هر چا که له خان سره په قبر کي لومړۍ شپه تېره کړه، نو هم ښه ډېري نغدي پیسې او هم یو دانه د یوي غویي په انعام کي ورکول کېږي. که څه هم په کلي کي د ټولو بېوزلو خلکو زړه غوښته چي دا انعام وګټي، خو هیچا هم زړه نه سوای کولای چي په قبر کي ژوندی ښخ سي.

په دې کلي کي یو ډېر بېوزله او غریب سړی اوسېده، دی له خپله ژونده دومره بېزاره سوی و چي مرګ ته یې هوا کېده. کله چي یې دا اعلان واورېد، نو د خان زامنو ته ورغی، ویل زه غواړم د خان سره په قبر کي لومړۍ شپه تېره کړم. زامن یې ډېر خوشاله سول، ویل سمه ده. ددې لپاره چي د غریب سړي زړه ته ولوېږي یوه اندازه پیسې یې د مخه لا ورکړې او د یوي یو غټ غویی یې ورښکاره کړ، ویل دا دی وګوره دغه غویی په انعام کي درکوو.

کله چي د مسکین سړي مېرمن خبره سوه، نو په چیغو چیغو یې مېړه ته وویل: د خدای پر پار! دا کار د کړو دی چي ته یې کوې؟ ته نه پوهېږې چي تر اوسه هیڅوک هم له قبر څخه ژوندی نه دی راوتلی؟ موږ اوس هم په وچه ډوډۍ نه یو ماړه، که ته خدای مه کړه مړ سې نو زه او اولادونه به دي څه کوو؟ مسکین سړی چي نور یې له ژونده زړه تور سوی و، ماینې ته وویل: زما ژوند اوس هم د ژوندیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو په شان نه دی، هر ډول چي کېږي زه دا کار کوم، یا مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

کله چي غریب سړي دا کار ته غاړه کښېښووله، نو د خان زامنو د خان قبر ډېر لوی جوړ کړ، داسي یې جوړ کړ چي یو سړی په ناستي ورسره ځایېدای سي، غریب سړی یې له خان سره په قبر کي پټ کړ او قبر ته یې یو کوچنی سوری ورکړ چي قبر ته هوا ورتلای سي.

غریب سړی اول دومره نه وېرېده، ځکه چي د قبر تر کوچني سوري یې لږ رڼا لیدله، خو کله چي شپه سوه، نو له ډاره یې ستونی وچ سو او د بدن وېښتان یې جگ جگ ودرېدل، وروسته یې له ځان سره وویل چي توکل پر خدای هر څه چي راپېښېږي، بسم الله یې ځو واره پر ځان چوف کړه چي له دې سره سم یې وېره له زړه څخه ووته.

څرنگه چي ټوله ورځ یې په ځمکه کي کار کړی و، نو یو ساعت وروسته خوب یووړ او ښه په درانه خوب ویده سو. غریب سړی همداسي ویده و چي د یو شي ټک ټک له خوبه راویښ کړ، سترگي چي یې را روښې کړې، نو گوري چي سهار سوی دی او د قبر تر سوري د لمر وړانگه ورلوېدلې ده. کله چي یې غوږ ونیو نو د خان د زامنو خبري یې واورېدلې چي په کولنگ یې قبر سوری کاوه. کله چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زامنو قبر سوری کړ او غریب سړی یې راوکیښ نو غریب سړی دومره خوشاله سو لکه تر مرگ وروسته چي بیرته راژوندی سوی وي.

د خان زامنو ورته وویل چي کیسه وکړه څه دي ولیدل، زموږ پلار ته څه ورپېښ سول؟ غریب سړي ور ته وویل هیڅ مي نه دي لیدلي، یو ساعت وروسته خوب راغی او ستاسي د کولنگ په کړپي راویښ سوم. د خان زامنو غریب سړي ته نغدي پیسې او یو غټ غویی په انعام کي ورکړ، سړی ډېر خوشاله سو، کور ته راغی او هوسا ژوند یې پیل کړ. تر دې وروسته چي به چا په کلي کي یو داسي کار کاوه چي له گټي سره به یې تاوان هم تړلی و، نو د غریب سړي دا خبره به یې کوله: مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک بېوزله وي او د یو کار لپاره ټینگ عزم وکړي او خپل ژوند له بېوزلۍ څخه وباسي، البته دا یو داسي کار وي چي د بري تر څنگ د مرگ خطر هم ولري خو سړی نه پر شا کېږي او قوي اراده ولري، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۹ش) کال د غوایي د میاشتي پر شپږمه نېټه له ښاغلي خلیل احـمد څارن څخه د تیلیفون له لاري اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو یې گټي، شل یې ښتي

وايي چي په یوه سیمه کي سخته وچکالي راغله، څو کاله پرله پسې بارانونه و نه سول، ویالې، سیندونه او چینې وچي سوې، پر انسانانو سر بېره د ځنګله حیوانان هم تنګ سول، آن دا چي ډېر حیوانان له لوږي او تندي مړه سول. په دې ځنګله کي یوه ګیدړه هم اوسېده، تر یوه وخته یې لوږي او تندي وګاللې خو نور یې زغم نه درلود، هغه و چي له ځنګله څخه ووته او یوه لیري کلي ته ولاړه.

په دغه ورځ کلیوالو خیراتونه کړي ول چي خدای بارانونه وکړي، هري خواته د حلال سویو پسونو او غویو کولمې او لري پراته ول، ګیدړي په لږ وخت کي خورا ډېري کولمې وخوړې او ځان یې تر پزي پوري موړ کړ. څرنګه چي ګیدړي په ټول ژوند کي پر یوه ځای دومره ډېري غوښي نه وې خوړلي او بل نو د ځنګله وچکالۍ هم ډېره زلخوړې کړې وه، زړه یې نه غوښتل چي بیرته ځنګله ته ولاړه سي، هغه و چي په کلي کي یوه باغ ته ولاړه او هلته په درانه خوب ویده سوه.

په دې وخت کي باغوان راغی، ګوري چي ګیدړه په باغ کي ټنډه را اوښتې او ویده ده. باغوان سمدلاسه ګیدړه ونیوله، په غاړه کي یې ځنځیر ور واچاوه او لکه سپی په کور کي یې وساتله. ګیدړه ډېره خوشاله وه، له منډو، ستړیاوو او تر ځان له زورو حیواناتو له وېري بېغمه وه، هر څه تیار او پر ځای وررسېده، خو دا چي په ځنځیر تړلې وه، نو زړه یې ډېر تنګ و، هر وخت به یې چورت واهه چي څنګه ځان ازاد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه کال خورا ډېر بارانونه وسول، خلک ډېر خوشاله ول چي وچکالي ختمه او کال اباد سو. یوه شپه چي تېز باران اورېده، د گیدړي په زړه کي ور وگرځېده چي وتښتي. گیدړي هغه موږی په خوله کش کړ چي ددې ځنځیر ورپوري تړلی و، څرنگه چي ځمکه لنده وه، نو موږی په اسانۍ سره له ځمکي را وخوت، گیدړه له کلي وتښتېده او په منډه پخواني ځنگله ته ولاړه.

گیدړو او نورو حیوانانو چي گیدړه ولیده نو ټول پر راټول سول، پوښتني گروېږني یې ځني شروع کړې، ویل ښه کیسه وکړه ته دا یو کال چېري وې؟ موږ چي ویل ته به مړه سوې یې، شکر دا دی ته خو ژوندۍ یې. گیدړي ورته وویل چي زه کلي ته تللې وم او له انسانو سره اوسېدم.

یوې گیدړي وویل چي ښه کیسه وکړه انسانانو څنگه ژوند درلود، څه یې خوړل او څه یې څښل؟ گیدړي ورته وویل چي انسانان ډېر ښه خلک دي، خو یو عجیبه خوی لري، هغه دا چي ډېر لټ او ټمبل دي، یو کار کوي او نور تیار په کورو کي ناست وي او د یوه نفر گټلې په گډه سره خوري، بس نور یې څه کوې یو یې گټي او شل یې څټي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کي د مفت خورو او ټمبلو خلکو په اړه ویل کېږي. کله چي په کور کي یو نفر کار کوي او د کور نور غړي که څه هم د کار وس لري، خو بیا هم کار نه کوي او د یوه نفر ګټې ته یې سترګي نیولې وي، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۸ش) کال د جنوبي پښتونخوا په (سرانان) نومي مهاجر کیمپ کي له ښاغلي حاجي ملاسخیداد څخه اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت د ارغسان ولسوالۍ اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو خوشحالک دي راکړی و، یو خوشحالک مي درکړ

وایي چي یوه ورځ پیران پیر صاحب یاني لوی ځوان د کلي تر څنګ پر یوه ویاله اودس تازه کاوه، په دې وخت کي یو بیزووان له بیزو سره ورته ودرېد، سلام یې ورواچاوه او ورته و یې ویل: پیر صاحب خوښه دي نه ده چي یو خوشحالک درکړم؟ لوی ځوان ورته وویل چي ولي مي نه ده خوښه. بیزووان هم بیزو ورته وګډوله او د لوی ځوان ساعت یې ورتېر کړ. کله چي د بیزووان وار تېر سو نو لوی ځوان ته یې وویل چي ای زموږ پیره او د خدای دوسته ستا قربان سم ما خو خوشحالک درکړ او ته مي خوشحاله کړې اوس نو ته هم ما خوشحاله کړه. لوی ځوان ورته وویل چي ورسه هغه هندوانه واخله، دا یې ستا خوشحالک.
بیزووان خپله بیزوو په یوه ونه پوري وتړله او د هیندوانې پر خوا ورروان سو. له لیري په هندوانه کي یو کوچنی سوری ښکارېده، بیزووان چي ورنژدې کېږي نو ګوري چي د هیندوانې سوری وار په وار غټېږي، کله چي بیزووان ښه ورنژدې سو، نو ګوري چي هیندوانه لکه غر دومره غټه سوه او د هیندوانې کوچنی سوري یو لوی غار غوندي ښکاره سو. بیزووان هم په غار ور ننوت، لږ څه مخکي چي ولاړ، نو غار یو لوی میدان ته وتلی و. په میدان کي په زرګونو خلک ولاړ دي. بیزووان هم ورغی چي وګوري څه خبره ده.
خبره دا وه چي د دې وطن پاچا مړ سوی و، خلکو باز الوزولی و چي نوی پاچا وټاکي. کله چي یې باز والوزاوه، نو باز سیده راغی او د بیزووان پر سر کښېناست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو چې بيزووان ته وکتل ويل باز خطاووت، دا زمور پاچا نه سي کېداى، ځکه چې دا د بل وطن سړى دى. بيا يې باز والوزاوه، باز بيا راغى او د بيزووان پر سر کښېناست، خلکو بيا وويل چې باز خطاووت. په همدې ډول باز دريم وار هم د بيزووان پر سر کښېناست. اخير خلکو وويل چې بس همدا زمور پاچا دى. هغه و بيزووان يې د پاچا ماڼۍ ته بوت، حمام يې په وکړ، د پاچهۍ کالي يې په واغوستل او پر تخت يې کښېناوه.

دوې درې ورځې وروسته يوه وزير پاچا ته لور ورکړه، ښه په درب او درازه واده جوړ سو، په واده کي د پاچهۍ لوړو خلکو برخه اخيستې ول او خورا لوى جشن و. د وخت په تېرېدو سره پاچا ته خداى ځو زامن ورکړل. يوه ورځ د پاچا زړه تنګ سو. وزيرانو ته يې وويل چې راځئ ښکار ته ولاړ سو. وزيرانو هم د پاچا لپاره يو تکړه آس زين کړ او ځو وزيران او د دربار لوړ خلک ښکار ته ورسره روان سول.

د ښکار ځاى ته چې ورسېدل نو يوه هوسۍ يې وليده، پاچا وويل چې هيڅوک به پر هوسۍ د غشي يا نېزې وار نه کوي، زه غواړم چې دا هوسۍ ژوندۍ ونيسم. له دې امر سره سم ټولو د هوسۍ د نيولو لپاره منډې پيل کړې. منډې، منډې، منډې اخير هوسۍ يو داسي ځاى ته ورسېده چې د تېښتي لار يې نه درلوده. پاچا وويل چې ټول پر هوسۍ ورمنډه کړئ، خو که هوسۍ د هر چا تر څنګ تېره سوه، نو هغه به يې نيسي.

له دې سره سم ټولو د هوسۍ پر خوا ورمنډه کړه، هوسۍ راغله د پاچا د آس تر ګېډه ووته. پاچا هم په هوسۍ پسي آس پونده کړ او په هوسۍ پسې سو. منډې منډې، اخير هوسۍ په غره کي په يوه غار ننوته. پاچا هم آس ودراوه او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوسۍ پسي غار ته ور ننووت. په غار کي چي یو څه مخ ته ولاړ، نو گوري چي غار هغه بل سر ته وتلی دی، پاچا چي له غاره ووت نو گوري چي هماغه میدان دی چي دی څني راغلی و، هماغه ځای او هماغه وخت دی، لوی ځوان خپل اودس تازه کوي او بیزو په هماغه ونه پوري تړلې ده.

بیزووان چي شاته وکتل نو نه هغه غر سته او نه غار. ځان ته چي یې وکتل د پاچاهۍ کالي یې هم په غاړه کي نه ول، بس هغه پخوانی بیزووان و. بیزووان چیغي کړې او د لوی ځوان په پښو کي ورولوېد، ویل ای د خدای نازولې ! زما پاچهي، ښځه او اولادونه ټول ولاړل، ته خو د خدای دوست یې، خدای ته دعا وکړه چي ما ته خپله پاچاهي او کورنۍ بیرته راکړي. لوی ځوان په خندا ورته وویل: همدومره دي بس ده، یو خوشحالک دي راکړی و، یو خوشحالک مي درکړ.[1]

د کتاب پای

[1] : دا کیسه مي د ۱۳۹۲ ه ش کال د لیندۍ د میاشتي پر اوومه نېټه له حاجي احمدالله څخه چي پـه (حاجي پاچا) سره شهرت لري اورېدلې ده. حاجي پاچا اصلا د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (سوخته) نومي کلي اوسېدونکی دی، خو اوس په کندهار ښار کي اوسېږي. ع، همت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library